

ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
МІНІСТЕРСТВА ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ГЕРИЧ АГНЕСА ВАСИЛІВНА

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

УДК 342.9

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ
ПРОЕКТІВ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ОБ'ЄДНАНИХ
ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД**

12.00.07- адміністративне право і процес; фінансове право;
інформаційне право

Подається на здобуття наукового ступеня *кандидата юридичних наук*

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ А.В.Герич

Науковий керівник:

Лазур Ярослав Володимирович
доктор юридичних наук, професор

АНОТАЦІЯ

Герич А.В. Адміністративно-правове регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07. – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. – Державний вищий навчальний заклад «Ужгородський національний університет». – Ужгород, 2021.

У дисертаційному дослідженні здійснено теоретичне узагальнення й нове вирішення наукової проблеми: розкрито сутність, характерні особливості і організаційно-правові аспекти проблематики адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

Наголошено, що у сучасній Україні проблема адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад є важливою проблемою, належне вирішення якої, є запорукою збереження та розвитку об'єднаних територіальних громад, зростання доходів місцевих бюджетів, підвищення економічної самостійності об'єднаних територіальних громад, створення нових якісних робочих місць, впровадження принципів сталого розвитку на місцевому рівні, ведення ефективного господарювання, розвитку сільського господарства, сприяння розвитку малого бізнесу, а також розвитку місцевого самоврядування, ринкової економіки і сприяння євроінтеграції України. Внаслідок цього належне адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад нині має надзвичайно важливе значення.

Сформульовано авторське визначення поняття «адміністративно-правове регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних

громад» як взаємоузгоджену сукупність норм та принципів права, форм і методів адміністративно-правового регулювання, уповноважених суб'єктів і їх діяльність, що мають на меті ефективне забезпечення належного регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

Встановлено, що форма адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад – це різновид юридичної діяльності, що складається із комплексу взаємоузгоджених організаційних заходів, метою яких є забезпечення належного регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад та їх успішної реалізації.

Обґрунтовано, що метод адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад – це сукупність прийомів та способів здійснення діяльності уповноважених суб'єктів з метою забезпечення належного регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад та їх успішної реалізації.

Встановлено, що адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад здійснює вагомий вклад у формування спроможних об'єднаних територіальних громад.

Доведено, що система адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад – це внутрішньо взаємоузгоджена цілісна сукупність норм та принципів права, уповноважених суб'єктів та їх практична діяльність, що мають на меті ефективне забезпечення належного регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад та їх успішної реалізації.

Встановлено основні складові елементи системи адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад: нормативна система адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад та інституційна система адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

Встановлено, що інституційна система адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад – це взаємоузгоджена цілісна сукупність уповноважених суб'єктів та їх діяльність щодо проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад та їх успішної реалізації.

Обґрунтовано, доцільність створення в Україні мережі Центрів сталого розвитку сільських територій на регіональному рівні у кожній з областей, з метою створення сприятливих умов для ефективного економічного розвитку об'єднаних територіальних громад, налагодження партнерства бізнесу та влади, активізації сільського розвитку та диверсифікації підприємницької діяльності.

Встановлено, що нормативна система адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад – це внутрішньо взаємоузгоджена цілісна сукупність норм та принципів права, які відображені в відповідних актах внутрішньодержавного і міжнародного права України, що регламентують проекти економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

Обґрунтовано, що Міністерство розвитку громад і територій України є провідним органом публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

Встановлено, що із метою удосконалення адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад доцільно Кабінету Міністрів України ухвалити План заходів на 2021-2023 роки до Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки, який має визначити конкретні спільні заходи центральних та місцевих органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування щодо реалізації регіональної політики, визначити терміни і відповідальних за виконання таких заходів, а також індикатори оцінки результатів їх виконання.

Доведено, що до інших державних органів публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку

об'єднаних територіальних громад, крім Міністерства розвитку громад і територій України, можна віднести: Верховну Раду України, Президента України, Кабінет Міністрів України, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (омбудсмена), Суди України, в тому числі і Конституційний Суд України, Прокуратуру, окремі центральні та місцеві органи виконавчої влади, зокрема, обласні та районні державні адміністрації.

Встановлено, що серед інших державних органів публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад провідне значення мають агенції регіонального розвитку, які функціонують на рівні областей.

Встановлено, що реалізація проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад сприяє розбудові управлінського потенціалу місцевого самоврядування з економічного розвитку відповідних громад.

Встановлено, що важливими є ініціативи із створення та розвитку індустріальних парків в окремих містах України як одного із різновиду проектів економічного розвитку громад, зокрема, Індустріального парку «Свема» у м. Шостка.

Обґрунтовано, що перспективною є державна підтримка для створення мережі центрів креативної економіки в містах України з різними соціально-економічними умовами. Створення таких центрів креативної економіки дозволить підвищити інвестиційну привабливість міст, сприятиме розвитку бізнесу у креативному секторі економіки, стимулюватиме підвищення економічної активності в регіонах, культивуватиме смарт-підприємництво, сприятиме зниженню безробіття і еміграції молоді.

Доведено, що адміністративно-правове регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад сприяє покращенню аналітичної бази для діагностики та нових можливостей економічного розвитку об'єднаних територіальних громад в умовах нової економіки, євроінтеграції України та пандемії COVID-19.

Ключові слова: адміністративно-правове регулювання, місцеве самоврядування, об'єднані територіальні громади, система адміністративно-правового регулювання, інституційна система, нормативна система, проекти економічного розвитку громад, адміністративно-правове регулювання проектів економічного розвитку.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗДОБУВАЧА

В яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

1. Герич А.В. Поняття «адміністративно-правове регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад». *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 5. С.82-89.

2. Герич А.В. Міністерство розвитку громад і територій України як провідний орган публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад. *Правові новели*. 2020. № 11. С. 62-70.

3. Герич А.В. Система адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад. *Держава та регіони. Серія Право*. 2020. № 2 (68). С. 60-69.

4. Герич А.В. Обласні та районні ради як муніципальні органи публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад. *Право та державне управління*. 2020. № 1. Том 1. С. 73-81.

5. Герич А.В. Міські ради та міські голови як місцеві муніципальні органи публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад. *KELM (Knowledge, Education, Law, Management)*. 2020. № 8(36). С.82-91.

Які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Герич А.В. Сільські ради та сільські голови як місцеві муніципальні органи публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад. *Теоретичні та практичні проблеми правового регулювання суспільних відносин*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Харків, 17–18 січня 2020 р. Харків: ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2020. С. 82-88.

2. Герич А.В. Державні органи публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад. *Право як ефективний суспільний регулятор*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Львів, 14–15 лютого 2020 р. Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2020. С. 93-97.

3. Герич А.В. Місцеві муніципальні органи публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад. *Правова система України: сучасні тенденції та фактори розвитку*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 27–28 березня 2020 р. Запоріжжя: Запорізька міська Громадська організація «Істина», 2020. С. 193-199.

ANNOTATION

Herych A.V., Administrative and legal regulation of economic development projects of united territorial communities. – Qualifying scientific work as a manuscript.

Thesis for obtaining of the scientific degree of Candidate Degree in Law by the speciality 12.00.07. – “Administrative law and process; financial law; informational law”. – State Higher Educational Institution “Uzhhorod National University”. – Uzhhorod, 2021.

The dissertation research provides a theoretical generalization and a new solution of the scientific problem: the essence, characteristics and organizational and legal aspects of the administrative and legal regulation of economic development projects of united territorial communities are revealed.

It is emphasized that in modern Ukraine the problem of administrative and legal regulation of economic development projects of united territorial communities is an important problem, the proper solution of which is a guarantee of preservation and development of united territorial communities, growth of local budget revenues, increasing economic independence of united territorial communities, creating of new quality jobs, implementing the principles of sustainable development at the local level, conducting efficient management, agricultural development, promoting small business development, as well as the development of local self-government, market economy and promoting Ukraine's European integration. As a result, proper administrative and legal regulation of economic development projects of united territorial communities is now extremely important.

The author's definition of the concept of "administrative and legal regulation of economic development projects of united territorial communities" is formulated as a mutually agreed set of norms and principles of law, forms and methods of administrative and legal regulation, authorized entities and their activities aimed at effective regulation of the economic development projects of united territorial communities.

It is established that the form of administrative and legal regulation of economic development projects of united territorial communities is a kind of legal activity consisting of a set of mutually agreed organizational measures aimed at ensuring proper regulation of economic development projects of united territorial communities and their successful implementation.

It is substantiated that the method of administrative and legal regulation of economic development projects of united territorial communities is a set of techniques and methods of carrying out the activities of authorized entities to ensure proper regulation of economic development projects of united territorial communities and their successful implementation.

It is established that the administrative and legal regulation of economic development projects of united territorial communities makes a significant contribution to the formation of capable united territorial communities.

It is proved that the system of administrative and legal regulation of economic development projects of united territorial communities is an internally mutually agreed whole set of norms and principles of law, authorized entities and their practical activities aimed at effectively ensuring proper regulation of economic development projects of united territorial communities and their successful implementation.

The main components of the system of administrative and legal regulation of economic development projects of united territorial communities are established: the normative system of administrative and legal regulation of economic development projects of united territorial communities and the institutional system of administrative and legal regulation of economic development projects of united territorial communities.

It is established that the institutional system of administrative and legal regulation of projects of economic development of united territorial communities is a mutually agreed whole set of authorized entities and their activities on projects of economic development of united territorial communities and their successful implementation.

The expediency of creating a network of Sustainable Rural Development Centres in Ukraine at the regional level in each oblast is substantiated, in order to create favourable conditions for effective economic development of united territorial communities, partnership of business and government, intensification of rural development and business diversification.

It is established that the normative system of administrative and legal regulation of economic development projects of united territorial communities is an internally mutually agreed set of norms and principles of law, which are reflected in the relevant acts of domestic and international law of Ukraine regulating economic development projects of united territorial communities.

It is proved that the Ministry of the Development of Communities and Territories of Ukraine is the leading public administration body in the field of the administrative and legal regulation of economic development projects of united territorial communities.

It is established that in order to improve the administrative and legal regulation of economic development projects of united territorial communities, the Cabinet of Ministers of Ukraine should adopt an Action Plan for 2021-2023 to the State Strategy for the Regional Development for 2021-2027, which should identify specific joint measures of central, local executive authorities and local governments to implement regional policy, determine the timing and responsible for the implementation of such measures, as well as indicators for assessing the results of their implementation.

It is proved that other state bodies of public administration in the field of the administrative and legal regulation of projects of economic development of united territorial communities, except the Ministry of Development of Communities and Territories of Ukraine, include: Verkhovna Rada of Ukraine, President of Ukraine, Cabinet of Ministers of Ukraine, Ombudsman, courts of Ukraine, including the Constitutional Court of Ukraine, the Prosecutor's Office, some central and local executive bodies, in particular, regional and district state administrations.

It is established that among other state bodies of public administration in the field of the administrative and legal regulation of economic development projects of

united territorial communities, regional development agencies operating at the oblast level are of leading importance.

It is established that the implementation of economic development projects of the united territorial communities contributes to the development of the management capacity of local self-government for the economic development of the respective communities.

It is established that initiatives for the creation and development of industrial parks in some cities of Ukraine are important as one of the types of community economic development projects, in particular, the Svema Industrial Park in Shostka.

It is substantiated that the state support for creation of a network of centres of creative economy in the cities of Ukraine with various social and economic conditions is perspective. The creation of such centres of creative economy will increase the investment attractiveness of cities, promote business development in the creative sector of the economy, stimulate economic activity in the regions, cultivate smart entrepreneurship, reduce unemployment and youth emigration.

It is proved that the administrative and legal regulation of economic development projects of united territorial communities helps to improve the analytical base for diagnosis and new opportunities for economic development of united territorial communities in the new economy, European integration of Ukraine and the COVID-19 pandemic.

Key words: administrative and legal regulation, local self-government, united territorial communities, system of administrative and legal regulation, institutional system, normative system, projects of economic development of communities, administrative and legal regulation of projects of economic development.

DEGREE-SEEKING CANDIDATE'S LIST OF PUBLICATIONS

1. Herych A.V. (2020), The concept of "administrative and legal regulation of economic development projects of united territorial communities". Legal scientific electronic journal. 2020. № 5. P.82-89. [in Ukrainian].

2. Herych A.V. (2020), The Ministry of Development of Communities and Territories of Ukraine as a leading public administration body in the field of administrative and legal regulation of economic development projects of united territorial communities. Legal Novels. 2020. № 11. P. 62-70. [in Ukrainian].

3. Herych A.V. (2020), The system of administrative and legal regulation of economic development projects of united territorial communities. Country and Regions. Law Series. 2020. № 2 (68). P. 60–69. [in Ukrainian].

4. Herych A.V. (2020), Regional and district councils as municipal bodies of public administration in the field of administrative and legal regulation of economic development projects of united territorial communities. Law and public administration. 2020. № 1. Volume 1. [in Ukrainian].

5. Herych A.V. (2020), City councils and city mayors as local municipal bodies of public administration in the field of administrative and legal regulation of economic development projects of united territorial communities. KELM (Knowledge, Education, Law, Management). 2020. № 8(36). P.82-91. [in Ukrainian].

6. Herych A.V. (2020), Rural councils and rural mayors as local municipal bodies of public administration in the field of administrative and legal regulation of economic development projects of united territorial communities. Theoretical and practical problems of legal regulation of public relations: materials of the international scientific-practical conference, Kharkiv, January 17-18, 2020. Kharkiv: NGO "Association of Postgraduate Lawyers", 2020. -P. 82-88. [in Ukrainian].

7. Herych A.V. (2020), State bodies of public administration in the field of administrative and legal regulation of economic development projects of united territorial communities. Law as an effective social regulator: materials of the international scientific-practical conference, Lviv, February 14-15, 2020. Lviv: Western Ukrainian organization "Center for Legal Initiatives", 2020. P. 93-97. [in Ukrainian].

8. Herych A.V. (2020), Local municipal public administration bodies in the field of administrative and legal regulation of economic development projects of united territorial communities. Legal system of Ukraine: modern tendencies and factors of development: materials of the international scientific-practical conference, Zaporozhye, March 27-28, 2020 Zaporozhye: Zaporozhye CPO "Truth", 2020. P. 193-199. [in Ukrainian].

ВСТУП	16
РОЗДІЛ 1. ЗАСАДИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОЕКТІВ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД	24
1.1. Поняття «адміністративно-правове регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад», його форми і методи	24
1.2. Система адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад	41
Висновки до Розділу 1	67
РОЗДІЛ 2. ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ АДМІНІСТРАТИВНО- ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОЕКТІВ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД	70
2.1. Міністерство розвитку громад і територій України як провідний орган публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад	74
2.2. Інші державні органи публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад	98
2.3. Обласні та районні ради як муніципальні органи публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад	118
Висновки до Розділу 2	140
РОЗДІЛ 3. МІСЦЕВІ МУНІЦИПАЛЬНІ ОРГАНИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОЕКТІВ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД	143

3.1. Міські ради та міські голови як місцеві муніципальні органи публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад **Error! Bookmark not defined.**

3.2. Селищні ради та селищні голови як місцеві муніципальні органи публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад .....**Error! Bookmark not defined.**

3.3. Сільські ради та сільські голови як місцеві муніципальні органи публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад..... 186

Висновки до Розділу 3 206

ВИСНОВКИ 208

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 210

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. У сучасній Україні, в контексті її розвитку як правової держави, євроінтеграції, еволюції публічного управління, реформи місцевого самоврядування, розвитку об'єднаних територіальних громад, розвитку інститутів громадянського суспільства, адміністративної реформи, важливого значення набуває забезпечення дієвого адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

Проекти економічного розвитку об'єднаних територіальних громад нині мають надзвичайно важливе значення в Україні для подальшого розвитку об'єднаних територіальних громад, зростання доходів місцевих бюджетів, підвищення економічної самостійності об'єднаних територіальних громад, створення нових якісних робочих місць, впровадження принципів сталого розвитку на місцевому рівні, ведення ефективного господарювання, розвитку сільського господарства, сприяння розвитку малого бізнесу, а також розвитку місцевого самоврядування і сприяння євроінтеграції України.

Внаслідок цього належне адміністративно-правового регулювання адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад є актуальним та таким, що потребує свого вирішення.

Саме тому є важливим здійснення комплексного наукового дослідження адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

Проблематика адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад хоча і була досліджена у роботах таких вчених як: В.Б.Авер'янов, М.М.Алмаші,

Ю.М.Бисага, Ю.П.Битяк, Д.М.Бєлов, В.Д.Гвоздецький, О.Ю.Дрозд, О.З.Захарчук, О.А.Козачук, В.К.Колпаков, О.В.Кузьменко, Я.В.Лазур, М.І.Мельник, Є.В.Невмержицький, Н.Р.Нижник, В.І.Олефір, О.В.Олійник, О.І.Плужнік, Ж.М.Пустовіт, О.Я.Рогащ, С.С.Рогульський, А.О.Селіванов, С.С.Серьогін, С.Г.Стеценко, О.Н.Ярмиш, І.І.Яцків, однак, й нині чимало аспектів із даної проблематики є не вирішеними. До них, зокрема, належить проблематика інституційної системи адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

Вищевикладене засвідчує необхідність і доцільність дослідження особливостей адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад як важливої наукової проблеми адміністративного права.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами і темами. Тема дисертаційного дослідження відповідає Стратегії сталого розвитку «Україна-2020», яка затверджена Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 4 березня 2015 р. № 213-р. і Пріоритетним напрямом розвитку правової науки на 2016-2020 роки, які затверджені Постановою Загальних зборів Національної академії правових наук України від 3 березня 2016 р.

Мета та основні завдання дослідження. *Мета* дисертаційного дослідження – з'ясувати, на основі комплексного аналізу наукових праць, чинного законодавства України та практики його застосування, особливості адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад, сформулювати низку рекомендацій та пропозицій щодо його удосконалення.

Для досягнення поставленої мети у дисертації необхідно вирішити наступні основні завдання:

- з'ясувати зміст поняття «адміністративно-правове регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад»;

- проаналізувати форми та методи адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад;

- з'ясувати систему адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад;

- охарактеризувати державні органи публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад;

- проаналізувати муніципальні органи публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад;

- сформулювати низку рекомендацій і пропозицій для удосконалення законодавства України з питань адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, які виникають у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

Предметом дослідження є адміністративно-правове регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

Методи дисертаційного дослідження. Методологічними засадами дисертаційного дослідження є система методів та прийомів наукового пізнання, використання яких обумовлено системним підходом, який дає змогу здійснити дослідження вищезгаданої проблематики. Діалектичний матеріалізм, який є універсальним методом наукового пізнання, дав змогу проаналізувати особливості адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад у контексті взаємозв'язку окремих його елементів. Об'єктивний ідеалізм, як універсальний метод наукового пізнання, надав змогу сформулювати низку рекомендацій і пропозицій з питань удосконалення законодавства України у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних

громад. Із використанням логіко-семантичного методу сформульовано нові визначення понять із даної проблематики (підрозділи 1.1, 1.2). Системно-структурний метод використаний під час дослідження класифікації форм і методів адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад (підрозділ 1.1), системи адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад (підрозділи 1.2), окремих органів публічної влади у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад (підрозділи 2.2, 2.3, 3.1, 3.2, 3.3). Соціологічний метод використано при характеристиці сучасного стану адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад (підрозділи 3.1, 3.2, 3.3).

Науково-теоретичною базою даного дисертаційного дослідження є відповідні наукові праці вчених в галузі адміністративного права, адміністративного процесу, муніципального права, міжнародного права, теорії держави і права, конституційного права й інших галузей юридичної науки з питань адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

Нормативна основа дослідження – Конституція України, Загальна Декларація прав людини ООН, Конвенція Європейської економічної комісії ООН про оцінку впливу на довкілля у транскордонному контексті (Конвенція Еспо), Європейська хартія місцевого самоврядування, Угода між Урядом України та Урядом Угорської Республіки з питань водного господарства на прикордонних водах та інші міжнародні договори України, Кодекс України про адміністративні правопорушення, Лісовий кодекс України, Земельний кодекс України та інші кодекси України, Закони України «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про добровільне об'єднання територіальних громад», «Про доступ до публічної інформації» та інші закони України, підзаконні нормативно-правові акти, зокрема: Постанова Кабінету Міністрів

України «Про затвердження Положення про Міністерство розвитку громад та територій України».

Емпірична основа дослідження – оприлюднені матеріали національної та міжнародної юридичної практики з питань адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що дана дисертація є однією з перших в науці адміністративного права комплексною науковою працею, в якій досліджено проблематику адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад. У результаті проведеного наукового дослідження сформульовано низку наукових положень та висновків, запропонованих здобувачем особисто, які характеризуються науковою новизною, мають важливе практичне і теоретичне значення. До найбільш значущих з них належать:

вперше:

- охарактеризовано зміст поняття «адміністративно-правове регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад» як взаємоузгоджена сукупність норм та принципів права, форм та методів адміністративно-правового регулювання, уповноважених суб'єктів і їх діяльність, що мають на меті ефективне забезпечення належного регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад;

- встановлено що до місцевих муніципальних органів публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад належать: міські ради та міські голови; селищні ради та селищні голови; сільські ради та сільські голови;

- обґрунтовано, що система адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад – це внутрішньо взаємоузгоджена цілісна сукупність норм та принципів права, уповноважених суб'єктів та їх практична діяльність, що мають на меті ефективне

забезпечення належного регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад та їх успішної реалізації;

удосконалено:

- поняття «метод адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад» як сукупність прийомів та способів здійснення діяльності уповноважених суб'єктів з метою забезпечення належного регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад та їх успішної реалізації;

- вчення про нормативну систему адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад, зокрема, встановлено, що вона містить наступні елементи: нормативна система адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад за внутрішньодержавним правом; нормативна система адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад за міжнародним правом;

- вчення про інституційну систему адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад, зокрема, обґрунтовано доцільність створення мережі Центрів сталого розвитку сільських територій на регіональному рівні у кожній із областей, з метою створення сприятливих умов для ефективного економічного розвитку об'єднаних територіальних громад, налагодження партнерства бізнесу та влади, активізації сільського розвитку та диверсифікації підприємницької діяльності;

набули подальшого розвитку:

- питання форми адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад як різновиду юридичної діяльності, що складається із комплексу взаємоузгоджених організаційних заходів, метою яких є забезпечення належного регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад та їх успішної реалізації;

- питання щодо подальшого вдосконалення адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад, зокрема, обґрунтовано доцільність. Із метою удосконалення адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад доцільно Кабінету Міністрів України ухвалити План заходів на 2021-2023 роки до Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки, який має визначити конкретні спільні заходи центральних та місцевих органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування щодо реалізації регіональної політики, визначити терміни і відповідальних за виконання таких заходів, а також індикатори оцінки результатів їх виконання.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що висновки та пропозиції, що обґрунтовані у дисертаційному дослідженні, можуть бути використані в:

- науково-дослідній роботі – для подальшого дослідження практичних й теоретичних аспектів проблематики адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад;

- правотворчій діяльності – для вдосконалення законодавства України із питань адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад;

- правозастосовній діяльності – для удосконалення діяльності Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України, судів, неурядових організацій та інших уповноважених суб'єктів у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад;

- навчальному процесі – в юридичних й інших вищих навчальних закладах під час вивчення дисциплін «Адміністративне право», «Муніципальне право», «Державне управління», при написанні монографій, посібників, підручників, розробці методичних рекомендацій, під час викладання лекцій та проведення практичних занять.

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійною науковою працею автора. Усі висновки, рекомендації і пропозиції автора, зокрема й ті, що характеризують наукову новизну дисертаційного дослідження, одержані автором особисто. У дисертації жодні ідеї і розробки, які належать співавтору чи співавторам, не використано.

Апробація результатів дисертації. Автором основні положення дисертації були апробовані на засіданнях кафедри адміністративного, фінансового та інформаційного права ДВНЗ «Ужгородський національний університет», а також на відповідних науково-практичних конференціях.

Публікації. Основні положення і результати теоретичного та практичного характеру дисертації оприлюднені у 8 наукових працях, з яких 4 статті опубліковані у фахових виданнях України, 1 у закордонному виданні, включених до міжнародних інформаційних і наукометричних баз, а також у трьох доповідях на науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг дисертації обумовлена метою й завданнями дисертаційного дослідження. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, котрі поділені на 8 підрозділів, висновків та списку використаних джерел, що містить 203 найменування. Загальний обсяг дисертації – 230 сторінок, з них основного тексту – 184 сторінки.

РОЗДІЛ 1.

ЗАСАДИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОЕКТІВ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

1.1. Поняття «адміністративно-правове регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад», його форми і методи

У контексті дослідження проблематики дисертації важливого значення набуває дослідження засад адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад. Внаслідок цього в першу чергу доцільно проаналізувати поняття «адміністративно-правове регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад» та визначити його методи і форми.

Дослідження поняття «адміністративно-правове регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад», сприятиме розвитку науки адміністративного права, вдосконаленню системи адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад та практики сталого природокористування, а також вдосконалення діяльності уповноважених суб'єктів у даній сфері.

Саме тому, у даному підрозділі ми охарактеризуємо проблематику поняття «адміністративно-правове регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад», зокрема: сформулюємо авторське визначення поняття «адміністративно-правове регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад»; визначимо методи та форми адміністративно-правового регулювання проектів економічного

розвитку об'єднаних територіальних громад.

Проблематика поняття «адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад» є актуальною, а окремі її аспекти були предметом дослідження багатьох сучасних науковців, зокрема: Я.Лазура, О.Микитюка, О.Рогача та Н.Хлуденєвої.

У сучасній Україні проблема адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад є важливою проблемою, належне вирішення якої, є запорукою збереження та розвитку об'єднаних територіальних громад, зростання доходів місцевих бюджетів, підвищення економічної самостійності об'єднаних територіальних громад, створення нових якісних робочих місць, впровадження принципів сталого розвитку на місцевому рівні, ведення ефективного господарювання, розвитку сільського господарства, сприяння розвитку малого бізнесу, а також розвитку місцевого самоврядування, ринкової економіки і сприяння євроінтеграції України. Внаслідок цього належне адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад нині має надзвичайно важливе значення.

Відповідно до ст. 6 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»[1] від 21 травня 1997 року Первинним суб'єктом місцевого самоврядування в Україні, основним носієм його функцій та повноважень є територіальна громада села, селища і міста. Територіальні громади у порядку, встановленому законом, можуть об'єднуватися у одну сільську, селищну чи міську територіальну громаду, утворювати відповідні єдині органи місцевого самоврядування і обирати відповідно сільського, селищного, міського голову.

Згідно ст. 2 Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад»[2] від 5 лютого 2015 року встановлено наступні принципи добровільного об'єднання територіальних громад сіл, селищ і міст: конституційності та законності; державної підтримки; добровільності; відповідальності; повсюдності місцевого самоврядування; прозорості та відкритості; економічної ефективності.

Суб'єктами добровільного об'єднання територіальних громад є відповідні

суміжні територіальні громади сіл, селищ і міст. Об'єднана територіальна громада, адміністративним центром якої встановлено місто, є міською територіальною громадою, центром якої встановлено селище є селищною територіальною громадою, а центром якої встановлено село є сільською територіальною громадою.

Адміністративно-правове регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад – це взаємоузгоджена сукупність норм та принципів права, форм і методів адміністративно-правового регулювання, уповноважених суб'єктів і їх діяльність, що мають на меті ефективне забезпечення належного регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

Нижче проаналізуємо методи і форми адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

Проаналізуємо нижче основні підходи до розуміння поняття «форми захисту прав громадян» у науці адміністративного права.

На думку В. Бутнєва, форма захисту суб'єктивного права – це комплекс організаційних заходів, які внутрішньо впорядковані, метою яких є захист прав і свобод громадян, які існують у межах визначеного правового режиму [3, с. 11]. В. Авер'янов наголошує, що форма захисту прав й свобод громадянина реалізується у визначених і конкретних діях органів державної влади та їх посадових осіб. Під формою розуміють певний спосіб зовнішнього вираження конкретного змісту [4, с. 114].

У свою чергу Т.Нестерова наголошує, що форма захисту прав громадян є видом юридичної діяльності, сутність котрої полягає у охороні правовідносин. Вона виділяє чотири форми відповідного захисту: судову, суспільну, управлінську та безпосередню [5, с. 322].

Я. Лазур зазначає, що у часи активного розвитку демократичних процесів, здійснення діяльності органами державного управління є тим фактором, що

надає імпульс для формування й реалізації форм адміністративно-правового захисту прав і свобод громадян[6, с. 35].

Важливим також є співвідношення понять «захід захисту», «спосіб захисту» і «форма захисту». В даному контексті А. Вершиніна вважає, що захист права слід трактувати як діяльність із усунення конкретних перешкоду процесі реалізації суб'єктивного права. Він розглядає поняття «форма захисту», «спосіб захисту», «захід захисту» як елементи, з яких складається система діяльності із захисту суб'єктивних прав. Під формою захисту він розуміє порядок або різновид юрисдикційних дій із захисту прав в цілому в цілому. Способом захисту на його думку є дії, які є безпосередньо направлені на захист прав, а заходом захисту – дії, які використовують заінтересовані особи з метою вимоги від інших суб'єктів здійснення заходів захисту в процесі реалізації суб'єктивних прав [7, с. 12].

В. Авер'янов вважає, що до функцій адміністративного права на рівні із управлінською й правореалізаційною належить також правозахисна функція, що полягає у забезпеченні захисту прав і свобод людини і громадянина. Виходячи з цього є очевидним, що саме адміністративно-правове регулювання визначає на пряму конкретні механізми забезпечення прав й свобод людини та громадянина, встановлює форми і способи захисту прав громадян[8, с.11].

Основною класифікацією форм адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад є їх поділ на судову, адміністративну та державну форми.

На думку О. Константія, необхідність існування судової форми обумовлена потребою забезпечення правопорядку в державі, оскільки відносини між громадянами й органами державної влади характеризується досить високим рівнем конфліктності. Однак, адміністративна юстиція, використовуючи процесуальну модель судового захисту, нині на разі забезпечує вирішення біля 25 % від всіх правових спорів [9, с. 70].

Порівнюючи судову форму із іншими формами, він зазначає про певні її переваги, зокрема:

- наявність функціональної незалежності суддів у системі адміністративної юрисдикції;
- судді, які вирішують спори є інституційно-незалежними у процесі взаємодії із органами виконавчої влади й місцевого самоврядування та їхніми посадовими особами;
- наявність Кодексу адміністративного судочинства України[10];
- наявність інституційного механізму, за допомогою якого можна забезпечити перегляд прийнятого рішення. Даний механізм полягає у можливості апеляційного та касаційного оскарження у відповідному апеляційному адміністративному суді чи Вищому адміністративному суді України. Також є законодавча можливість звернення до Верховного Суду України на підставі неоднакового застосування норм матеріального права судом касаційної інстанції й звернення до Європейського суду із прав людини, після використання усіх національних засобів щодо захисту порушеного права [9, с.73-74].

Отже, судова форма адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад є однією із найефективніших й має важливе практичне значення.

Другою формою адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад є управлінська (адміністративна) форма.

О. Соколенко вважає, що значення процедури адміністративного оскарження полягає в тому, що така форма є акцесорним механізмом захисту прав громадян. Він зазначає, що ті аргументи, які висловлюють науковці при обґрунтуванні більшої ефективності судової форми захисту, а саме: вищий рівень кваліфікації суддів і їх незалежність у порівнянні із службовцями органів публічної адміністрації, що розглядають адміністративні скарги, є відносними, оскільки, низький рівень кваліфікованості та неупередженості може бути характерним, як для органу судової влади, так й для органу публічної адміністрації. Водночас, судова форма захисту потребує набагато більше часу

для її реалізації, ніж адміністративна форма. Таким чином, він визначає наступні переваги управлінської форми адміністративно-правового забезпечення прав й свобод громадян: економічна доцільність; доступність; оперативність; структурованість реалізації.

Він зазначає про перспективність і можливий подальший розвиток рівня ефективності управлінської форми захисту прав. З іншого боку, наявний правовий механізм адміністративного оскарження не здатен забезпечити повноцінний й всебічний результат, що на тлі судової форми захисту є фактором розуміння того, що саме адміністративна форма захисту набуває формального характеру.

В. Авер'янов визначає механізм адміністративного оскарження як необхідну гарантію забезпечення прав громадян і як фактор підвищення рівня законності. Дана форма захисту є доповнюючою до судової форми. Водночас цінність наявності адміністративної форми захисту полягає в тому, що кожен громадянин має альтернативу й самостійно обирає шлях захисту свого порушеного права [11, с. 220].

Щодо законодавчого закріплення даної форми адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад, то слід зауважити, що вона знайшла своє відображення у декількох важливих законодавчих актах. Наприклад, в ст.ст. 7, 16, 17 Закону України «Про звернення громадян»[12] передбачено можливість подачі скарги до органу або посадової особи вищого рівня із окремою заборороною направлення скарг для розгляду органами або посадовими особами, дії чи рішення яких оскаржуються. Відповідна процедура є однією з центральних у даній системі, оскільки окрім безпосередньо відновлення порушеного права шляхом здійснення керівниками відповідних органів невідкладних дій, подача скарги до посадової особи вищого рівня виконує превентивну функцію, тобто функцію недопущення повторення відповідної дії/бездіяльності з боку державного службовця в майбутньому.

Розкриваючи зміст управлінської форми адміністративно-правового забезпечення прав й свобод громадян доречно згадати про проект

Адміністративно-процедурного кодексу України [13]. Даним проектом передбачено механізм розгляду адміністративних скарг спеціальною комісією, утвореною на громадських засадах (ст. 102), і пропонується поширити можливість адміністративного оскарження лише на адміністративні акти індивідуально-правової дії.

Однак, втілення такої пропозиції в життя значно звужуватиме можливість захисту порушеного суб'єктивного права, оскільки досить часто таке право порушується при здійсненні правоохоронними органами своїх повноважень, шляхом відсутності відповіді на звернення громадян, тощо. Тому в сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад доцільним є поширення адміністративного оскарження будь-яких неправомірних дій з боку посадових осіб органів державної влади та/або органів місцевого самоврядування.

Визначення пріоритетності чи більшої ефективності управлінської або ж судової форми адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад позбавлене практичного значення, оскільки судова форма захисту безумовно є основною, а адміністративна – є додатковою, і ці дві форми разом є елементами одного механізму адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

Механізм адміністративно-правового оскарження протиправних дій посадових осіб органів публічної влади є необхідним компонентом у відповідній системі, оскільки він одночасно: а) гармонічно доповнює судову форму захисту порушених прав; б) виступає альтернативною судовій формі захисту.

Отже, право на адміністративне оскарження є одним з основних елементів у механізмі адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

Наступною формою адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад є державна

(парламентська) форма. В Україні основною інституцією в її рамках є інститут омбудсмена – Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини [14].

Контроль за виконанням законів у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад має бути системним та здійснюватися належними суб'єктами відповідного на підставах і в межах встановлених чинним законодавством.

У контексті вищезгаданої проблематики, на нашу думку, слід детальніше звернути увагу на повноваження омбудсмена у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад, що визначені положеннями Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини»[15] від 23 грудня 1997 року. Відповідно до норм вказаного закону, омбудсмен в Україні, з-поміж іншого, наділений наступними правами:

- звертатися до Конституційного Суду України із поданням, предметом якого є встановлення відповідності або невідповідності Конституції України законів України й нормативно-правових актів, котрі стосуються прав і свобод людини і громадянина та із поданням, предметом якого є про офіційне тлумачення нормативно-правових актів;

- вільне право доступу до органів державної влади й органів місцевого самоврядування, установ, підприємств, організацій незалежно від форми власності, бути присутнім на їх засіданнях;

- приймати участь у засіданнях вищих органів державної влади;

- на ознайомлення із документами, у тому числі і секретними (таємними), та отримання їх копій в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, об'єднаннях громадян, на підприємствах, в установах, організаціях незалежно від їх форми власності, органах прокуратури, включаючи справи, які знаходяться у судах;

- вимагати від посадових й службових осіб органів державної влади, органів місцевого самоврядування, установ, підприємств, організацій, незалежно

від форми їх власності сприяння проведенню перевірок щодо діяльності підконтрольних й підпорядкованих їм установ, підприємств, організацій,

- бути присутнім на засіданнях судів усіх інстанцій, в тому числі на закритих судових засіданнях, за умови згоди суб'єкта, в інтересах якого судовий розгляд оголошено закритим;

- виділення спеціалістів для участі в проведенні перевірок, експертиз й надання відповідних висновків;

- звертатися до суду з заявою про захист прав та свобод людини і громадянина, які за станом здоров'я або ж з інших поважних причин не можуть цього зробити самостійно.

Окрім вищевказаних, можуть існувати й інші форми адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

Важливим є вдосконалення системи державної дозвільної системи, а саме ліцензування, паспортизації, нормування, сертифікації, реєстрації, тощо. Істотне вдосконалення законодавчого регулювання даних інститутів означатиме запобігання неправомірному тиску й великої кількості зловживань, з боку посадових осіб органів публічної влади.

Важливе значення у даному контексті мають також форми державної підтримки добровільного об'єднання територіальних громад та приєднання до об'єднаних територіальних громад.

Відповідно до ст. 9 Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» держава здійснює інформаційно-просвітницьку, методичну, організаційну та фінансову підтримку добровільного об'єднання територіальних громад та приєднання до об'єднаних територіальних громад.

Організаційну підтримку й інформаційно-просвітницьке сприяння добровільному об'єднанню територіальних громад і приєднанню до об'єднаних територіальних громад забезпечують Рада міністрів АРК та місцеві державні адміністрації.

Методичне забезпечення щодо добровільного об'єднання територіальних громад і приєднання до об'єднаних територіальних громад, визначення форми та обсягів підтримки здійснює уповноважений центральний орган виконавчої влади, який забезпечує формування й реалізує державну політику у сфері розвитку місцевого самоврядування.

Кабінет Міністрів України може визнати спроможною об'єднану територіальну громаду, за умови її утворення в встановленому порядку, навколо населеного пункту, який визначено перспективним планом формування територій громад АР Крим, області як адміністративного центру відповідної об'єднаної територіальної громади, а також якщо кількість населення відповідної об'єднаної територіальної громади становить не менше половини кількості населення відповідних територіальних громад, які мали увійти до її складу відповідно до перспективного плану формування територій громад АР Крим, області, якщо не встановлено інше законом.

Якщо рада відповідної об'єднаної територіальної громади прийняла рішення про відмову в наданні згоди на добровільне приєднання щодо неї іншої територіальної громади за її ініціативою, то Кабінет Міністрів України може скасувати своє рішення про визнання спроможною такої об'єднаної територіальної громади.

Відповідно до ст. 10 Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» держава здійснює фінансову підтримку добровільного об'єднання територіальних громад сіл, селищ і міст й приєднання до об'єднаних територіальних громад, шляхом надання відповідній об'єднаній територіальній громаді коштів в вигляді субвенцій на формування відповідної інфраструктури згідно із планом соціально-економічного розвитку такої територіальної громади.

Пропозиції щодо надання фінансової підтримки об'єднаній територіальній громаді вносяться Радою міністрів АР Крим, відповідною обласною державною адміністрацією за поданням відповідної сільської, селищної, міської ради об'єднаної територіальної громади до Кабінету Міністрів України не пізніше 15

липня року, який передує бюджетному періоду, в котрому передбачається надання такої фінансової підтримки.

Обсяг фінансової підтримки розподіляють між бюджетами об'єднаних територіальних громад пропорційно до їх площі і кількості сільського населення у такій територіальній громаді із рівною вагою обох цих факторів.

Загальний обсяг субвенцій щодо формування відповідної інфраструктури об'єднаних територіальних громад визначається відповідним законом про Державний бюджет України. Порядок надання субвенцій із державного бюджету об'єднаним територіальним громадам установлюється Кабінетом Міністрів України.

Отже, держава здійснює інформаційно-просвітницьку, методичну, організаційну та фінансову підтримку добровільного об'єднання територіальних громад та приєднання до об'єднаних територіальних громад, в тому числі і фінансову підтримку проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

Отже, форма адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад – це різновид юридичної діяльності, що складається із комплексу взаємоузгоджених організаційних заходів, метою яких є забезпечення належного регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад та їх успішної реалізації.

Нижче проаналізуємо методи адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

Здійснюючи аналіз адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад насамперед доцільно звернути увагу на декілька наступних визначень поняття «метод». Наприклад, словник юридичних термінів визначає метод як сукупність прийомів та засобів, за допомогою яких регулювання суспільних відносин здійснюється в відповідних сферах суспільних відносин [16, с. 45]. На думку І.Беленчука

методи правового регулювання – це способи впливу на волю і поведінку учасників правових відносин[17, с. 5].

Тобто, в загальному розумінні, методом є система принципів, прийомів, способів, за допомогою яких реалізуються завдання з досягнення конкретної мети.

Однак, недоречно розглядати значення поняття «метод» у відриві із практичним його значенням. У теорії права метод розуміють як застосування визначених способів, прийомів і завдань теоретичного аналізу предмета, що відображається в зовнішній формі законів або ж інших нормативно-правових актах.

Доречною є позиція І.Битяка, який пропонує точний зміст поняття «методу» визначати в контексті його співвідношення із такими категоріями як «мета» й «засоби». Він розуміє поняття «метод» у загальному значенні як спосіб чи прийом здійснення діяльності. Методами є засоби, прийоми і способи, що використовуються із метою досягнення визначених завдань і, як підкреслює вчений, становлять зміст відповідної діяльності. А в теорії державного управління під методами розуміють засоби практичної реалізації завдань і функцій діяльності органів управління. З огляду на це, метод управлінської діяльності є способом здійснення управлінської функції й впливу суб'єкта державного управління на особу чи групу осіб [18, с. 146].

А.Ю.Нашинець-Наумова зазначає, що найбільш вдалим є розділення методів регулювання на прямі і непрямі, оскільки до цього вдається звести всю сукупність прийомів і способів державної дії у даній сфері. Слід зазначити, що більшість авторів схиляються до даної точки зору, систематизуючи також поділ методів на адміністративні і економічні методи управління.

Досліджуючи адміністративні (прямі) методи регулювання можна виділити такі їх ознаки як: наказовий характер, директивність, однозначність команд, наявність великого апарату, контролюючого виконання команд, пряму дію на волю підлеглих. Економічним (непрямим) методам регулювання властиві такі ознаки: здійснення управління через створення ситуацій, що дозволяють

зацікавити підлеглих в їх взаємодії, надання керованим можливості вибору моделі поведінки, обмежений контроль з боку суб'єкта, що керує, або ж лише нагляд за виконання команд, що дозволяє втручання йому здійснювати лише шляхом звернення до суду.

Адміністративні методи передбачають втручання у функціонування ринкового механізму, зокрема, в процеси ціноутворення, політику доходів, обмеження змін показників в кредитно-грошовій системі, а також заморожування або допуск в певних розмірах зростання цін і заробітної плати, використання квот. Непрямі методи регулювання передбачають здійснення непрямої дії на ринкові умови: непрямі заходи фінансової і кредитно-грошової політики, субсидії, субвенції, податки, стимулювання експорту, валютні заходи[19, с. 57].

На думку З.Р. Кісіль методи регулювання є похідними й обумовлені методом адміністративно-правового регулювання[20, с. 289]. С.М. Алфьоров під методом регулювання розуміє спосіб здійснення владно-організуючого впливу суб'єктів управління на об'єкти управління[21, с. 86].

А.Чорна наголошує, що адміністративному праву притаманні загальні методи правового регулювання - імперативний й диспозитивний, які реалізуються шляхом: установлення заборон; використання приписів; надання дозволів, і спеціальні, які притаманні тільки цій галузі: методи субординації, реординації, координації, адміністративного договору, стимулювання, реєстрації, інвестицій [22, с. 129-130].

Отже, адміністративно-правовий метод – це система правових засобів і способів, які застосовують органи публічного управління для забезпечення регулюючого впливу норм адміністративного права на суспільні відносини. Метод адміністративно-правового регулювання відрізняється від інших методів владно-імперативним характером. Особливість методу адміністративного права полягає в тому, що його норми орієнтовані на задоволення насамперед публічних інтересів - інтересів держави і суспільства.

Поняття методу можна розглядати ще і у контексті його співвідношення із поняттям «функції», оскільки кожна функція, яка має бути реалізована, є поєднанням конкретної мети і дій, що пов'язані між собою завданнями їх здійснення. Деякі науковці зазначають, що функція державного регулювання реалізується різними методами й у різних формах. Багато з них є традиційними, органічно властивими державному управлінню[23, с. 128].

Реалізація методів адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад залежить від мети, яку законодавець ставить перед собою в ній. У даному контексті Ю. Моторний мету забезпечення прав громадян класифікує на чотири групи, залежно від її характеру.

До першої групи, на думку автора, належить загальна і приватна мета.

Другу групу формує основна та неосновна мета.

У третій класифікації мета поділяється на кінцеву, проміжну та безпосередню, при цьому кінцева мета може бути досягнута у випадку планомірного виконання норм права, мета яких може бути або проміжною, або безпосередньою.

У рамках четвертої групи вченим виокремлюються достовірна або недостовірна мета, при цьому перевірити об'єктивність тієї чи іншої мети можна лише при досягненні запланованих юридичних результатів[23, с. 9].

На думку О. Калініченко правовий метод поділяється на два види:

1) «матеріальні» дії – здійснення своїх прав, соціально-правова активність, виконання обов'язків;

2) «інструментальні» дії – набуття прав та обов'язків; захист своїх прав й законних інтересів [24, с. 21].

Методи адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад можна умовно поділити на два види: метод примусу й метод переконання. Дані методи є універсальними методами адміністративно-правового регулювання, що активно використовують у всіх сферах державного регулювання і є концептуальними за своїм змістом.

Конкретний зміст даних методів виражається у правах і обов'язках громадян і в владно-розпорядчих відносинах органів публічної влади.

На думку В. Авер'янова мета методу переконання як специфічного засобу правового впливу полягає в дотриманні учасниками правовідносин вимог законодавства на підставі їх внутрішнього визнання мети законодавчого регулювання і необхідності дотримання певних правил. В свою чергу метод примусу полягає у дотриманні норм законодавства через підкорення владним приписам[25, с. 120].

Метод примусу завжди полягає у застосуванні від імені держави способів впливу на свідомість і волю з метою попередження та припинення правопорушень. Найбільш поширений варіант державного примусу – адміністративний. Методи переконання та примусу не потрібно протиставляти один одному, їх гармонійне співіснування є гарантією належної якості здійснення публічного управління.

Розглядаючи методи переконання та примусу, як загальні методи адміністративно-правового забезпечення прав і свобод громадян у сфері запобігання та протидії корупції у митних органах України, доцільно зазначити про існування спеціальних методів, до яких можна віднести наступні методи: метод прямого впливу, метод непрямого впливу, метод регулювання, нагляду.

До характеристик методу прямого впливу можна віднести: надання дозволів; встановлення обов'язковості вчинення або заборони певних дій; здійснення контролю і нагляду.

Прямий вплив є зовнішнім виразом волі держави – наказом, а непрямий вплив виражається в створенні умов заінтересованості виконавців, надання їм можливості обрати модель поведінки.

Метод прямого впливу за характером схожий на метод примусу. Метод регулювання виражається у встановленні загальної політики й принципів її реалізації шляхом державного фінансування.

Отже, можна зробити висновок, що спеціальні методи адміністративного забезпечення прав і свобод громадян у сфері адміністративно-правового

регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад є похідними від загальних (примусу і переконання).

Іншою класифікацією методів адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад є їх поділ за суб'єктами здійснення на юрисдикційні та не юрисдикційні. До юрисдикційних методів найчастіше відносять судові і позасудові форми, а також нотаріальну форму забезпечення.

У загальному розумінні методами адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад є впорядкована та гармонічно взаємопов'язана система прийомів та способів практичної реалізації завдань і функцій у діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, що здійснюється на основі закріпленої за ними компетенції у межах, встановлених чинним законодавством України та інших уповноважених суб'єктів з метою забезпечення належного регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад та їх успішної реалізації.

Отже, метод адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад – це сукупність прийомів та способів здійснення діяльності уповноважених суб'єктів з метою забезпечення належного регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад та їх успішної реалізації.

У рамках науки адміністративного права є доречним подальше вдосконалення наявних методів і обґрунтування концепцій нових методів відповідно до потреб всебічного адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

Адміністративно-правове регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад відіграє провідну роль у забезпеченні реалізації окремих проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

Основними формами адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад є: судова, управлінська і парламентська (державна).

Держава здійснює інформаційно-просвітницьку, методичну, організаційну та фінансову підтримку об'єднаних територіальних громад, зокрема, фінансову підтримку проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

Отже, у даному підрозділі охарактеризовано поняття «адміністративно-правове регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад», проаналізовано форми та методи адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

1.2. Система адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад

У контексті дослідження проблематики дисертації важливого значення набуває дослідження системи адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад. Внаслідок цього в першу чергу доцільно проаналізувати проблематику системи адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад, та визначити її елементи.

Дослідження проблематики системи адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад, сприятиме пошуку оптимальних рішень для вдосконалення окремих елементів сучасної системи адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад, практики сталого природокористування, а також вдосконалення діяльності уповноважених суб'єктів у даній сфері.

Саме тому, у даному підрозділі ми охарактеризуємо проблематику системи адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад, зокрема: сформулюємо авторське визначення поняття «система адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад»; визначимо елементи системи адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

Проблематика системи адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад є актуальною, а окремі її аспекти були предметом дослідження багатьох сучасних науковців, зокрема: К.Рябець, О.Сурілової та Н.Хлуденєвої.

Питання адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад на основі принципів сталого розвитку сьогодні є надзвичайно актуальним. У даному контексті О.Боровик зазначає, що концепція сталого розвитку базується на певних принципах, які забезпечують її екосоціоекономічну природу і функціональну спрямованість[27, с. 73].

Адміністративно-правове регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад у своїй структурі містить дві складові системи – нормативну та інституційну.

Вплив людини на природу й обмежені уявлення про її фундаментальні закономірності призводять до того, що людина в досягненні миттєвих цілей із забезпечення функціонування свого біологічного організму, втручаючись у природу, знищує її як головну умову свого існування. Брак знань про природні процеси веде до того, що найбільш віддалені наслідки тих дій, які спрямовані на досягнення поставленого результату, виявляються зовсім іншими, часом і зовсім протилежними тому, що було необхідним. Це призводить до екологічних криз і катастроф (наочний приклад – глобальне потепління)[28, с. 4]. У даному контексті К.Рябець зазначає, що відносини людини з природою стрімко і невинно погіршуються[29, с. 3]. У цьому контексті важливе значення має адміністративно-правове регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад на основі принципів сталого розвитку.

Проблематика адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад сьогодні є надзвичайно актуальною.

Адміністративно-правове регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад у своїй структурі містить дві складові системи – нормативну та інституційну.

Отже, система адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад – це внутрішньо взаємоузгоджена цілісна сукупність норм та принципів права, уповноважених

суб'єктів та їх практична діяльність, що мають на меті належне регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад та їх успішну реалізацію.

А поняття «система адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад» можна визначити як внутрішньо взаємоузгоджену цілісну сукупність норм та принципів права, уповноважених суб'єктів та їх практичну діяльність, що мають на меті належне регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад та їх успішну реалізацію.

На основі вищезгаданого визначення поняття «система адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад» можна виокремити наступні елементи системи адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад:

1. Нормативна система адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.
2. Інституційна система адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

Нормативну систему адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад у контексті даного дослідження доцільно розглядати як внутрішньо взаємоузгоджену цілісну сукупність норм та принципів права, які відображені у відповідних актах внутрішньодержавного та міжнародного права, що регламентують проекти економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

Отже, нормативна система адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад – це внутрішньо взаємоузгоджена цілісна сукупність норм та принципів права, які відображені у відповідних актах внутрішньодержавного та міжнародного права України, що регламентують проекти економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

Нормативна система адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад містить наступні елементи:

1. Нормативна система адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад за внутрішньодержавним правом.

2. Нормативна система адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад за міжнародним правом.

Нормативна система адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад за внутрішньодержавним правом – це внутрішньо взаємоузгоджена цілісна сукупність норм та принципів права, які відображені у відповідних нормативно-правових актах внутрішньодержавного права України, що регламентують проекти економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

Нормативна система адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад за внутрішньодержавним правом складається з наступних складових:

1. Конституція України[30] від 28 червня 1996 року, зокрема, у відповідності до ст. 13 Конституції України земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони є об'єктами права власності Українського народу. Від імені Українського народу права власника здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування в межах, визначених цією Конституцією. Кожний громадянин має право користуватися природними об'єктами права власності народу відповідно до закону.

2. Кодекси України, зокрема: Лісовий кодекс України[31] від 21 січня 1994 року, Кодекс України про адміністративні правопорушення[32] від 7 грудня 1984 року, Кодекс про надра України[33] від 27 липня 1994 року, Водний кодекс

України[34] від 06 червня 1995 року, Земельний кодекс України[35] від 25 жовтня 2001 року, Цивільний кодекс України[36] від 16 січня 2003 року, Податковий кодекс України[37] від 2 грудня 2010 року, Повітряний кодекс України[38] від 19 травня 2011 року, Кодекс цивільного захисту України[39] від 02 жовтня 2012 року.

Відповідно до ст. 191 Земельного кодексу України від 25 жовтня 2011 року моніторинг земель розглядається як система спостереження за станом земель із метою своєчасного виявлення змін, їх оцінки, відвернення і ліквідації наслідків негативних процесів.

3. Закони України, зокрема: Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації»[40] від 23 квітня 1991 року, Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища»[41] від 25 червня 1991 р, Закон України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні»[42] від 16 листопада 1992 року, Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я»[43] від 19 листопада 1992 р., Закон України «Про молодіжні та дитячі громадські організації»[44] від 01 грудня 1998 року, Закон України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності»[45] від 15 вересня 1999 року, Закон України «Про політичні партії в Україні»[46] від 05 квітня 2001 року, Закон України «Про телекомунікації»[47] від 18 листопада 2003 року, Закону України «Про міжнародні договори України»[48] від 29 червня 2004 року, Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 07 липня 2010 року[49], Закон України «Про доступ до публічної інформації»[50] від 13 січня 2011 р., Закон України «Про громадські об'єднання»[51] від 22 березня 2012 р., Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації»[52] від 05 липня 2012 року, Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»[53] від 05 липня 2012 р., Закону України «Про прокуратуру» [54] від 14 жовтня 2014 року, Закон України «Про оцінку впливу на довкілля»[55] від 23 травня 2017 року, Закон України «Про Конституційний Суд України» [56] від 13 липня 2017 року, Закон України «Про заборону на проведення суцільних рубок у гірських ялицево-букових лісах Карпатського регіону»[57] в редакції від 30 жовтня 2019 р.

Відповідно до ст. 2 Закону України «Про центральні органи виконавчої влади»[58] від 17 березня 2011 року встановлено наступні принципи діяльності міністерств та інших центральних органів виконавчої влади:

1). Діяльність міністерств і інших центральних органів виконавчої влади ґрунтується на принципах верховенства права, безперервності, законності, забезпечення дотримання прав і свобод людини і громадянина, забезпечення єдності державної політики, відкритості і прозорості, відповідальності.

2). Міністерства діють за принципом єдиначальності. А інші центральні органи виконавчої влади за принципом єдиначальності діють, якщо інше не передбачено законом.

3). Підприємства, установи і організації, що належать до сфери управління міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, не можуть здійснювати владні повноваження, окрім випадків, визначених законом.

4. Підзаконні нормативно-правові акти, зокрема: Постанова Верховної Ради України «Про інформування громадськості з питань, що стосуються довкілля»[59] від 4 листопада 2004 року, Указ Президента України «Про Положення про Державну екологічну інспекцію України»[60] від 13.04.2011 № 454/2011, Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про Міністерство розвитку громад та територій України»[61] від 30 квітня 2014 р. № 197, Постанова Кабінету Міністрів України «Про врегулювання питань щодо спеціального використання лісових ресурсів»[62] від 23 травня 2007 р. № 761, Положення про Державне агентство лісових ресурсів України[63], затверджене Постановою Кабінету Міністрів України від 8 жовтня 2014 р. № 521.

Нижче проаналізуємо нормативну систему адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад за міжнародним правом.

Нормативна система адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад за міжнародним правом – це внутрішньо взаємоузгоджена цілісна сукупність норм та принципів права, які відображені у відповідних актах міжнародного права України, що

регламентують адміністративно-правове забезпечення захисту Українських Карпат.

Нормативна система адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад за міжнародним правом складається з наступних елементів:

1. Міжнародні договори ООН, учасником яких є Україна, зокрема: Загальна декларація прав людини[64] від 10 грудня 1948 року, Міжнародний пакт про громадянські та політичні права[65] від 16 грудня 1966 р., Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права[66] від 16 грудня 1966 р., Конвенція ООН про право міжнародних договорів[67] 1969 року, Конвенція Європейської економічної комісії ООН про оцінку впливу на довкілля у транскордонному контексті (Конвенція Еспо)[68] від 25 лютого 1991 року, Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Орхуська конвенція)[69] від 25 червня 1998 року, Конвенція про охорону озонового шару[70], Конвенція про охорону біологічного різноманіття[71], ратифікована відповідним Законом України[72]; Конвенції про міжнародну торгівлю дикими видами флори та фауни, яким загрожує зникнення[73], ратифікована відповідним Законом України[74].

2. Міжнародні договори Ради Європи, учасником яких є Україна, зокрема: Конвенція Ради Європи про захист прав людини і основоположних свобод[75] від 4 листопада 1950 року, Європейська хартія місцевого самоврядування[76] від 15 жовтня 1985 року.

3. Міжнародні договори ОБСЄ, учасником яких є Україна, зокрема: Прикінцевий акт наради з питань безпеки та співробітництва в Європі[77] від 1 серпня 1975 року та Декларація Будапештської зустрічі на найвищому рівні[78] від 6 грудня 1994 року.

4. Двосторонні та багатосторонні міжнародні договори України, зокрема: Угода між Урядом України та Урядом Республіки Польща про співробітництво в галузі охорони навколишнього середовища[79] від 24 січня 1994 року, Угода

між Урядом України та Урядом Словацької Республіки з питань водного господарства на прикордонних водах[80] від 14 червня 1994 р., Угода між Міністерством охорони навколишнього природного середовища України та Міністерством навколишнього природного середовища Словацької республіки про співробітництво у захисті навколишнього природного середовища [81] від 30 вересня 1994 р., Угода між Урядом України та Урядом Республіки Молдова про спільне використання та охорону прикордонних вод[82] від 23 листопада 1994 р., Угода між Урядом України та Урядом Республіки Польща про співробітництво в галузі водного господарства на прикордонних водах[83] від 10 жовтня 1996 р., Угода між Урядом України та Урядом Румунії про співробітництво в галузі водного господарства на прикордонних водах[84] від 30 вересня 1997 р., Угода між Урядом України та Урядом Угорської Республіки з питань водного господарства на прикордонних водах[85] від 11 листопада 1997 р., Меморандум між Урядом України та Урядом Канади про співробітництво з питань зміни клімату, включаючи заходи, що проводяться спільно[86] від 28 січня 1999 року, Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Білорусь про спільне використання та охорону транскордонних вод[87] від 16 жовтня 2001 р., Рамкова конвенція про охорону та сталий розвиток Карпат[88] від 22 травня 2003 року, ратифікована відповідним Законом України[89] від 07 квітня 2004 року, Протокол про стале управління лісами до Рамкової конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат[90] від 27 травня 2011 року, який ратифіковано відповідним Законом України[91] від 16 жовтня 2012 року.

5. Рішення Європейського суду з прав людини з питань захисту довкілля, зокрема: Справа «Дубецька та інші проти України»[92], Справа «Гримковська проти України»[93], Справа «Хамер проти Бельгії»[94].

При вирішенні справ щодо екологічної шкоди заподіяною у зв'язку із лісокористуванням, доцільно застосовувати судову практику Європейського суду з прав людини, яка згідно ст. 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини»[95] є джерелом

права, тобто як юридично обов'язкові прецеденти для судів України, що розглядатимуть справи між різними суб'єктами правовідносин. Порядок забезпечення представництва України під час розгляду справ в Європейському суді з прав людини, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України[96] від 29 квітня 2004 р. № 553.

Значна частина звернень громадян України до Європейського Суду, як свідчить практика, стосується діяльності національних судів та рішень ухвалених ними[97, с. 19]. Переважна більшість справ стосується таких прав: право на свободу та особисту недоторканність; право на справедливий судовий розгляд; право на мирне володіння своїм майном; право на вільні вибори[98, с. 145].

Рішення судів України у справах з питань проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад іноді є суперечливими і дискусійними. Наприклад, у справі щодо побудови вітроелектростанції на полонині Боржава. Зокрема, 24 січня 2020 р. Закарпатський окружний адміністративний суд відмовив у задоволенні позову ГО "Міжнародний інститут людини і глобалістики "Ноосфера" до Державної архітектурно-будівельної інспекції України, третя особа, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмету спору - ТОВ "Атлас Воловець Енерджи" про визнання протиправними дій та анулювання дозволу[99], не дивлячись на активний спротив громадськості й численні порушення законодавства у процесі оформлення й видачі відповідних документів.

У даному контексті М.Медведева зазначає, що нині є нагальним ефективно застосування існуючих норм із метою забезпечення універсальних стандартів прав людини та міжнародно-правових засад охорони навколишнього середовища. Як показує практика Європейського суду з прав людини, за умови існування дієвого механізму захисту прав людини необхідність надання юридичного оформлення праву на сприятливе довкілля відпадає[100, с. 164].

В економічній системі мова має йти про те, що, мінімізуючи екологічні витрати і знижуючи питомі витрати енергетичних та природних ресурсів на

виготовлення одиниці продукції, можна отримати максимально можливий прибуток від такої діяльності. Економічне зростання повинне відбуватись за рахунок кількісного збільшення і якісного вдосконалення суспільного продукту через вдосконалення виробництва, впровадження науково–технічного прогресу, сучасної техніки та екологозберігаючих технологій[101, с. 72].

Отже, на основі вищевикладеного, можна зробити наступні висновки. Нормативна система адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад має важливе значення для збереження довкілля, сталого розвитку, розвитку економіки та підприємництва в Україні.

Належне адміністративно-правове регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад є невід'ємною вимогою сучасного розвитку України як демократичної і правової держави у контексті євроінтеграції та забезпечення реалізації принципів сталого розвитку в Україні.

Нижче розглянемо загальні положення щодо інституційної системи адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

Інституційна система адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад включає уповноважених суб'єктів та їх діяльність щодо проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад та їх успішної реалізації.

Інституційна система адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад – це взаємоузгоджена цілісна сукупність уповноважених суб'єктів та їх діяльність щодо проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад та їх успішної реалізації.

Інституційна система адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад поділяється на два складові невід'ємні елементи:

1. Національна інституційна система адміністративно-правового регулювання

проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

2. Міжнародна інституційна система адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

Національна інституційна система адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад включає уповноважених суб'єктів, що діють на основі внутрішньодержавного права України, і які здійснюють діяльність щодо проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад та їх успішної реалізації.

До них належать наступні уповноважені суб'єкти:

1. Верховна Рада України, яка, зокрема, ухвалює закони з питань забезпечення захисту Українських Карпат, а також ратифікує відповідні міжнародні договори України.

2. Президент України.

3. Кабінет Міністрів України.

4. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини (омбудсмен).

5. Суди України, в тому числі і Конституційний Суд України, які вправі приймати відповідні рішення у сфері забезпечення захисту Українських Карпат.

6. Прокуратура.

7. Центральні та місцеві органи виконавчої влади. Серед яких основним органом є Міністерство розвитку громад та територій України.

8. Органи місцевого самоврядування, зокрема, сільські, селищні та міські ради, районні та обласні ради.

9. Адвокатура. Адвокати та їх об'єднання можуть надавати різні види правової допомоги клієнтам з метою належної реалізації проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

10. Засоби масової інформації, зокрема, електронні ресурси: веб-сайти, тематичні групи та сторінки у соціальних мережах та месенджерах.

Наприклад, Ініціативна група "Free Svydovets" (<https://freesvydovets.org/>). Свидовець – це край льодовикових озер й букових пралісів, острів біорізноманіття в Українських Карпатах. Тут проживає щонайменше 93 рідкісні

види тварин. Більш ніж половина льодовикових озер України знаходиться на Свидовецькому гірському масиві. Існує проект будівництва мега курорту, який спотворить, чи навіть знищить природу і краєвиди Свидовецького хребта. Вирубка лісів, забруднення і надмірне використання вод, втрата біорізноманіття. Вплив на довкілля також матиме руйнівні наслідки для місцевого населення через підвищений ризик повеней і руйнування джерел доходу[71].

Основною метою ініціативної групи "Free Svydovets" є збереження довкілля від будь-якої діяльності, яка може зашкодити унікальним екосистемам гірського масиву "Свидовець" та цілого Карпатського регіону, зокрема вони виступають проти урбанізації і зміни цільового призначення земель на території гірського масиву Свидовець та нераціонального природокористування, в тому числі щодо лісових ресурсів[72]. Основна загроза від даного проекту – це порушення гірських екосистем Українських Карпат, зокрема шляхом масових вирубок лісу в Свидовецькому гірському масиві [73].

Вирубка лісів на заплавах, осушення болотистих місцевостей, боліт і озер, які спостерігаються протягом останніх десятиліть, значно підвищують ризик повеней в регіоні і в низинній частині ріки Тиса, а збереження цих лісів важливе для рідкісних видів рослин й тварин та їх оселищ в Українських Карпатах. А тому створення природоохоронної території, у поєднанні із розвитком екологічного туризму – це єдиний спосіб ефективного зменшення загрози повеней на відповідних територіях[74].

Нині триває судовий процес про скасування розпоряджень про прийняття детальних планів території зі спорудження курорту Свидовець і надано Звернення до Бернської конвенції щодо захисту особливо цінних територій Свидовецького масиву[75].

11. Неурядові організації, зокрема: громадські об'єднання, політичні партії, благодійні організації, релігійні організації, зокрема: Всеукраїнська організація органів місцевого самоврядування «Асоціація об'єднаних територіальних громад», Всеукраїнська асоціація органів місцевого самоврядування «Асоціація міст України»; Громадська організація «Агентство місцевого розвитку та

інформаційних ресурсів «ЄВРОПОЛІС»; Громадська організація «Агентство сприяння сталому розвитку Карпатського регіону «ФОРЗА».

12. Юридичні та фізичні особи. Фізичні і юридичні особи можуть брати участь в реалізації відповідних проектів економічного розвитку громад на добровільних засадах. Важливою є участь фізичних осіб як волонтерів в реалізації окремих проектів економічного розвитку громад, які мають часто обмежений бюджет на оплату праці при його реалізації.

Основу інституційної системи адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад в Україні складають органи публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад можна поділити на державні та муніципальні органи публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

Більш детально органи публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад будуть проаналізовані у наступних розділах даного дисертаційного дослідження.

Міжнародна інституційна система адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад включає уповноважених суб'єктів, що діють на основі міжнародного права України, та їх діяльність щодо проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад України та їх успішної реалізації.

До них належать наступні уповноважені суб'єкти: ООН; Рада Європи; ОБСЄ; Європейський Суд з прав людини; Змішані міжурядові комісії; Міжнародні неурядові організації; Іноземні держави, на основі відповідних міжнародних договорів України, зокрема у рамках проектів і програм міжнародної технічної допомоги.

Програма розвитку ООН надає підтримку для впровадження Цілей сталого розвитку в Україні та виконує роль інтегратора для об'єднання зусиль багатьох

партнерів (зокрема інших агенцій ООН, громадських організацій, приватного сектору, урядових та наукових інституцій), аби ЦСР враховувались в розробці політики, плануванні, бюджетуванні, моніторингу й оцінюванні на національному та місцевому рівнях.

Програма розвитку ООН робить внесок у пом'якшення наслідків кліматичних змін, адаптацію до нових умов і розвиток низьковуглецевої та стійкої до кліматичних змін економіки шляхом усунення політичних перешкод, розвитку ринкових механізмів і допомоги місцевим органам влади у втіленні енергоефективних рішень. Програма розвитку ООН підтримує уряд і парламент України в розробці законодавства в сфері сталої енергетики та охорони довкілля, а також співпрацює з урядом і приватним сектором для виконання Україною зобов'язань у межах Монреальського протоколу[76].

Основними міжнародними водними джерелами в Україні є Чорне море і річки Дніпро і Дунай. Саме на них спрямовані основні субрегіональні заходи, що впроваджуються у співпраці з Глобальним екологічним фондом. Було розроблено Стратегічний план дій для Дніпра, у регіоні Чорного моря та Дунаю виконуються регіональні проекти із зменшення забруднень.

Партнери та агентства, що впроваджуються програми у цьому регіоні, очікують на нову стратегічну програму, що передбачає залучення капітальних інвестицій, застосування законодавства у сфері охорони навколишнього середовища та посилення участі громадськості. Вона буде розроблена за підтримки Програма розвитку ООН. Крім того, Програма розвитку ООН допомагає впроваджувати програми у сфері інтегрованого управління земельними і водними ресурсами та лісовими й гірськими екосистемами.

Гармонізація законодавства та практики України із стандартами ЄС у сфері охорони навколишнього середовища є ключовим завданням з огляду на цілі, пов'язані з інтеграцією до Євросоюзу. Ця гармонізація відбувається шляхом застосування міжнародного досвіду у сфері контролю над забрудненнями, підтримки ініціатив громад та регіонів, заснованих на принципі «знизу вгору», розробки практик, дружніх до навколишнього середовища, інтегрованого

управління екосистемами, переробкою відходів та розповсюдженням екотуризму.

Сталий розвиток є невід'ємною частиною стратегічної цілі Програми розвитку ООН щодо подолання бідності, оскільки для фізично та психологічно здорового суспільства потрібне здорове навколишнє середовище. Отже, потрібно розвивати готовність людей взяти відповідальність за розвиток їхніх громад та, відповідно, за подолання бідності[77].

ЮНЕП є глобальним центром екологічної інформації. Інформаційна функція ЮНЕП нині є однією з найважливіших. Найбільшим проектом у цьому відношенні є Глобальна екологічна перспектива (англ. GEO), яка діє з 1995 р. Це всеохоплююча, інтегрована оцінка стану навколишнього середовища у світі. У GEO-3 2002 року висвітлена еволюція розробки природоохоронних стратегій, реалізованих людством для забезпечення екологічної безпеки і сталості[98]. Також опубліковані вже Доповіді ЮНЕП GEO-4[99] 2007 року, GEO-5[100] 2012 року та GEO-6[101] 2019 року.

Важливе значення також має реалізація відповідних проектів у рамках Програми розвитку ООН, зокрема Проекту «Початкова реалізація прискореного вилучення з обігу гідрохлорфторвуглеводів у регіоні країн з перехідною економікою».

Проект сприяє виконанню зобов'язань, взятих Україною за міжнародними договорами щодо питань, пов'язаних з управлінням у сфері захисту навколишнього середовища і планами впровадження багатосторонніх угод, зокрема Монреальського протоколу та Віденської конвенції про охорону озонового шару, Стороною яких є Україна. Проект має на меті усунення перешкод, пов'язаних із неповнотою знань та недостатнім рівнем обізнаності, сприяння регіональному обміну інформацією та розвитку зв'язків у сфері захисту озонового шару, а також зміцненню спроможності та наданню технічної допомоги на національному рівні. Донором цього проекту є Глобальний екологічний фонд, а вартість проекту складає \$3,190,000[102].

Отже, Програма розвитку ООН здійснює вагомий внесок у практичну

діяльність щодо сталого розвитку територіальних громад.

Рада Європи – це регіональна міжнародна організація, створена з метою досягнення більшої інтеграції між її членами задля збереження і втілення в життя загальних ідеалів і принципів, а також сприяння економічному і соціальному прогресу. Після вступу країни до Ради Європи Організація здійснює моніторинг виконання взятих нею обов'язків, визначає існуючі проблеми і пропонує шляхи їх розв'язання[103, с. 8].

Конгрес місцевих і регіональних влад Ради Європи (далі – Конгрес) є форумом та консультативним органом Ради Європи, який представляє органи місцевого самоврядування і регіональної влади держав-членів організації.

У 1957 році заснована була постійна конференція місцевих і регіональних влад Європи, яка із часом почала відігравати значну роль в розвитку місцевої та регіональної демократії у багатьох державах – членах організації. Зміцненню значення Конференції та її впливу у Раді Європи сприяло прийняття Європейської хартії місцевого самоврядування в 1985 році. Однак, роль Конференції значно підвищилася із початком процесу розширення Ради Європи із 1989 року, оскільки була пов'язана із необхідністю сприяння розвитку демократичних принципів на місцях у нових державах-членах. Досягнення Конференції визначили створення на її базі нового інституційного органу Ради Європи – Конгресу місцевих і регіональних влад (Статутна резолюція № (94) 3[115] і Статутна резолюція № (2000) 1[116]).

Конгрес складається з 318 членів та 318 заступників, які є депутатами місцевих й регіональних органів влади або посадовими особами, що безпосередньо підпорядковані цим органам. Вони представляють понад 200 000 місцевих й регіональних органів європейських країн. Національні делегації мають відображати різні типи місцевих й регіональних органів влади кожної із держав – членів Ради Європи із урахуванням представництва у цих органах різних політичних сил. Національне представництво в Конгресі здійснюється за тими ж квотами для делегацій, що і в ПАРЄ.

Своєрідним регламентом Конгресу стала прийнята у 1994 році Хартія Кон-

гресу місцевих і регіональних влад Європи, принциповим аспектом якої є закріплення двопалатної структури Конгресу, на відміну від однопалатної Парламентської асамблеї. Таким чином, нині Конгрес складається з двох палат: Палати місцевих влад, що представляє інтереси місцевої влади і місцевого самоврядування, та Палати регіонів, що представляє інтереси регіональних органів влади.

Очолює кожен палату президент, якого обирають один раз на два роки. Крім голів палат є також президент Конгресу, якого обирають один раз на два роки з числа членів однієї з палат, при цьому забезпечується дотримання принципу ротації – новий президент є представником іншої палати.

Конгрес має своє Бюро, також функціонує Бюро палат, до складу яких входять президенти та віце-президенти Конгресу, а також Бюро Конгресу, до складу якого окрім президента Конгресу та віце-президентів входять, звичайно, президенти палат, а також колишній президент Конгресу. Послідовну роботу Конгрес у міжсесійний період під час осінніх та весняних сесій забезпечує Постійний комітет, який складається з представників усіх національних делегацій держав – членів Ради Європи.

Конгрес здійснює значну частину своїх завдань через відповідні комітети. Конгресом для виконання своїх завдань було утворено чотири статутних комітети:

1. Інституційний комітет, основним завданням якого є підготовка доповідей щодо прогресу у сфері локальної та регіональної демократії в Європі, політичний контроль за застосуванням Європейської хартії місцевого самоврядування, допомога у роботі Комітету незалежних експертів.

2. Комітет сталого розвитку, який займається питаннями захисту навколишнього середовища та місцевого планування.

3. Комітет культури та освіти – для підтримки ЗМІ, роботи з молоддю, спорту та поширення інформації.

4. Комітет соціального єднання, котрому доручено питання зайнятості, здоров'я, громадянства, рівності жінок та чоловіків.

Головною метою Конгресу є забезпечення участі місцевих і регіональних органів влади у процесі європейського об'єднання та у роботі Ради Європи. Одним із пріоритетних завдань Конгресу є зміцнення демократичних структур на місцях, особливо в країнах нової демократії, а також посилення транскордонного і міжрегіонального співробітництва в Європі.

КМРВРС уповноважений розглядати всі питання, що постають перед місцевими та регіональними органами влади, зокрема: місцеве та регіональне самоврядування, розвиток міст і сіл, проблеми управління територіями, захист навколишнього середовища, освіта, культура, соціальне забезпечення та охорона здоров'я.

До повноважень Конгресу відноситься і надання порад статутним органам Ради Європи з питань стосовно всіх аспектів місцевої та регіональної політики. Конгрес здійснює також у межах своїх повноважень контроль за дотриманням державами-членами принципів і стандартів Ради Європи щодо функціонування місцевих або регіональних органів влади, місцевої і регіональної демократії, слідкуючи, зокрема, за імплементацією принципів Європейської хартії місцевого самоврядування та здійснюючи нагляд за місцевими і регіональними виборами.

Одним з головних напрямів діяльності Конгресу є розробка та прийняття конвенцій, хартій та інших документів у відповідній сфері. Так, завдяки зусиллям Конгресу була прийнята Європейська хартія місцевого самоврядування (1985 рік), яка встановила основу для місцевого самоврядування, на яких повинна розвиватися кожна демократична країна, а також принципи, що регулюють владні повноваження, контроль та фінанси. Україна ратифікувала вищезгадану Хартію на підставі відповідного Закону[117] у 1997 році.

Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними громадами та органами влади[118] (1980 рік) і два протоколи до неї закріплюють право місцевих і регіональних органів влади на здійснення транскордонної і міжтериторіальної співпраці. Набуття чинності Конвенції створило умови для розвитку системи єврорегіонів – об'єднань адміністративно-територіальних одиниць муніципального і регіонального рівнів, зацікавлених у

спільній реалізації різнопланових проектів у межах даної сукупності прикордонних регіонів кількох країн. Наприклад, нині функціонує Карпатський єврорегіон, за участі із боку України Закарпатської, Івано-Франківської, Львівської і Чернівецької областей. Питання місцевої демократії також регламентуються у таких документах, як Європейська хартія міст[119] (1992 рік), Європейська хартія регіональних мов або мов меншин[120] (1992 рік), Європейська конвенція про участь іноземців у громадському житті на місцевому рівні[121] (1992 рік), Європейська хартія про участь молоді у житті муніципальних і регіональних утворень[122] (1992 рік), Європейська конвенція про ландшафти[123] (2000 рік), Європейська хартія міст II (Маніфест нової урбаністики)[124] (2008 рік).

Пріоритетними напрямками діяльності Конгресу місцевих і регіональних влад Ради Європи є:

- аналіз стану місцевої демократії й розвиток механізму участі громадян Європи у первинних формах самоврядування на місцях і розвиток ініціатив, що дають можливість громадянам активніше брати участь в створенні ефективної локальної й регіональної демократії;
- забезпечення членам місцевих та регіональних рад можливостей участі в розробці загальноєвропейської політики;
- налагодження міжрегіонального співробітництва, особливо в прикордонних районах, і сприяння миру, взаєморозумінню й економічному зростанню;
- забезпечення участі місцевих та регіональних органів влади в досягненні європейської єдності;
- сприяння адаптації в суспільстві іммігрантських громад й інших груп, що перебувають в гірших умовах порівняно із більшістю громадян[125, с. 64 – 65].

ОБСЄ приділяє окрему увагу питанням місцевого і регіонального розвитку, забезпечення права громадян на безпечне для життя і здоров'я довкілля. Зокрема, на виконання положень Орхуської Конвенції, прийнятої ЄЕК ООН, створено мережу Орхуських інформаційно-просвітницьких центрів під егідою Управління Координатора діяльності ОБСЄ у галузі економіки і навколишнього середовища.

Нині ОБСЕ підтримує мережу біля 50 Орхуських Центрів в 13 країнах, серед яких і Україна. Орхуський інформаційний центр був заснований у 2003 р. при Мінприроди України в рамках українсько-данського проекту «Допомога Україні у впровадженні Орхуської конвенції». Основні його завдання:

- проводить інформаційно-навчальні тренінги для державних службовців, представників місцевого самоврядування, громадських організацій екологічного спрямування та ЗМІ;
- забезпечує інформаційно-комунікаційну можливість для діалогу громадськості й державних органів влади в виробленні екологічно значущих рішень;
- організовує й проводить консультації з громадськістю, семінари, громадські слухання, конференції, круглі столи із питань розробки нормативно-правових актів, програм й планів із питань довкілля;
- бере участь у реалізації і здійснює організаційну підтримку й менеджмент міжнародних і національних проектів із питань реалізації положень Орхуської конвенції, Конвенції Еспоо, екологічної освіти та просвіти для сталого розвитку.

При центрі утворено Координаційну раду, до складу якої увійшли представники Мінприроди України, Громадської ради при Мінприроди України, Державної екологічної академії післядипломної освіти та управління, неурядових громадських організацій, міжнародних організацій та фондів[126].

Орхуський центр активно поширює інформацію у соцмережах, веде свою сторінку у Facebook www.facebook.com/OrhusCentrKyiv/[127]. Він періодично звітує про свою діяльність, зокрема, оприлюднено відповідний Звіт про роботу Інформаційно-просвітницького Орхуського центру за 2019 рік[128].

У світі нині існує значна кількість міжнародних неурядових організацій які сприяють сталому розвитку, економічному розвитку громад та захисту довкілля, зокрема: Міжнародна спілка охорони природи, природних ресурсів, Всесвітній фонд дикої природи, Грінпіс, Міжнародна організація «Безпечна охорона здоров'я» та інші організації.

Важливе значення у контексті даного дослідження має Індекс екологічної ефективності (ЕПІ від англ. Environmental Performance Index) – це метод кількісної оцінки та порівняльного аналізу показників екологічної політики держав світу. Він ранжує країни за результативністю у декількох категоріях, які об'єднують в дві групи: життєздатність екосистеми й екологічне здоров'я[129]. Індекс публікують раз на два роки. По кожному індикатору кожна країна отримує бали[130].

У 2014 році Україна в Індексі екологічної ефективності зайняла тільки 95 місце зі 178 країн, із показником 49.01 бали[131]. А у 2016 році Україна піднялася вже на 44 місце[132]. Однак, у 2018 році Україна опинилася аж на 109 місці зі 180 країн[133]. А у 2020 році Україна вже була на 60 місці серед 180 країн світу, згідно з Індексом екологічної ефективності[134].

З-поміж програм міжнародної технічної допомоги в Україні можна виокремити програму «DOBRE» – це п'ятирічна програма, яка шляхом надання технічної та фінансової підтримки створює умови у 75 об'єднаних територіальних громадах України для покращення управління ресурсами, підвищення якості комунальних послуг, стимулювання місцевої економіки та залучення громадян до розбудови своїх громад. Програма DOBRE працює в семи областях України: Дніпропетровській, Івано-Франківській, Харківській, Херсонській, Кіровоградській, Миколаївській та Тернопільській. Із червня 2020 Програма розпочинає свою роботу ще в трьох областях: Запорізькій, Чернівецькій, та Чернігівській. Програма фінансується Агентством США з міжнародного розвитку (USAID) та виконується Американсько-українсько-польським консорціумом під управлінням міжнародної неурядової організації Глобал Ком'юнітіз. Партнерами програми є: Український Кризовий Медіа Центр (УКМЦ), Малопольська Школа Державного Управління при Краківському Університеті Економіки (MSAP/UEK), Фундація Підтримки Місцевої Демократії, Польща (FSLD), SocialBoost, Національний Демократичний Інститут (NDI)[135]. Український кризовий медіа-центр, як комунікаційний партнер програми USAID DOBRE, проводить стратегічну комунікацію реформи з децентралізації в Україні

для національної та міжнародної аудиторій, навчає громади ефективним комунікаціям та поширює їхні успішні практики[136].

Ще 25 територіальних громад із Запорізької, Чернігівської та Чернівецької областей стали партнерами Програми USAID DOBRE – список переможців відбору оголосили в Українському кризовому медіа-центрі 22 грудня 2020 року. Програма USAID DOBRE працює в Україні із 2016 році. Донедавна програма мала 75 громад-партнерів у Дніпропетровській, Івано-Франківській, Херсонській, Харківській, Кіровоградській, Миколаївській і Тернопільській області. Зважаючи на успіхи й прогрес цих громад, в червні 2020 року географію роботи програми розширили ще на три нові області – Запорізьку, Чернігівську й Чернівецьку. За підсумками, серед нових партнерів є 10 міських, 7 селищних та 8 сільських громад. П'ять – Запорізька область, по 10 – у Чернігівській та Чернівецькій областях”[137].

Отже, Програма міжнародної технічної допомоги USAID DOBRE здійснює вагомий внесок у підтримку та розвиток об'єднаних територіальних громад в Україні, шляхом фінансування окремих проектів економічного розвитку, які покращують інфраструктуру та послуги в них.

У контексті розвитку адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад важливе значення має розбудова інституцій покликаних сприяти впровадженню принципів сталого розвитку. Нижче розглянемо проект Центр сталого розвитку сільських територій № 13412 – 20, термін реалізації 24 місяці. Заявник: Львівська обласна державна адміністрація.

Програма регіонального розвитку. 2. Сільський розвиток. Напрямок програми регіонального розвитку 2.1. Диверсифікація підприємницької діяльності у сільській місцевості (12000 тис грн — 48000 тис грн).

Завдання зі Стратегії розвитку регіону - підвищення рівня інноваційної та інвестиційної спроможності регіонів. Регіони, території або міста: Львівська область.

Докладно про проект:

Загальний бюджет проєкту - 31000 тис грн., з них:

- Фінансування з державного бюджету разом - 31000 тис грн.
- Фінансування з державного бюджету за 1 рік - 15290 тис грн.
- Фінансування з державного бюджету за 2 рік - 15710 тис грн

Загальні цілі: створення регіональної інституції з навчання, підвищення кваліфікації, поширення інформації та надання консультацій, практичних навичок суб'єктам господарювання та сільському населенню.

Конкретні цілі

1. Створення Центру сталого розвитку сільських територій для навчання та підвищення кваліфікації фермерів і дорадників.
2. Створення консультаційно-дорадчого центру, що буде сприяти розвитку фермерських господарств та кооперативів.
3. Навчання сільського населення за робітничими професіями, актуальними для підприємств агропромислового комплексу та соціальної сфери.
4. Навчання та підвищення кваліфікації працівників для житлово-комунальної сфери.

Цільові групи проєкту

1. 978,0 тис. осіб, які проживають у сільській місцевості та зможуть навчитися і підвищити кваліфікацію за робітничими професіями.
2. 73 об'єднані територіальні громади області, які отримають змогу навчити та підвищити кваліфікацію працівників житлово-комунального господарства та соціальної сфери.
3. 1,4 тис агроформувань, з яких понад 800 фермерських господарств Львівської області, які зможуть отримати кваліфіковану інформацію та пройти курс навчання за спеціалізацією «фермер».
4. 280,4 тис. особистих селянських господарств, що займаються виробництвом сільськогосподарської продукції, та отримавши відповідні знання зможуть зареєструватись та організувати фермерське господарство, чи об'єднатись в сільськогосподарські кооперативи.
5. 83,6 тис. безробітних у Львівській області, які потребують

працевлаштування та пройшовши курс навчання зможуть працевлаштуватися чи започаткувати власну справу.

Діяльність за проектом: Створення та державна реєстрація Центру сталого розвитку сільських територій. Підготовка будівлі центру шляхом проведення реконструкції та капітального ремонту приміщень, необхідних для проведення навчального процесу. Розповсюдження інформації через засоби мас-медіа та створення веб-сайту Центру сталого розвитку сільських територій. Організація навчання та підвищення кваліфікації фермерів і дорадників.

Створення консультаційно-дорадчого центру. Надання консультаційно-дорадчих послуг фермерам, членам сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, індивідуальних селянських господарств. Організація та проведення навчальних семінарів, тренінгів, фахівців органів місцевого самоврядування, а також підприємств, організацій, що здійснюють господарську діяльність у сільській місцевості

Дослідження пропозиції/попиту ринку праці у сільській місцевості. Проведення навчання сільського населення за робітничими професіями. Організація та проведення навчання робітничих кадрів за напрямками: зварник пластмас; слюсар-сантехнік з будівництва обслуговування та експлуатації водопровідних, теплопровідних та каналізаційних мереж; слюсар-сантехнік з будівництва обслуговування та експлуатації газових мереж; сажотрус.

Реалізація проекту створить умови для ефективного економічного розвитку, налагодження партнерства бізнесу та влади, активізації сільського розвитку та диверсифікації підприємницької діяльності.

В межах реалізації проекту буде створений Центр сталого розвитку сільських територій, який буде навчально-практичною та інформаційно-консультативною базою, що забезпечить поєднання навчання з практичною діяльністю робітничих кадрів.

Основними вигодами від Центру сталого розвитку сільських територій буде створення необхідних умов для забезпечення навчально-практичної діяльності щодо стимулювання розвитку сільських територій на основі широкого

впровадження досягнень сучасної науки, техніки, передового досвіду; забезпечення навчання та підвищення кваліфікації працівників для органів місцевого самоврядування, аграрних товаровиробників, суб'єктів інших сфер господарювання в сільській місцевості.

Очікувані результати.

Успішна реалізація проекту дасть доступ 978,0 тис. осіб населення сільської місцевості, 73 об'єднаним територіальним громадам, 1,4 тисячам агроформувань, з яких понад 800 фермерських господарств області та 280,4 тис. особистих селянських господарств – виробникам сільськогосподарської продукції до інформації, навчання та підвищення кваліфікації, сприятиме досягненню таких результатів:

- розвиток людського потенціалу сільських територій;
- зміцнення продовольчої безпеки Львівської області;
- нарощування експортного потенціалу сільського господарства;
- виробництво сільськогосподарської продукції з високою доданою вартістю;
- будівництво, відновлення, обслуговування та реконструкції інженерних мереж;
- підвищення рівня добробуту сільських мешканців.
- підвищення соціально-економічних стандартів проживання сільського населення;
- будівництво нового житла, закладів охорони здоров'я, культури та освіти, фізичної культури[138].

Отже, нині в Україні перспективним є створення мережі Центрів сталого розвитку сільських територій на регіональному рівні у кожній з областей, з метою створення сприятливих умов для ефективного економічного розвитку об'єднаних територіальних громад, налагодження партнерства бізнесу та влади, активізації сільського розвитку та диверсифікації підприємницької діяльності.

Отже, поняття «система адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад» можна визначити як внутрішньо взаємоузгоджену цілісну сукупність норм та принципів права,

уповноважених суб'єктів та їх практичну діяльність, що мають на меті ефективне забезпечення належного регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад та їх успішної реалізації.

Можна виокремити наступні складові елементи системи адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад:

1. Нормативна система адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

2. Інституційна система адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

Отже, у даному підрозділі охарактеризовано проблематику системи адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

Висновки до Розділу 1

У рамках дослідження проблематики засад адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад, ми проаналізували поняття «адміністративно-правове регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад», проаналізували форми та методи адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад, охарактеризували систему адміністративно-правового регулювання проектів

економічного розвитку об'єднаних територіальних громад, а також визначили її елементи, і можемо зробити наступні висновки:

1. У сучасній Україні проблема адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад є важливою проблемою, належне вирішення якої, є запорукою розвитку об'єднаних територіальних громад, зростання доходів місцевих бюджетів, підвищення економічної самостійності об'єднаних територіальних громад, створення нових якісних робочих місць, впровадження принципів сталого розвитку на місцевому рівні, ведення ефективного господарювання, розвитку сільського господарства, сприяння розвитку малого бізнесу, а також розвитку місцевого самоврядування, ринкової економіки і сприяння євроінтеграції України. Внаслідок цього належне адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад нині має надзвичайно важливе значення.

2. Адміністративно-правове регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад – це взаємоузгоджена сукупність норм та принципів права, форм і методів адміністративно-правового регулювання, уповноважених суб'єктів і їх діяльність, що мають на меті ефективне забезпечення належного регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

3. Форма адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад – це різновид юридичної діяльності, що складається із комплексу взаємоузгоджених організаційних заходів, метою яких є забезпечення належного регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад та їх успішної реалізації.

4. Основними формами адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад є: судова, управлінська і парламентська.

5. Держава здійснює інформаційно-просвітницьку, методичну, організаційну та фінансову підтримку об'єднаних територіальних громад,

зокрема, фінансову підтримку проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

6. Метод адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад – це сукупність прийомів та способів здійснення діяльності уповноважених суб'єктів з метою забезпечення належного регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад та їх успішної реалізації. Основними з них є метод примусу та метод переконання.

7. Адміністративно-правове регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад здійснює вагомий вклад у формування спроможних об'єднаних територіальних громад.

8. Система адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад – це внутрішньо взаємоузгоджена цілісна сукупність норм та принципів права, уповноважених суб'єктів та їх практична діяльність, що мають на меті ефективне забезпечення належного регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад та їх успішної реалізації.

9. Основні складові елементи системи адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад: нормативна система адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад та інституційна система адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

10. У контексті розвитку адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад важливе значення має розбудова інституцій покликаних сприяти впровадженню принципів сталого розвитку, зокрема Центрів сталого розвитку.

11. Програми міжнародної технічної допомоги, зокрема програма USAID DOBRE, здійснюють вагомий внесок у підтримку та розвиток об'єднаних

територіальних громад в Україні, шляхом фінансування окремих проектів економічного розвитку в них.

Отже, у даному розділі дисертаційного дослідження ми проаналізували проблематику засад адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

РОЗДІЛ 2.

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОЕКТІВ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

2.1. Міністерство розвитку громад і територій України як провідний орган публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад

У рамках дослідження вищезгаданої проблематики дисертаційного дослідження важливого значення набуває аналіз проблематики органів публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

Органи публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад можна поділити на державні та муніципальні органи публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

Серед державних органів публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад доцільно виокремити Міністерство розвитку громад і територій України як провідний орган публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

Внаслідок цього, насамперед, доречно проаналізувати у даному підрозділі дисертації Міністерство розвитку громад і територій України як провідний орган публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

Інші державні органи публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад будь проаналізовані у наступному підрозділі даного дисертаційного дослідження.

Серед муніципальних органів публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад можна виокремити обласні та районні ради, а також сільські, селищні, міські ради і сільських, селищних, міських голів.

Згідно ст. 10 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» обласні та районні ради є органами місцевого самоврядування, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст, у межах повноважень,

визначених Конституцією України, цим та іншими законами, а також повноважень, переданих їм сільськими, селищними, міськими радами. А сільські, селищні, міські ради є органами місцевого самоврядування, що представляють відповідні територіальні громади та здійснюють від їх імені та в їх інтересах функції і повноваження місцевого самоврядування, визначені Конституцією України, цим та іншими законами.

Обласні та районні ради як муніципальні органи публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад будь проаналізовані у третьому підрозділі даного дисертаційного дослідження.

У контексті сучасних євроінтеграційних процесів, адміністративної реформи, розвитку України як правової і демократичної держави, адміністративної реформи, реформування місцевого самоврядування, важливого значення набуває дослідження проблематики Міністерства розвитку громад і територій України як провідного органу публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

Дослідження Міністерства розвитку громад і територій України як провідного органу публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад має важливе практичне значення для подальшого розвитку адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад, реалізації відповідних проектів, реформування законодавства України про місцеве самоврядування, а також для покращення практичної діяльності уповноважених суб'єктів у відповідній сфері.

Враховуючи вищенаведене у даному підрозділі ми охарактеризуємо проблематику Міністерства розвитку громад і територій України як провідного органу публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

Проблематика Міністерства розвитку громад і територій України як

провідного органу публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад є актуальною, а окремі її аспекти були предметом дослідження багатьох сучасних науковців, зокрема: Д.Арутюняна, О.Козачук, В.Непийводи і О.Сурілової.

Міністерство розвитку громад та територій України здійснює свою діяльність переважно відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про Міністерство розвитку громад та територій України» від 30 квітня 2014 р. № 197.

Міністерство розвитку громад та територій України (далі - Мінрозвиткугромад) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України.

Мінрозвиткугромад є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну регіональну політику, державну політику у сфері розвитку місцевого самоврядування, територіальної організації влади та адміністративно-територіального устрою, державну житлову політику і політику у сфері благоустрою населених пунктів, державну політику у сфері житлово-комунального господарства, державну політику у сфері поводження з побутовими відходами, державну політику у сфері будівництва, містобудування, просторового планування територій та архітектури, державну політику у сфері технічного регулювання у будівництві, а також забезпечує формування державної політики у сфері архітектурно-будівельного контролю та нагляду, у сфері контролю житлово-комунального господарства та у сфері забезпечення енергетичної ефективності будівель.

Мінрозвиткугромад у своїй діяльності керується Конституцією та законами України, указами Президента України та постановами Верховної Ради України, прийнятими відповідно до Конституції та законів України, актами Кабінету Міністрів України, іншими актами законодавства.

Основними завданнями Мінрозвиткугромад є:

1) забезпечення формування та реалізація державної регіональної політики, державної політики у сфері розвитку місцевого самоврядування, територіальної організації влади та адміністративно-територіального устрою, державної житлової політики і політики у сфері благоустрою населених пунктів, державної політики у сфері житлово-комунального господарства, державної політики у сфері поводження з побутовими відходами, державної політики у сфері будівництва, містобудування, просторового планування територій та архітектури, державної політики у сфері технічного регулювання у будівництві, зокрема щодо:

- формування спроможних територіальних громад;
- стимулювання участі регіонів у програмах та проектах розвитку міжрегіонального і транскордонного співробітництва;
- формування оптимальної системи інституційного забезпечення регіонального розвитку;
- сприяння створенню виконавцями комунальних послуг та управителями систем управління якістю відповідних послуг на базі національних або міжнародних стандартів;
- благоустрою населених пунктів;
- здійснення моніторингу стану розрахунків за житлово-комунальні послуги;
- формування єдиної технічної, соціально-економічної політики у сфері питної води, питного водопостачання та водовідведення;
- погодження схем теплопостачання населених пунктів з кількістю жителів більш як 20 тис. осіб та регіональних програм модернізації систем теплопостачання;
- поводження з побутовими відходами, забезпечення розроблення та виконання державних програм у сфері поводження із побутовими відходами, планів і заходів у сфері поводження із побутовими відходами;
- здійснення нормування промисловості будівельних матеріалів;

- здійснення нормування у будівництві з метою формування безпечного середовища для життя і здоров'я людини;
- координації діяльності місцевих органів виконавчої влади у сфері поводження з побутовими відходами;
- проведення містобудівного моніторингу;
- визначення порядку розроблення схем планування окремих частин території України;
- визначення критеріїв, котрим повинні відповідати експертні організації, які здійснюють експертизу проектів будівництва;

2) забезпечення формування державної політики у сфері: забезпечення енергетичної ефективності будівель; контролю житлово-комунального господарства; архітектурно-будівельного контролю та нагляду;

3) забезпечення технічного регулювання у сфері: промисловості будівельних матеріалів; житлово-комунального господарства; просторового планування й архітектури; енергетичної ефективності будівель.

Мінрозвиткутромад відповідно до покладених на нього завдань:

- 1) визначає пріоритетні напрями щодо розвитку відповідних сфер;
- 2) розробляє та здійснює заходи, спрямовані на розбудову інфраструктури регіонів, розвиток міжрегіонального економічного співробітництва;
- 3) сприяє комплексному соціально-економічному розвитку регіонів;
- 4) розробляє Державну стратегію регіонального розвитку України, план заходів з її реалізації, здійснює методологічне керівництво та координацію діяльності з підготовки регіональних стратегій розвитку;
- 5) розробляє в установленому порядку проекти нормативно-правових актів з питань регіональної політики;
- 6) здійснює відповідно до законодавства:
  - проведення в установленому порядку моніторингу соціально-економічних та інших показників розвитку регіонів, районів й міст обласного, республіканського в АР Крим значення, і формування переліку показників, за якими проводиться моніторинг розвитку територій та визнання їх депресивними;

- проведення оцінки міжрегіональної диференціації соціально-економічного розвитку регіонів і подання на розгляд Уряду інформації про результати оцінки міжрегіональної та внутрішньо регіональної диференціації соціально-економічного розвитку регіонів разом з аналітичними матеріалами та пропозиціями щодо запобігання поглибленню диференціації;

- проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації Державної стратегії регіонального розвитку України, плану заходів з її реалізації та інших програм і проектів регіонального розвитку, підготовку та подання відповідних звітів Уряду;

- проведення моніторингу та оцінки ефективності реалізації державної регіональної політики, підготовку пропозицій щодо підвищення ефективності управлінських рішень центральних органів виконавчої влади, Ради міністрів АР Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських держадміністрацій, у тому числі під час досягнення цілей, встановлених у документах, які визначають державну регіональну політику;

- розроблення за участю інших центральних органів виконавчої влади, відповідних місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування програм подолання депресивності територій і проведення моніторингу їх виконання;

- подання на розгляд Уряду доповіді про виконання угод щодо регіонального розвитку та програм подолання депресивності територій, використання коштів, передбачених на зазначені потреби в державному бюджеті;

- загальну координацію транскордонного співробітництва, у тому числі підготовки та реалізації програм і проектів, та контроль за додержанням законодавства з питань транскордонного співробітництва;

- загальну координацію розвитку сільських територій, розробляє та забезпечує виконання за участю інших органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування програм розвитку сільських територій, розробляє та

здійснює заходи, спрямовані на комплексний розвиток сільських територій, і вносить на розгляд Уряду відповідні пропозиції;

- моніторинг стану забезпечення об'єктами соціальної інфраструктури сільських територій;

- розроблення положення про проведення конкурсу проектів (програм) транскордонного співробітництва, які претендують на включення до державних програм розвитку транскордонного співробітництва;

- розгляд пропозицій суб'єктів транскордонного співробітництва України щодо включення проектів (програм) транскордонного співробітництва до державних програм розвитку транскордонного співробітництва;

- підготовку пропозицій щодо надання державної фінансової підтримки для реалізації проектів транскордонного співробітництва в рамках виконання державних програм розвитку транскордонного співробітництва та проектів, відібраних в установленому порядку для реалізації в рамках виконання програм прикордонного співробітництва Європейського інструменту сусідства та партнерства згідно з укладеними міжнародними договорами України;

- координацію діяльності центральних та місцевих органів виконавчої влади щодо формування державної регіональної політики;

- оцінку та відбір на конкурсних засадах поданих Радою міністрів АР Крим, місцевими держадміністраціями інвестиційних програм і проектів регіонального розвитку (у тому числі проектів співробітництва та добровільного об'єднання територіальних громад), що можуть реалізовуватися за рахунок коштів державного фонду регіонального розвитку в межах їх індикативного прогнозного обсягу;

- щорічне подання Кабінетові Міністрів України пропозицій щодо розподілу коштів державного фонду регіонального розвитку з переліком відповідних програм і проектів, що можуть реалізовуватися за його рахунок;

- організаційне та аналітичне забезпечення діяльності голови Координаційного центру з провадження діяльності, пов'язаної з участю України в реалізації Стратегії Європейського Союзу для Дунайського регіону;

- розробку нормативно-правових актів з питань реформування місцевого самоврядування, територіальної організації влади та адміністративно-територіального устрою;

- вивчення і поширення кращих практик місцевого самоврядування;
- методичне забезпечення добровільного об'єднання територіальних громад;

7) забезпечує узгодження дій центральних і місцевих органів виконавчої влади з питань участі України в реалізації Стратегії Європейського Союзу для Дунайського регіону та Угоди про фінансування Дунайської транснаціональної програми[139] від 15 грудня 2017 року, яка ратифікована відповідним Законом України «Про ратифікацію Угоди про фінансування Дунайської транснаціональної програми (Interreg V-B Danube - CCI 2014TC16M6TN001)» від 19 вересня 2018 року[140];

8) затверджує порядок повідомлення та забезпечення функціонування реєстру угод про транскордонне співробітництво;

9) подає Кабінетові Міністрів України пропозиції щодо:

- актів законодавства з питань організації діяльності місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування;

- актів законодавства з питань розмежування повноважень місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування; адміністративно-територіального устрою;

- актів законодавства з питань об'єднання територіальних громад;
- нормативно-правового забезпечення з питань регіональної політики та місцевого самоврядування, державної підтримки розвитку місцевого самоврядування; нагляду за діяльністю органів місцевого самоврядування з питань здійснення наданих їм законом повноважень органів виконавчої влади;

- адаптації національного законодавства у сфері місцевого самоврядування до положень Європейської хартії місцевого самоврядування, яка ратифікована відповідним Законом України від 15 липня 1997 року, і інших міжнародних договорів, ратифікованих Верховною Радою України;

10) формує та забезпечує функціонування реєстру про співробітництво територіальних громад і затверджує кодифікатор адміністративно-територіальних одиниць та територій територіальних громад і зміни до нього;

11) розробляє та забезпечує виконання державних цільових та інших програм комплексного розвитку територій;

12) забезпечує в межах повноважень, передбачених законом:

- реєстрацію саморегулівних організацій у сфері архітектурної діяльності та внесення відомостей про них до державного реєстру саморегулівних організацій у сфері архітектурної діяльності;

- стійку систему управління щодо формування, ведення та використання страхового фонду документації України;

- перевірку, перегляд, скасування галузевих нормативних документів у визначених сферах діяльності;

- функціонування реєстру документів, що дають право на виконання підготовчих та будівельних робіт і засвідчують прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів, відомостей про повернення на доопрацювання, відмову у видачі, скасування та анулювання зазначених документів та Реєстру будівельної діяльності;

- формування кошторисної нормативної бази, визначення порядку її застосування у будівництві, що здійснюється із залученням бюджетних коштів, коштів державних і комунальних підприємств, установ та організацій, кредитів, наданих під державні гарантії;

13) Мінрозвитку громад здійснює:

- повноваження центрального органу виконавчої влади з нормування у будівництві;

- управління у сфері містобудування шляхом планування територій на державному рівні, визначення державних інтересів для їх урахування під час розроблення містобудівної документації та проведення моніторингу за дотриманням законодавства у сфері містобудування;

- проведення містобудівного моніторингу на державному рівні;

- організаційне забезпечення з питань державної підтримки будівництва (придбання) доступного житла, формування житлового фонду соціального призначення, розгортання молодіжного житлового будівництва, кредитування індивідуальних сільських забудовників, реконструкції кварталів (мікрорайонів) застарілого житлового фонду та реалізації інфраструктурних проектів; підтвердження придатності будівельних виробів до застосування (видає технічні свідоцтва) та оцінки відповідності у визначеній сфері діяльності;

- заходи щодо інженерного захисту територій населених пунктів від небезпечних геологічних процесів, прогнозування і запобігання їх розвитку, створення безперешкодного життєвого середовища для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення;

14) перевіряє в межах повноважень, передбачених законом, дотримання нормативних документів і нормативів обчислення вартості будівництва об'єктів, що споруджуються із залученням бюджетних коштів, коштів державних і комунальних підприємств, установ та організацій, кредитів, наданих під державні гарантії;

15) Мінрозвитку громад затверджує:

- типове положення про архітектурно-містобудівні ради, форму будівельного паспорта;

- будівельні норми;

- порядок проведення сертифікації енергетичної ефективності та форму енергетичного сертифіката;

- склад, зміст і порядок розроблення історико-архітектурного опорного плану населеного пункту, занесеного до Списку історичних населених місць;

- методику обстеження інженерних систем будівлі, що розробляється з урахуванням вимог актів законодавства Європейського Союзу та Енергетичного Співтовариства;

- методологію проектування, будівництва та реконструкції об'єктів цивільного і промислового призначення, інженерно-транспортної інфраструктури у звичайних і складних інженерно-геологічних умовах;

- порядок ведення бази даних звітів про результати обстеження інженерних систем, атестованих енергоаудиторів та фахівців з обстеження інженерних систем, енергетичних сертифікатів;
- разом з Мінекономіки склад та вимоги щодо змісту, порядок формування запиту на інформацію, що надходить з метою обміну інформацією між містобудівним кадастром та Державним земельним кадастром, порядок та структуру формування відповіді, форму обміну інформацією, обмінний формат даних, вимоги до коректності, відповідності та повноти інформації, процедуру взаємодії інформаційних систем, порядок внесення змін до встановлених вимог щодо обміну інформацією;
- склад, зміст, порядок розроблення та затвердження детального плану території;
- склад, зміст, порядок розроблення плану зонування території;
- перелік об'єктів будівництва, для проектування яких містобудівні умови та обмеження не надаються;
- порядок розміщення тимчасових споруд для провадження підприємницької діяльності;
- порядок розроблення проектної документації на будівництво об'єктів;
- порядок ведення реєстру містобудівних умов та обмежень;
- порядок формування і ведення переліку експертних організацій, що здійснюють експертизу проектів будівництва;
- нормативно-правові акти з питань архітектурно-будівельного контролю і нагляду, контролю в сфері житлово-комунального господарства, в сфері забезпечення енергетичної ефективності будівель;
- порядок ведення єдиного реєстру документів, що дають право на виконання підготовчих та будівельних робіт і засвідчують прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів, відомостей про повернення на доопрацювання, відмову у видачі, скасування та анулювання зазначених документів;

16) взаємодіє з органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування з питань застосування єдиної державної геодезичної системи координат і картографічної основи для розроблення містобудівної документації та встановлення меж адміністративно-територіальних одиниць;

17) подає Кабінетові Міністрів України пропозиції щодо:

- вдосконалення механізмів інвестування та фінансування у будівництві та житлово-комунальному господарстві; державних програм у сфері будівництва і житлово-комунального господарства; проведення експертизи і затвердження проектів будівництва; державного фінансування капітальних вкладень і договірних відносин у будівництві;

- нормативного забезпечення ведення містобудівного кадастру на державному, регіональному, районному та міському рівні;

- здійснення архітектурно-будівельного контролю та нагляду, контролю у сфері житлово-комунального господарства;

- забезпечення енергетичної ефективності будівель;

18) веде містобудівний кадастр на державному рівні та забезпечує ведення Єдиного державного реєстру громадян, які потребують поліпшення житлових умов, а також здійснює організаційні заходи для забезпечення функціонування Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва, зокрема щодо розроблення і удосконалення нормативно-правових актів щодо функціонування електронної системи, а також здійснення контролю за функціонуванням електронної системи;

19) подає відповідному центральному органу виконавчої влади пропозиції щодо призначення органів з оцінки відповідності вимогам технічних регламентів;

20) проводить у межах повноважень, передбачених законом:

- архітектурно-містобудівні конкурси, професійну атестацію виконавців робіт, пов'язаних із створенням об'єктів архітектури;

- моніторинг реалізації Генеральної схеми планування території України та іншої містобудівної документації; стану реформування та розвитку

житлово-комунального господарства, підготовки та проходження опалювального сезону, розрахунків підприємств житлово-комунального господарства за енергоносії, а також оплати населенням, юридичними особами наданих їм житлово-комунальних послуг;

21) організовує роботу із створення та забезпечення функціонування центрального фонду будівельних норм;

22) встановлює перелік базових організацій з науково-технічної діяльності у будівництві;

23) затверджує:

- порядки, стандарти, норми і правила у сфері житлово-комунального господарства, житлової політики, благоустрою населених пунктів, поводження з побутовими відходами, поховання, увічнення пам'яті жертв війни та політичних репресій;

- порядок розроблення та затвердження технічних умов у сфері питної води та питного водопостачання;

- інструкцію з проведення технічної інвентаризації об'єктів нерухомого майна;

- технічні регламенти і нормативні документи щодо теплотехнічних характеристик огорожувальних конструкцій, енергетичної ефективності інженерних систем (у тому числі обладнання) та їх налаштування;

- у визначених законом випадках форму типових договорів у сфері житлово-комунального господарства;

- порядок інформування споживачів про намір зміни цін/тарифів на комунальні послуги (крім послуг з постачання та розподілу природного газу і з постачання та розподілу електричної енергії) з обґрунтуванням такої необхідності;

- обов'язковий перелік послуг, витрати на які включаються до складу витрат на утримання багатоквартирного будинку та прибудинкової території;

- індекси балансової вартості об'єктів житлового фонду;

- порядок ведення та забезпечення моніторингу якості питної води і технічного стану об'єктів централізованого питного водопостачання та водовідведення;
- правила приймання стічних вод до систем централізованого водовідведення;
- порядок визначення розміру плати, що справляється за понаднормативні скиди стічних вод до систем централізованого водовідведення;
- порядок повторного використання очищених стічних вод та осаду за умови дотримання нормативів гранично допустимих концентрацій забруднюючих речовин;
- порядок розроблення, погодження та затвердження інвестиційних програм суб'єктів господарювання у сфері централізованого водопостачання та водовідведення, ліцензування діяльності яких здійснюють Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські держадміністрації;
- методику розподілу між споживачами обсягів спожитих у будівлі комунальних послуг (крім послуг з постачання та розподілу природного газу і з постачання та розподілу електричної енергії, а також послуги з поводження з побутовими відходами);
- порядок оснащення будівель вузлами комерційного обліку та обладнанням інженерних систем для забезпечення такого обліку;
- порядок оснащення окремих приміщень у будівлях вузлами розподільного обліку/приладами-розподільовачами теплової енергії та обладнанням інженерних систем для забезпечення такого обліку;
- методику визначення розміру внесків за встановлення, обслуговування та заміну вузлів комерційного обліку та їх розподілу між споживачами комунальних послуг, власниками (співвласниками) приміщень, обладнаних індивідуальними системами опалення та/або гарячого водопостачання;
- порядок прийняття приладу обліку на абонентський облік;
- методику роздільного збирання побутових відходів;

- типовий договір щодо пайової участі в утриманні об'єкта благоустрою;
- методику визначення відновної вартості об'єкта благоустрою;
- правила утримання зелених насаджень міст та інших населених пунктів;
- правила утримання технічних засобів регулювання дорожнього руху вулично-дорожньої мережі населених пунктів;

- типові правила благоустрою території населеного пункту;
- порядок утримання кладовищ та інших місць поховань;

24) подає Кабінетові Міністрів України пропозиції щодо:

- порядків формування тарифів на комунальні послуги, що встановлюються органами місцевого самоврядування;
- порядку формування тарифів на послуги з користування майданчиками для платного паркування транспортних засобів;
- порядку встановлення нормативів (норм) споживання комунальних послуг;

25) погоджує в межах повноважень, передбачених законом, умови конкурсу на передачу в оренду чи концесію об'єктів у сферах водо-, теплопостачання та водовідведення, що перебувають у комунальній власності; схеми теплопостачання населених пунктів із кількістю жителів понад 20 тис. осіб та регіональні програми модернізації систем теплопостачання, регіональні програми у сфері житлово-комунального господарства;

26) готує та оприлюднює національну доповідь про якість питної води та стан питного водопостачання в Україні;

27) розробляє та координує програми обладнання житлових будинків засобами обліку і регулювання споживання води та теплової енергії; формує прогностні баланси споживання теплової енергії;

28) організовує проведення щорічного всеукраїнського конкурсу “Населений пункт найкращого благоустрою і підтримання громадського порядку”, щорічної акції “За чисте довкілля” та Дня благоустрою територій населених пунктів;

29) проводить у межах повноважень, передбачених законом, організаційне, науково-технічне забезпечення виконання завдань з реформування та розвитку житлово-комунального господарства;

30) сприяє створенню виконавцями комунальних послуг та управителями систем управління якістю відповідних послуг на базі національних або міжнародних стандартів;

31) забезпечує виконання державних цільових програм у відповідних сферах;

32) здійснює заходи щодо відновлення систем життєзабезпечення громад на підконтрольній українській владі території Донецької та Луганської областей;

33) затверджує уніфіковані форми актів перевірок, що складаються за результатами проведення планових (позапланових) заходів державного нагляду (контролю) з питань, що належать до його компетенції;

34) проводить цифрову трансформацію у сферах регіонального розвитку, розвитку місцевого самоврядування, територіальної організації влади, адміністративно-територіального устрою, житлової політики, благоустрою населених пунктів, житлово-комунального господарства, поводження з побутовими відходами, будівництва, містобудування, просторового планування та архітектури, технічного регулювання у будівництві, архітектурно-будівельного контролю та нагляду, контролю житлово-комунального господарства, забезпечення енергетичної ефективності будівель;

35) узагальнює практику застосування законодавства з питань, що належать до його компетенції, розробляє пропозиції щодо вдосконалення законодавчих актів, актів Президента України, Кабінету Міністрів України та в установленому порядку вносить їх на розгляд Кабінету Міністрів України;

36) взаємодіє з інституціями Ради Європи, Європейського Союзу, урядами іноземних держав, міжнародними організаціями, фондами, проектами технічної допомоги та донорськими установами щодо реалізації державної політики у відповідних сферах;

37) інформує та надає роз'яснення щодо реалізації державної політики у відповідних сферах;

38) здійснює інші повноваження, визначені законом.

Мінрозвитку громад з метою організації своєї діяльності здійснює наступні повноваження:

1) здійснює в межах повноважень, передбачених законом, разом із відповідними центральними органами виконавчої влади контроль за цільовим та ефективним використанням державних коштів, передбачених для реалізації проектів, виконання програм;

2) виступає державним замовником наукових досліджень комплексного характеру з питань, що належать до його компетенції;

3) сприяє відповідно до законодавства забезпеченню виконання міжнародних договорів України; забезпечує здійснення адаптації національного законодавства до законодавства ЄС з питань, що належать до його компетенції; здійснює в межах повноважень, передбачених законом, заходи щодо імплементації в національне законодавство положень міжнародних договорів, стороною яких є Україна, подає пропозиції щодо розвитку міжнародного співробітництва та укладення міжнародних договорів України;

4) координує та здійснює методичне забезпечення діяльності структурних підрозділів місцевих держадміністрацій, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій з питань, що належать до його компетенції;

5) здійснює відповідно до законодавства функції з управління об'єктами державної власності, що належать до сфери його управління;

6) реалізує в межах повноважень, передбачених законом, державну політику стосовно державної таємниці, здійснює контроль за її збереженням в апараті Мінрозвитку громад, на підприємствах, в установах та організаціях, що належать до сфери його управління;

7) виконує завдання з мобілізаційної підготовки та мобілізаційної готовності держави в межах, визначених законом;

8) забезпечує в межах повноважень, передбачених законом, здійснення заходів щодо запобігання корупції в апараті Мінрозвитку громад, на

підприємствах, в установах та організаціях, що належать до сфери його управління;

9) здійснює претензійно-позовну роботу, звертається до суду з позовами щодо захисту своїх прав та законних інтересів, а також інтересів держави у відповідних сферах;

10) здійснює в установленому порядку добір персоналу, організовує роботу з підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників Мінрозвитку громад;

11) вживає заходів до створення та розвитку інформаційних систем і ресурсів, розробляє та впроваджує в межах повноважень, передбачених законом, сучасні інформаційно-комунікаційні технології;

12) розглядає в установленому законодавством порядку звернення громадян з питань, що належать до його компетенції;

13) оприлюднює інформацію про діяльність Мінрозвитку громад, організовує в установленому порядку виставкову та видавничу діяльність, проведення конкурсів, семінарів, конференцій, конгресів з питань, що належать до його компетенції;

14) здійснює в межах повноважень, передбачених законом, контроль за станом охорони праці на підприємствах, в установах та організаціях, що належать до сфери його управління;

15) контролює діяльність підприємств, установ та організацій, що належать до сфери його управління;

16) організовує планово-фінансову роботу в апараті Мінрозвитку громад, на підприємствах, в установах та організаціях, що належать до сфери його управління;

17) здійснює контроль за використанням фінансових і матеріальних ресурсів;

18) забезпечує організацію та вдосконалення бухгалтерського обліку;

19) забезпечує ефективне і цільове використання бюджетних коштів;

20) забезпечує в межах повноважень, передбачених законом, залучення громадян до участі в управлінні державними справами, ефективну взаємодію з

інститутами громадянського суспільства, здійснення громадського контролю за діяльністю Мінрозвитку громад, урахування громадської думки під час формування та реалізації державної політики з питань, що належать до компетенції Мінрозвитку громад.

Мінрозвитку громад для виконання покладених на нього завдань має право:

1) залучати в установленому порядку до виконання окремих робіт, участі у вивченні окремих питань учених і фахівців, працівників центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій (за погодженням з їх керівниками);

2) одержувати безоплатно від державних органів та органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності та їх посадових осіб, а також громадян та їх об'єднань інформацію, документи і матеріали, необхідні для виконання покладених на Мінрозвитку громад завдань;

3) скликати наради, утворювати комісії, робочі та експертні групи, проводити наукові конференції, семінари з питань, що належать до його компетенції;

4) користуватися відповідними інформаційними базами даних державних органів, державними, зокрема урядовими, системами зв'язку та комунікацій, мережами спеціального зв'язку та іншими технічними засобами;

5) скасовувати відповідно до закону накази керівників структурних підрозділів місцевих держадміністрацій, підзвітних та підконтрольних Мінрозвитку громад, з питань, що належать до його компетенції.

Мінрозвитку громад під час виконання покладених на нього завдань взаємодіє з іншими державними органами, допоміжними органами і службами, утвореними Президентом України, тимчасовими консультативними, дорадчими та іншими допоміжними органами, утвореними Кабінетом Міністрів України, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, громадськими спілками, профспілками та організаціями роботодавців, відповідними органами іноземних держав і міжнародних організацій, а також підприємствами, установами та організаціями.

Мінрозвитку громад у межах повноважень, передбачених законом, на основі і на виконання Конституції та законів України, актів Президента України та постанов Верховної Ради України, прийнятих відповідно до Конституції та законів України, актів Кабінету Міністрів України видає накази, які підписує Міністр розвитку громад та територій (далі - Міністр), організовує і контролює їх виконання. Нормативно-правові акти Мінрозвитку громад підлягають державній реєстрації в установленому законодавством порядку.

Накази Мінрозвитку громад, які відповідно до закону є регуляторними актами, розробляються, розглядаються, приймаються та оприлюднюються з урахуванням вимог Закону України “Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності”[141] від 11 вересня 2003 року.

Накази Мінрозвитку громад, видані в межах повноважень, передбачених законом, є обов’язковими до виконання центральними органами виконавчої влади, їх територіальними органами та місцевими держадміністраціями, органами влади АР Крим, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями незалежно від форми власності та громадянами.

Мінрозвитку громад очолює Міністр, якого призначає на посаду за поданням Прем’єр-міністра України та звільняє з посади Верховна Рада України. Міністр має першого заступника та заступників, які призначаються на посаду та звільняються з посади Кабінетом Міністрів України за поданням Прем’єр-міністра України відповідно до пропозицій Міністра.

Міністр здійснює наступні повноваження:

- 1) очолює Мінрозвитку громад, здійснює керівництво його діяльністю;
- 2) контролює реалізацію державної політики у відповідних сферах центральними органами виконавчої влади, діяльність яких спрямовує і координує Міністр;
- 3) спрямовує і координує діяльність визначених Кабінетом Міністрів України центральних органів виконавчої влади, зокрема:

- забезпечує формування державної політики у відповідній сфері та контролює її реалізацію центральними органами виконавчої влади, діяльність яких спрямовує і координує Міністр;

- визначає пріоритетні напрями роботи центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовує і координує Міністр, і шляхи виконання покладених на них завдань, затверджує плани роботи таких центральних органів виконавчої влади;

- погоджує структуру апаратів центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовує і координує Міністр;

- видає обов'язкові до виконання центральними органами виконавчої влади, діяльність яких спрямовує і координує Міністр, накази та доручення з питань, що належать до сфери їх діяльності;

4) визначає пріоритети роботи Мінрозвиткугромад та шляхи виконання покладених на нього завдань, затверджує плани роботи Мінрозвиткугромад, звіти про їх виконання;

5) представляє Мінрозвиткугромад у публічно-правових відносинах з іншими органами, підприємствами, установами та організаціями в Україні та за її межами;

6) організовує та контролює в межах повноважень, передбачених законом, виконання Мінрозвиткугромадом Конституції, законів України, актів Президента та Кабінету Міністрів України;

7) забезпечує виконання зобов'язань, взятих за міжнародними договорами України;

8) вносить Прем'єр-міністрові України пропозиції щодо призначення на посади першого заступника Міністра, заступника Міністра;

9) утворює, ліквідує, реорганізовує підприємства, установи та організації, що належать до сфери управління Мінрозвиткугромад, затверджує їх положення (статути), здійснює в межах своїх повноважень інші функції з управління об'єктами державної власності;

10) призначає на посаду та звільняє з посади керівників підприємств, установ, організацій, що належать до сфери управління Мінрозвиткугромад, приймає рішення щодо їх заохочення та притягнення до дисциплінарної відповідальності;

11) затверджує положення про самостійні структурні підрозділи апарату Мінрозвиткугромад;

12) порушує в установленому порядку питання про заохочення, притягнення до дисциплінарної відповідальності першого заступника, заступників Міністра та державного секретаря Мінрозвиткугромад;

13) порушує в установленому порядку питання щодо присвоєння рангу державного службовця державному секретареві Мінрозвиткугромад;

14) визначає обов'язки першого заступника Міністра, заступників Міністра, розподіл повноважень Міністра між першим заступником Міністра та заступниками Міністра, які вони здійснюють у разі його відсутності;

15) залучає державних службовців та працівників Мінрозвиткугромад, а за згодою керівників - державних службовців та працівників міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, місцевих органів виконавчої влади, органів влади АР Крим, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій до розгляду питань, що належать до компетенції Мінрозвиткугромад;

16) приймає рішення щодо розподілу бюджетних коштів, головним розпорядником яких є Мінрозвиткугромад;

17) утворює комісії, робочі та експертні групи;

18) скликає та проводить наради з питань, що належать до його компетенції;

19) підписує накази Мінрозвиткугромад;

20) дає обов'язкові до виконання державними службовцями та працівниками апарату Мінрозвиткугромад доручення;

21) подає на розгляд Кабінету Міністрів України проекти законів, актів Президента України, Кабінету Міністрів України, розроблені Мінрозвиткугромадом;

22) представляє в установленому порядку проекти законів, розробником яких є Мінрозвиткугромад та центральні органи виконавчої влади, діяльність яких спрямовується і координується Міністром, і доповідає з інших питань, що належать до компетенції Мінрозвиткугромад, під час їх розгляду на пленарних засіданнях Верховної Ради України;

23) організовує внутрішній контроль і внутрішній аудит та забезпечує їх здійснення в Мінрозвиткугромаді та на підприємствах, в установах та організаціях, що належать до сфери управління Мінрозвиткугромад;

24) здійснює інші передбачені законом повноваження.

Повноваження керівника державної служби у Мінрозвиткугромаді здійснює державний секретар Мінрозвиткугромад. Державний секретар Мінрозвиткугромад є вищою посадовою особою з числа державних службовців Мінрозвиткугромад. Державний секретар Мінрозвиткугромад підзвітний і підконтрольний Міністру. Державний секретар Мінрозвиткугромад призначається на посаду Кабінетом Міністрів України строком на п'ять років із правом повторного призначення. Державний секретар Мінрозвиткугромад звільняється з посади Кабінетом Міністрів України за поданням Прем'єр-міністра України або Міністра.

Для погодженого вирішення питань, що належать до компетенції Мінрозвиткугромад, обговорення найважливіших напрямів його діяльності у Мінрозвиткугромаді може утворюватися колегія. Рішення колегії можуть бути реалізовані шляхом видання відповідного наказу Мінрозвиткугромад. Для розгляду наукових рекомендацій та проведення фахових консультацій з основних питань діяльності у Мінрозвиткугромаді можуть утворюватися постійні або тимчасові консультативні, дорадчі та інші допоміжні органи. Рішення про утворення чи ліквідацію колегії, інших постійних або тимчасових консультативних, дорадчих та інших допоміжних органів, їх кількісний та персональний склад, положення про них затверджує Міністр.

Важливе значення у вищезгаданій сфері має Постанова Кабінету Міністрів України «Про порядок участі центральних органів виконавчої влади у діяльності

міжнародних організацій, членом яких є Україна»[142] від 13 вересня 2002 року, згідно якої центральні органи виконавчої влади, включені до переліку центральних органів виконавчої влади, інших державних органів, відповідальних за виконання зобов'язань, що випливають із членства України в міжнародних організаціях (далі – перелік), беруть участь у діяльності міжнародних організацій, членом яких є Україна відповідно до укладених міжнародних договорів України (далі – міжнародні організації), та відповідають за виконання зобов'язань, що випливають із членства України в цих організаціях. Загальне забезпечення та координація діяльності, пов'язаної з участю центральних органів виконавчої влади у діяльності міжнародних організацій, здійснюються МЗС. Центральні органи виконавчої влади, які беруть участь у діяльності міжнародних організацій, зобов'язані:

- вживати заходів до забезпечення своєчасної сплати внесків до бюджетів міжнародних організацій згідно з умовами участі в них;
- ефективно використовувати потенційні можливості зазначених організацій з метою зміцнення національної безпеки України, забезпечення її політичних, соціально-економічних та екологічних інтересів, прискорення економічних реформ;
- забезпечувати виконання зобов'язань, що випливають із членства України в цих організаціях;
- стежити за дотриманням прав Української Сторони, що випливають із членства України в міжнародних організаціях, а також за виконанням іншими членами міжнародних організацій їх зобов'язань.

Міністерство регіонального розвитку і територій прийняло у 2020 році Державну стратегію регіонального розвитку на 2021-2027 роки, яка передбачає підвищення безпечності та комфортності середовища, незалежно від місця проживання людини в "згуртованій, децентралізованій, конкурентоспроможній і демократичній Україні". Цей документ розроблявся експертами та фахівцями Мінрозвитку, громад, Офісу президента України, інших міністерств та місцевих органів виконавчої влади, асоціацій та міжнародних організацій.

«Стратегія містить нові підходи до використання потенціалу регіонів відповідно до їх цілей та проблемних зон. Також визначає, як держава розвиватиме і підтримуватиме території, зокрема, міські агломерації, монофункціональні міста, сільські території в несприятливих умовах, гірські, прикордонні та інші території країни. Центральним об'єктом документу ми визначили різні типи функціональних територій та відійшли від звичайної прив'язки до меж певних адміністративно-територіальних одиниць – як то області, райони, чи села, селища, міста», - прокоментував Олексій Чернишов.

У Стратегії виділено 10 типів функціональних територій. У Мінрозвитку громаді зазначають, що при формуванні завдань до уваги були взяті особливості розвитку та проблеми кожної території. Наприклад, для гірських територій українських Карпат, узбережжя Чорного та Азовського морів визначено бар'єри для розвитку, які потрібно усунути – це інфраструктурні обмеження, а потенціал, який потрібно підсилити – туризм (сільський, екологічний), оздоровлення та рекреація тощо.

Також передбачено ряд цілей і завдань для відновлення та розбудови територій Донецької та Луганської областей, зокрема і тимчасово окупованих територій України. Основні завдання – створення умов для реінтеграції тимчасово окупованих територій Автономної Республіки Крим, міста Севастополя, Донецької та Луганської областей в український простір.

Окрім того, увагу у Стратегії приділено територіям у несприятливих умовах на кордоні з Російською Федерацією та на лінії розмежування, а також сільським територіям Полісся, півночі Чернігівщини, частини Запорізької, Сумської, Харківської, Луганської областей.

Одним із функціональних типів територій, який передбачений у Стратегії, є міські агломерації. Це обумовлено постійним зростанням чисельності міського населення, великі міста поступово оточуються мережами менших міст, які орієнтовані на місто (чи кілька великих міст). І така мережа стає концентрацією населення, капіталу та бізнесу з найдинамічнішим розвитком.

Як зазначив міністр розвитку громад та територій Олексій Чернишов: «Запропоновано новий підхід до стратегічного планування та впровадження державної регіональної політики. Попередня Стратегія не працювала, тому що не було покрокового плану. Наразі триває опрацювання чіткого плану дій. Ми вже починаємо ставити за мету із головами ОДА впровадження інтегрованого підходу. Визначати в кожному регіоні смарт-спеціалізацію, на якій сфокусується діяльність та яка має потенціал економічного зростання. Наступний крок для ОДА – опрацювання регіональних стратегій у відповідності до оновленого більш ефективного вектору регіонального розвитку на державному рівні»[143].

Задля вдосконалення адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад доцільно Кабінету Міністрів України ухвалити План заходів на 2021-2023 роки до Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки, який має визначити конкретні спільні заходи центральних та місцевих органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування щодо реалізації регіональної політики, в тому числі і щодо проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

Важливе значення у даному контексті має також міжнародне співробітництво Мінрозвитку громад, зокрема, у рамках програм та окремих проектів міжнародної технічної допомоги, в тому числі і з питань економічного розвитку територіальних громад. Зокрема, нині триває реалізація проекту «Підтримка децентралізації в Україні – Фаза II», Партнер з розвитку: Уряд Королівства Швеція через Шведське агентство з міжнародного розвитку та співробітництва (Sida). Виконавець: Компанія SKL International - підвідомча організація Шведської асоціації місцевих влад і регіонів (SALAR). Реципієнт: Всеукраїнська організація органів місцевого самоврядування «Асоціація об'єднаних територіальних громад». Бенефіціар: Міністерство розвитку громад та територій України. Термін реалізації проекту: 01.01.2020 – 31.12.2022. Мета даного проекту: посилення демократії, покращення врядування та надання послуг громадянам України[144].

Також нині триває реалізація проекту «Підтримка децентралізації в Україні».

Партнер з розвитку: Уряд Швейцарської Конфедерації через Швейцарську агенцію з розвитку та співробітництва (SDC). Виконавець: Швейцарський центр ресурсів та консультацій з питань розвитку (Skat Consalting Ltd.). Реципієнт/бенефіціар: Міністерство розвитку громад та територій України. Строк реалізації проекту 01.12.2006 - 30.06.2021. Мета проекту: розробка можливих механізмів надання якісних децентралізованих публічних послуг членам громад, включення їх до національної програми з метою їх подальшого поширення через: підвищення рівня залучення громади до процесів прийняття рішень, планування, забезпечення і моніторингу послуг; розробку ефективних моделей управління досвідом/знаннями; надання дорадчої допомоги ключовим національним інституціям на основі досвіду, отриманого у пілотних регіонах[145].

Отже, на основі вищевикладеного, можна зробити наступні висновки.

Належне адміністративно-правове регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад є невід'ємною вимогою сучасного розвитку України як демократичної і правової держави у контексті євроінтеграції та забезпечення реалізації принципів сталого розвитку.

Міністерство розвитку громад і територій України є провідним органом публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

Із метою удосконалення адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад доцільно Кабінету Міністрів України ухвалити План заходів на 2021-2023 роки до Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки, який має визначити конкретні спільні заходи центральних та місцевих органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування щодо реалізації регіональної політики, визначити терміни і відповідальних за виконання таких заходів, а також індикатори оцінки результатів їх виконання.

Отже, у даному підрозділі охарактеризовано Міністерство розвитку громад і

територій України як провідний орган публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

2.2. Інші державні органи публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад

У рамках дослідження проблематики дисертаційного дослідження важливе значення має характеристика також і проблематики інших державних органів публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

У контексті сучасних євроінтеграційних процесів, адміністративної реформи, розвитку України як правової і демократичної держави, екологічних проблем в сучасній Україні, реформування екологічного законодавства України, розбудови інформаційного суспільства, важливого значення набуває дослідження проблематики не тільки Міністерства розвитку громад і територій України як провідного органу публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад, але й інших державних органів публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

Враховуючи вищенаведене у даному підрозділі ми охарактеризуємо проблематику інших державних органів публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

Проблематика інших державних органів публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад є актуальною, а окремі її аспекти були предметом дослідження багатьох сучасних науковців, зокрема: Л.Брославського, Т.Коломосьця та Н.Хлуденєвої.

До інших державних органів публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад, за винятком Мінрозвитку громад, належать: Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України, омбудсмен, Суди України, в тому числі і Конституційний Суд України, Прокуратура, окремі центральні та місцеві органи виконавчої влади, зокрема, обласні та районні державні адміністрації.

Серед інших державних органів публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад, насамперед можна виокремити агенції регіонального розвитку, які створені на рівні областей.

Нижче розглянемо діяльність інших державних органів публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад на прикладі діяльності Агенції регіонального розвитку Закарпатської області, яка утворена з метою стимулювання появи проектів, що матимуть вирішальне значення для розвитку Закарпатської області.

Агенція утворена на підставі Цивільного кодексу України, Закону України «Про засади державної регіональної політики»[146] від 5 лютого 2015 року та Постанови Кабінету Міністрів України від 11.02.2016 року №258 «Про затвердження Типового положення про Агенцію регіонального розвитку».

Згідно ст.1 Закону України «Про засади державної регіональної політики» державна регіональна політика – це система цілей, заходів, засобів і узгоджених дій центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування і їх посадових осіб для забезпечення високого рівня якості життя людей на усій території України із урахуванням природних, історичних, економічних, екологічних, географічних, демографічних й інших особливостей регіонів, їх етнічної та культурної самобутності.

Метою державної регіональної політики є створення умов для динамічного, збалансованого розвитку України та її регіонів, забезпечення їх соціальної та економічної єдності, підвищення рівня життя населення, додержання гарантованих державою соціальних стандартів для кожного громадянина незалежно від його місця проживання.

Державна регіональна політика реалізується на основі таких принципів:

- 1) законності - відповідності Конституції та законам України, міжнародним договорам, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України;
- 2) співробітництва - узгодження цілей, пріоритетів, завдань, заходів і дій центральних та місцевих органів виконавчої влади, Верховної Ради Автономної Республіки Крим, органів виконавчої влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, забезпечення співробітництва між ними під час формування та реалізації державної регіональної політики;
- 3) паритетності - забезпечення рівних можливостей доступу об'єктів регіональної політики до ресурсів державної фінансової підтримки регіонального розвитку;
- 4) відкритості - забезпечення вільного доступу до інформації, що визначає державну регіональну політику і є у розпорядженні органів державної влади, Верховної Ради АР Крим, органів виконавчої влади АР Крим та органів місцевого самоврядування;
- 5) субсидіарності - передачі владних повноважень на найнижчий рівень управління для найбільш ефективної реалізації;

- 6) координації - взаємозв'язку та узгодженості довгострокових стратегій, планів і програм розвитку на державному, регіональному та місцевому рівнях;
- 7) унітарності - забезпечення просторової, політичної, економічної, соціальної, гуманітарної цілісності України;
- 8) історичної спадкоємності - врахування та збереження позитивних надбань попереднього розвитку регіонів;
- 9) етнокультурного розвитку - відродження етнічної самосвідомості та збереження духовної і матеріальної культури етносів, сприяння розвитку їхньої етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності;
- 10) сталого розвитку - розвитку суспільства для задоволення потреб нинішнього покоління з урахуванням інтересів майбутніх поколінь;
- 11) об'єктивності - розроблення всіх документів, що визначають державну регіональну політику, на основі реальних показників, яких реально досягти та які можливо оцінити.

Агенція регіонального розвитку Закарпатської області заснована була у 2017 році. Її засновниками є:

- Закарпатська обласна державна адміністрація;
- Закарпатська обласна рада;
- Обласне об'єднання організацій роботодавців «Закарпаття»;
- ДВНЗ «Ужгородський національний університет»;
- Закарпатське регіональне відділення Всеукраїнської асоціації органів місцевого самоврядування «Асоціація міст України»;
- Громадська організація «Екосфера»;
- Громадська організація «Агентство сприяння сталому розвитку Карпатського регіону «ФОРЗА»;
- Громадська організація «Агентство місцевого розвитку та інформаційних ресурсів «ЄВРОПОЛІС»;
- Регіональне відділення Українського союзу промисловців і підприємців в Закарпатській області.

Завдяки такому представництву, створені передумови для врахування та узгодження позицій органів влади, місцевого бізнесу та громадянського суспільства під час формування пропозицій щодо політики розвитку регіону.

Органами управління Агенції є: Наглядова рада та Директор Агенції.

Метою діяльності Агенції регіонального розвитку Закарпатської області є ефективна реалізація державної регіональної політики; сприяння та організація розвитку Закарпатської області, громад та їх інфраструктури, і відповідного об'єднання для цього організаційних та фінансових ресурсів, які походять як з території області, так і поза її меж; сприяння залученню інвестицій та позик у регіональну економіку; формування позитивного іміджу області.

Основними завданнями Агенції регіонального розвитку Закарпатської області є:

- створення умов для залучення інвестицій на територію Закарпаття, розробка та моніторинг виконання стратегії розвитку області;
- аналіз соціально-економічної ситуації, проблем розвитку регіону та формування пропозицій щодо шляхів їх розв'язання;
- залучення інвестиційних ресурсів, коштів міжнародної технічної допомоги для реалізації проєктів регіонального розвитку;
- розроблення проєктів регіонального розвитку, зокрема тих, що підтримуються державним фондом регіонального розвитку.

Агенція бере активну участь у процесах стратегічного планування регіонального і місцевого розвитку. Зокрема, у підготовці проєктів Регіональної стратегії розвитку Закарпатської області на період 2021-2027 років та плану заходів із її реалізації.

Також Агенція регіонального розвитку Закарпатської області налагоджує співпрацю з громадами Закарпаття. У 2020 році розроблено стратегію розвитку Холмківської громади до 2027 року. У 2021 році підписано Меморандуми про співпрацю з Нижньоворітською, Неліпинською, Батівською та Ясінянською територіальними громадами.

У 2020 році на замовлення департаменту економічного розвитку і торгівлі Закарпатської ОДА Агенція здійснила дослідження в галузі регіонального розвитку «Визначення ефективних інструментів реалізації регіональної політики».

Були проведені навчальні заходи для представників органів місцевого самоврядування. Зокрема, разом із партнерами та за підтримки Закарпатської облради Агенція провела низку заходів для громад щодо можливостей пошуку фінансування для реалізації місцевих ідей та проєктів.

За підсумками 2020 року надходження до бюджету Агенції регіонального розвитку Закарпатської області становили 1713,5 тис. грн, з яких кошти обласного бюджету – 900,8 тис. грн, надходження від надання платних послуг – 147,5 тис. грн, інші надходження – 665,7 тис. грн. Крім того, Закарпатська АРР отримала понад 5,6 млн. грн. з державного бюджету на реалізацію бюджетної програми «Підтримка регіональної політики України».

Вона бере активну участь в реалізації проєктів, що можуть реалізовуватися за рахунок коштів держбюджету, отриманих від Європейського Союзу. За результатом першого конкурсного відбору у 2018 – 2021 роках Агенцією реалізуються 3 проєкти на загальну суму 22,9 млн. грн.

За результатами другого конкурсного відбору, проведеного наприкінці 2020 року, відібрано 2 проєкти:

- «Створення мережі бізнес-хабів у Закарпатській області» (5998,16 тис. грн);
- «Співробітництво задля економічного зростання Карпат (громад Закарпатської, Львівської, Чернівецької, Івано-Франківської областей)» (14122,4 тис. грн).

Також АРР Закарпатської області реалізує за підтримки Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) проєкт «Діалог для розвитку», який спрямований на покращення сприйняття громадянами урядової підтримки регіонального бізнесу в контексті наслідків пандемії коронавірусу COVID-19[147].

Одним із проектів, який реалізовує Агенція регіонального розвитку Закарпатської області є проект «Забезпечення розвитку сталого туризму в українських Карпатах». Нижче розглянемо основні його положення.

Концепція сталого розвитку туризму успішно реалізується у багатьох країнах світу. Туристичний сектор економіки України в останні роки також демонструє позитивні зміни і стійку динаміку окремих показників. У 2017 році, прийнявши Закон № 1905-VIII, Україна приєдналася до Протоколу про сталий туризм до Рамкової конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат, метою якого є:

- розвивати туристичну складову, ураховуючи унікальне біологічне та культурне різноманіття та спільну спадщину Карпат;
- впливати на економічний розвиток менш розвиненої території Карпат, сприяти диверсифікації економічної діяльності на цих територіях та створювати можливість використання ресурсів з метою збереження біологічного різноманіття та ефективного використання його компонентів;
- впливати на збереження та відновлення історико-культурної спадщини регіону;
- створювати умови для подальшого розвитку сільського та екологічного туризму в Карпатському регіоні.

Особливо важливим є співробітництво між органами влади, галузями економіки і туристичними організаціями у цьому питанні, демонструються значні переваги від зміщення акценту з екологічного туризму на сталий туризм.

Отже, сталий розвиток туристичного сектору національної економіки можливий за умови, перш за все, збалансованого освоєння і використання природних рекреаційно-туристичних ресурсів.

Проект «Забезпечення розвитку сталого туризму в українських Карпатах» відповідає:

- Державній стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року, цілі 1 Стратегії «Підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів» та таких завдань: - визначення економічного механізму стимулювання розвитку природно-заповідного фонду України; - створення якісного туристичного

продукту на основі раціонального використання туристичних ресурсів, визначення зон пріоритетного розвитку туризму шляхом туристичного районування регіонів; - формування позитивного іміджу регіонів у сфері туризму на зовнішньому та внутрішньому туристичному ринку.

- Плану заходів на 2015-2017 роки з реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року, а саме пункту 10 «Виконання завдань Стратегії відповідно до цілей державної регіональної політики на період до 2020 року» та підпункту 8): раціональне використання природно-ресурсного потенціалу, збереження культурної спадщини та найцінніших природних територій.

- Програмі регіонального розвитку «Розвиток туризму», в напрямку 4.1. Підвищення туристичного потенціалу.

Загальна ціль проекту – Забезпечення розвитку сталого туризму в українських Карпатах - Карпатської туристичної платформи - у відповідності до Протоколу зі сталого туризму до Рамкової конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат, - буде досягнуто шляхом реалізації конкретних цілей:

1. Створення та запуск роботи Центру сталого туризму українських Карпат.
2. Створення інфраструктури для пріоритетного напрямку місцевого економічного розвитку – туризму.
3. Поглиблення міжрегіональної та міжнародної співпраці в рамках Карпатської конвенції та промоція сталого туризму у регіоні.

Очікувані результати проекту:

- 1.1. Функціонує Центр сталого туризму українських Карпат.
- 1.2. Підвищено кваліфікацію персоналу Центру сталого туризму українських Карпат.
- 1.3. Організовано співпрацю основних вигодонабувачів 4-х регіонів Карпат в галузі сталого туризму.
  - 2.1. Проведений аналіз місцевих сільських територій та розроблені моделі використання рекреаційних ресурсів сільських територій в рамках підходу сталого туризму.

2.2. Створено регіональні туристичні продукти, адаптовано та інтегровано туристичні продукти європейських країн-сусідів з подальшим виданням Каталогу туристичних продуктів та маршрутів Українських Карпат.

2.3. Розроблено інструментарій та програми управління ринком праці в галузі сталого туризму для території Карпат (навчально-методичні посібники).

3.1. Забезпечено обмін досвідом в т.ч. міжнародним через організацію заходів з презентаціями туристичних продуктів, моделей використання рекреаційних ресурсів сільських територій.

3.2. Забезпечено просування інформації про рекреаційні можливості українських Карпат (інтернет-портал сталого туризму українських Карпат)..

3.3. Розпочато функціонування 3 транс'європейських туристичних маршрутів через українські Карпати, діє ПС – система промаркованих маршрутів.

Безпосередніми цільовими групами Проекту є:

- персонал Агенції регіонального розвитку Закарпатської області, який отримає необхідні нові знання, досвід та інструментарії, що безпосередньо сприятиме підвищенню спроможності регіону, збереженню тривалості та стабільності результатів Проекту;

- представники місцевих органів виконавчої влади, місцевого самоврядування та представники громадського сектору, які зацікавлені в розвитку регіонів через забезпечення сталого розвитку туризму;

- представники бізнесу, зайняті в секторі туризму, передбачається реалізація заходів щодо поліпшення умов їх функціонування та життєдіяльності.

Кінцевими бенефіціарами Проекту є:

- населення Закарпатської області – підвищення спроможності АРР, РТО, і Центру сталого туризму в українських Карпатах та нарощування потенціалу розвитку регіону сприятиме загальному покращенню соціально-економічного стану громади: збільшаться доходи до бюджету, зменшиться рівень безробіття, що призведе в загальному до поліпшення рівня життя пересічного громадянина;

- внутрішній та іноземний турист, який отримає нові туристичні продукти та послуги нової якості для задоволення власного попиту;

- потенційні інвестори та донори, зацікавлені у встановленні ділових контактів та партнерства, за результатами проекту матимуть можливість обрати надійних партнерів-громад, в яких присутні якісні інструментарії сталого місцевого економічного розвитку (діє Агенція регіонального розвитку, Центр сталого туризму в українських Карпатах).

Показники ефективності реалізації проекту:

- бюджетно-фінансові: реалізація Проекту дозволить наповнити додатково місцеві бюджети шляхом розвитку туристичного сектору економіки;

- економічні: 4 області України отримають Центр сталого туризму українських Карпат та створено інфраструктуру для пріоритетного напрямку місцевого економічного розвитку – туризму;

- соціальні: під час реалізації проекту, всі дії будуть націлені на кінцевого бенефіціара, тобто на населення та представників місцевого бізнесу з метою поліпшення рівня життя та підвищення економічного розвитку регіонів, особливу увагу надаватимуть соціально вразливими групам - молоді, жінкам та безробітним;

- екологічні: під час підготовки туристичних продуктів будуть проводитися оцінки впливу на навколишнє середовище, спрямовані на виявлення й прогнозування очікуваного впливу на довкілля, здоров'я та добробут людей.

Створена під час реалізації проекту інфраструктура, планувальні документи та людський капітал гарантуватимуть виконання планів та проектів економічного та інфраструктурного розвитку територій регіонів та громад. Запропоновані, обговорені та задіяні на практиці під час реалізації проекту організаційно-фінансові рішення стануть зразками кращих практик місцевого економічного розвитку та можуть бути відтворенні (з врахуванням регіональних та місцевих особливостей) і в інших регіонах та громадах[148].

Відбір проектних ідей відбувається в рамках реалізації проекту секторальної бюджетної підтримки "Розвиток інституційної спроможності Агенції регіонального розвитку Закарпатської області" для вирівнювання секторальних, територіальних та інфраструктурних диспропорцій між регіонами, створення

системних умов для реалізації в новій якості та кількості потенціалу кожного регіону. У результаті буде сформовано перелік зі 100 найактуальніших проєктних ідей для Закарпатської області. Перелік буде доступним широкому колу громадськості[149].

Закон України «Про державну службу»[150] від 10 грудня 2015 року визначає принципи, правові та організаційні засади забезпечення публічної, професійної, політично неупередженої, ефективної, орієнтованої на громадян державної служби, яка функціонує в інтересах держави і суспільства, а також порядок реалізації громадянами України права рівного доступу до державної служби, що базується на їхніх особистих якостях та досягненнях

Згідно ст. 1 Закону України «Про державні цільові програми»[151] від 18 березня 2004 року Державна цільова програма - це комплекс взаємопов'язаних завдань і заходів, які спрямовані на розв'язання найважливіших проблем розвитку держави, окремих галузей економіки або адміністративно-територіальних одиниць, здійснюються з використанням коштів Державного бюджету України та узгоджені за строками виконання, складом виконавців, ресурсним забезпеченням.

Державні цільові програми поділяються на:

- загальнодержавні програми економічного, науково-технічного, соціального, національно-культурного розвитку, охорони довкілля (далі - загальнодержавні програми) - це програми, які охоплюють всю територію держави або значну кількість її регіонів, мають довгостроковий період виконання і здійснюються центральними та місцевими органами виконавчої влади;
- інші програми, метою яких є розв'язання окремих проблем розвитку економіки і суспільства, а також проблем розвитку окремих галузей економіки та адміністративно-територіальних одиниць, що потребують державної підтримки.

Метою розроблення державних цільових програм є сприяння реалізації державної політики на пріоритетних напрямках розвитку держави, окремих

галузей економіки та адміністративно-територіальних одиниць; забезпечення концентрації фінансових, матеріально-технічних, інших ресурсів, виробничого та науково-технічного потенціалу, а також координації діяльності центральних і місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ та організацій для розв'язання найважливіших проблем.

Державна цільова програма розробляється за сукупності таких умов:

- існування проблеми, розв'язання якої неможливе засобами територіального чи галузевого управління та потребує державної підтримки, координації діяльності центральних і місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування;
- необхідності забезпечення міжгалузевих і міжрегіональних зв'язків технологічно пов'язаних галузей та виробництв;
- відповідності мети програми пріоритетним напрямам державної політики;
- наявності реальної можливості ресурсного забезпечення виконання програми.

Продукти побічного користування лісом мають важливе комерційне значення. На міжнародних ринках користується попитом як мінімум 150 різних видів продуктів. Лісові ягоди і гриби здебільшого продають для безпосереднього споживання або на промислове перероблення на місцевому ринку[152].

Серед інших державних органів публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад доцільно виокремити також Кабінет Міністрів України. Згідно ст. 1 Закону України «Про Кабінет Міністрів України»[153] від 27 лютого 2014 року Кабінет Міністрів України (Уряд України) є вищим органом у системі органів виконавчої влади. Кабінет Міністрів України здійснює виконавчу владу безпосередньо та через міністерства, інші центральні органи виконавчої влади, Раду міністрів АР Крим та місцеві державні адміністрації, спрямовує, координує та контролює діяльність цих органів. Кабінет Міністрів України відповідальний перед Президентом України і

Верховною Радою України, підконтрольний і підзвітний Верховній Раді України у межах, передбачених Конституцією України.

До основних завдань Кабінету Міністрів України належать:

1) забезпечення державного суверенітету та економічної самостійності України, здійснення внутрішньої та зовнішньої політики держави, виконання Конституції та законів України, актів Президента України;

2) вжиття заходів щодо забезпечення прав і свобод людини та громадянина, створення сприятливих умов для вільного і всебічного розвитку особистості;

3) розроблення і виконання загальнодержавних програм економічного, науково-технічного, соціального, культурного розвитку, охорони довкілля, а також розроблення, затвердження і виконання інших державних цільових програм;

4) забезпечення проведення бюджетної, цінової, фінансової, інвестиційної, податкової, структурно-галузевої політики; політики у сферах праці і зайнятості населення, соціального захисту, освіти, науки й культури, охорони природи, охорони здоров'я, екологічної безпеки і природокористування;

5) забезпечення розвитку та державної підтримки науково-технічного і інноваційного потенціалу держави;

6) забезпечення рівних умов для розвитку всіх форм власності; здійснення управління об'єктами державної власності відповідно до закону;

7) організація і забезпечення провадження зовнішньоекономічної діяльності, митної справи;

8) здійснення заходів щодо забезпечення обороноздатності та національної безпеки України, громадського порядку, боротьби із злочинністю, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій;

9) спрямування та координація роботи міністерств, інших органів виконавчої влади, здійснення контролю за їх діяльністю.

Діяльність Кабінету Міністрів України ґрунтується на принципах верховенства права, законності, поділу державної влади, безперервності, колегіальності, солідарної відповідальності, відкритості та прозорості.

Важливе значення в Україні має підтримка проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад, які мають у своєму складі гірські населені пункти. Згідно ст.1 Закону України «Про статус гірських населених пунктів в Україні»[154] від 15 лютого 1995 року до гірських населених пунктів належать міста, селища міського типу, селища, сільські населені пункти, які розташовані у гірській місцевості, мають недостатньо розвинуті сферу застосування праці та систему соціально-побутового обслуговування, обмежену транспортну доступність. Перелік населених пунктів, яким надається статус гірських, затверджено Постановою Кабінету Міністрів України «Про перелік населених пунктів, яким надається статус гірських»[155] від 11 серпня 1995 р. № 647.

Важливість розвитку регіону Карпат розглядається в контексті пріоритетів державної регіональної політики та Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року, яка затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 6 серпня 2014 р. № 385[156], щодо поліпшення якості життя, зміцнення місцевої економіки та громад, збереження природних цінностей та культурної спадщини, розвитку транскордонного та міжрегіонального співробітництва.

Згідно Постанови Кабінету Міністрів України від 20 жовтня 2019 р. № 880 затверджено Державну програму розвитку регіону українських Карпат на 2020-2022 роки[157]. Регіон українських Карпат займає територію площею 56,6 тис. кв. кілометрів у межах чотирьох адміністративних областей - Закарпатської, Івано-Франківської, Львівської та Чернівецької. На території регіону українських Карпат статус гірських мають 715 населених пунктів, з них майже 40 відсотків (279 населених пунктів) є важкодоступними, оскільки розташовані на висоті понад 600 метрів над рівнем моря. Українські Карпати є передусім зоною паводкового ризику. Внаслідок стихійних лих 2008-2018 років було зруйновано більше 1500 об'єктів інфраструктури (мости, штучні споруди), декілька тисяч приватних садиб, знищено електромережі та сільськогосподарські угіддя[158].

Серед інших державних органів публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку

об'єднаних територіальних громад доцільно виокремити також місцеві державні адміністрації, зокрема обласні державні адміністрації. Вони діють на основі, зокрема, Закону України «Про місцеві державні адміністрації»[159] від 9 квітня 1999 року, відповідно до ст.1 якого виконавчу владу в областях і районах, містах Києві та Севастополі здійснюють місцеві державні адміністрації. Місцева державна адміністрація є місцевим органом виконавчої влади і входить до системи органів виконавчої влади. Місцева державна адміністрація в межах своїх повноважень здійснює виконавчу владу на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці, а також реалізує повноваження, делеговані їй відповідною радою.

Нижче розглянемо їх діяльність у даній сфері на прикладі Львівської обласної державної адміністрації. В межах стратегічного планування вдалося вперше розробити Стратегію розвитку гірських територій Львівської області на 2018 – 2022 роки. Серед заходів Стратегії – інституціональне забезпечення регіонального розвитку гірських територій Львівщини, економічний розвиток, соціальна сфера, інженерна інфраструктура, лісове господарство та екологія.

«Робота з напрацювання Стратегії була проведена з районами, іншими структурними підрозділами, депутатським корпусом обласної ради, і ми впевнено можемо говорити про продукт, який містить не лише плани щодо розвитку гірських територій, а й про конкретний фінансовий ресурс. Варто зазначити, що Львівщина може зайняти провідну позицію серед усіх регіонів, оскільки у нашій області уже є напрацьований документ такого характеру», - зауважив директор департаменту економічної політики Роман Филипів.

Окрім завдань, Стратегія містить нормативно-правове поле регіонального управління розвитком гірських територій, шляхи вирішення завдань та механізми фінансування, очікувані результати, індикатори виконання та визначення ефективності Стратегії.

Зазначимо, що джерелами фінансування Стратегії розвитку гірських територій Львівської області на 2018-2020 роки є програмний ресурс обласного бюджету,

інвестиції, кошти місцевих бюджетів, державного бюджету, міжнародної технічної допомоги та інші[160].

У Львівському національному університеті ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького у 2018 році відбувся круглий стіл «Стратегічні напрями реалізації Цілей сталого розвитку ООН для забезпечення розвитку еколого-економічних систем гірських територій Львівської області». Захід об'єднав науковців, практиків і представників громадських організацій. В межах круглого столу заступник начальника управління – начальник відділу розвитку аграрної інфраструктури, земельних відносин департаменту агропромислового розвитку Львівської ОДА Тетяна Борушок поінформувала про тенденції землекористування в гірських районах області, окреслила позитивні сторони регіону для розвитку невеликих сімейних ферм, виробництва органічної сільськогосподарської продукції, а також кооперування особистих селянських господарств в виробничі кооперативи, створення агросадиб. Учасники круглого столу порушили питання сучасних тенденцій та передумов для збалансованого розвитку сільських територій в гірських районах області в умовах реформи децентралізації, екологічного стану гірських районів та актуалізували інформацію про регіональні аспекти реалізації проектів розвиткового характеру у галузях тваринництва[161].

Нижче розглянемо реалізацію проектів адміністративно-правове регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад на рівні міжрегіональної співпраці на прикладі проекту «Співробітництво задля економічного зростання Карпат (громад Закарпатської, Львівської, Чернівецької, Івано-Франківської областей)» № 10534 – 20. Термін реалізації даного проекту 24 місяців. Заявником є Установа ААР Закарпатської області.

Даний проект має на меті ефективне управління регіональним розвитком. Напрямок програми регіонального розвитку: 7.2. Співфінансування проектів регіонального розвитку, що супроводжуються агенціями регіонального розвитку, утвореними відповідно до Закону України «Про засади державної регіональної політики» (5000 тис грн — 12000 тис грн).

Регіони, території або міста проекту:

Львівська область: Козівська сільська територіальна громада, Східницька селищна територіальна громада, Боринська селищна територіальна громада, Стрілківська сільська територіальна громада.

Закарпатська область: Рахівська міська територіальна громада, Колочавська сільська територіальна громада, Великобичківська селищна територіальна громада, Великоберезнянська селищна територіальна громада.

Чернівецька область: Красноїльська селищна територіальна громада, Усть-Путильська сільська територіальна громада, Вижницька міська територіальна громада, Селятинська сільська територіальна громада.

Івано-Франківська область: Ворохтянська селищна територіальна громада, Делятинська селищна територіальна громада, Брошнів-Осадська селищна територіальна громада, Зеленська сільська територіальна громада.

Нижче розглянемо детально даний проєкт

Загальний бюджет проєкту - 14122.4 тис грн., з них:

Фінансування з державного бюджету разом - 11922.4 тис грн., в т.ч. за 1 рік - 4921.2 тис грн., і за 2 рік - 7001.2 тис грн

Фінансування з місцевого бюджету разом - 2200 тис грн., в т.ч. за 2 рік - 2200 тис грн..

Загальні цілі: налагодження співпраці задля підвищення конкурентоспроможності місцевих економік територій Українських Карпат в секторах з природними потенціалами виробництва та зайнятості.

Конкретні цілі:

1. Налагодження співробітництва цільових гірських громад Українських Карпат з громадами та інституціями регіонів Європейського союзу.

2. Розбудова управлінського потенціалу місцевого самоврядування з економічного розвитку цільових громад Карпатських областей України.

3. Покращення ефективності управління місцевим економічним розвитком через місцеву участь та реалізацію мікропроєктів в галузях з природним потенціалом виробництва та зайнятості.

4. Покращення аналітичної бази для діагностики та нових можливостей економічного розвитку Карпатських територій в умовах нової економіки.

5. Покращення цифрових можливостей ОМС, регіональних інституцій та Університетів для прискорення економічного розвитку цільових територій Українських Карпат.

Цільові групи проекту: Козівська сільська рада територіальної громади, Боринська селищна рада територіальної громади, Східницька рада територіальної громади, Стрілківська сільська рада територіальної громади, Рахівська міська громада територіальної громади, Великоберезнянська селищна рада територіальної громади, Колочавська сільська рада територіальної громади, Великобичківська селищна рада територіальної громади, Красноільська селищна рада територіальної громади, Усть-Путильська територіальна територіальної громади, Брошнів-осадська селищна рада територіальної громади, Вижницька міська рада територіальної громади, Делятинська селищна рада територіальної громади, Селятинська сільська рада територіальної громади, Ворохтянська селищна рада територіальної громади, Зеленська сільська рада територіальної громади, МАОМС Агенція розвитку ОТГ Прикарпаття, Установа «Агенція регіонального розвитку Львівської області», Установа «Агенція регіонального розвитку Закарпаття», Установа «Агенція регіонального розвитку Чернівецької області», Національний університет «Львівська політехніка», Івано-Франківський національний університет Нафти та газу, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

Діяльність за проектом

1.1.1. Проведення досліджень на тему «Полюси регіонального зростання гірських територій Українських Карпат».

1.1.2. Проведення в кожній області презентацій результатів дослідження для гірських громад.

1.2.1. Підготовка тізера інвестиційного паспорта 16 цільових громад.

2.1.1. Проведення школи з економічного розвитку для 24 голів/радників голів цільових громад Карпатських регіонів, представників інституцій регіонального розвитку.

3.1.1. Організація навчального туру в ЄС на тему «Інструменти співпраці та активізації виробництв в умовах нової економіки».

3.1.2. Налагодження співпраці між цільовими громадами Карпатських регіонів та громадами чи інституціями країн ЄС

4.1.1. Підготовка 16 програм місцевого економічного розвитку у цільових громадах.

4.2.1. Надання фінансової підтримки для кожної з цільових громад для реалізації проектів місцевого економічного розвитку.

4.2.2. Реалізація мікропроектів з програми економічного розвитку в цільових громадах.

4.3.1. Активізація співробітництва між цільовими громадами 4-рьох областей.

4.3.2. Проведення форуму «Співробітництво задля економічного зростання Карпат».

5.1.1. Розробка Технічного Завдання для цифрового web інструменту (додатку) з обрахунку та обробки економічних та фіскальних баз даних гірських територій.

5.1.2. Тестування цифрового web інструменту та проведення навчання місцевим координатором для цільових громад на предмет використання додатку.

5.1.3. Впровадження цифрового web інструменту.

Ефективність реалізації

Соціально-економічний ефект від впровадження проекту: Галузі є фундаментальними блоками сучасної економіки. Галузевий підхід фокусується на спільному збільшенні ринків, вирішенні завдань бізнесу і що найважливіше, спільному розвитку території. Проектом передбачається перевірку потенційно зростаючих галузів Карпат та реалізацію програм місцевого економічного розвитку з фокусом на притаманні території специфіки місцевої зайнятості та виробництва валового регіонального продукту. Впровадження даного проекту призведе до зростання рівня зайнятості населення у Карпатському регіоні,

підвищення рівня інвестиційної привабливості, збільшення рівня надходжень місцеві бюджети цільових громад, а також зростання кількості приватних підприємців у цільових гірських громадах у секторах з природними потенціалами виробництва та зайнятості.

Очікувані результати

1.1. Визначено нові можливості економічного розвитку Карпатських територій в умовах нової економіки.

1.2. Підвищено інвестиційну привабливість цільових громад.

2.1. Підвищено рівень управлінського потенціалу місцевого самоврядування з економічного розвитку цільових громад Карпатських областей України.

3.1. Підвищено рівень міжнародної співпраці місцевих громад з громадами та інституціями країн ЄС.

4.1. Підготовлено 16 програм місцевого економічного розвитку у цільових громадах.

4.2. Реалізовано 16 проектів місцевого економічного розвитку у кожній з цільових громад.

4.3. Підвищено рівень згуртованості Карпатських областей України.

5.1. Впроваджено нову методику обрахунку економічних і фінансових даних у громадах на гірських територіях[162].

Отже, реалізація проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад сприяє розбудові управлінського потенціалу місцевого самоврядування з економічного розвитку відповідних громад.

Отже, у даному підрозділі охарактеризовано проблематику інших державних органів публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

2.3. Обласні та районні ради як органи публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад

У контексті даного дисертаційного дослідження важливого значення набуває дослідження проблематики муніципальних органів публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад. Внаслідок цього в першу чергу доцільно проаналізувати проблематику обласних та районних рад як муніципальних органів публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

Дослідження обласних та районних рад як органів публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад має важливе практичне значення для подальшого розвитку адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад, реалізації відповідних проектів, адміністративної реформи, а також для покращення практичної діяльності уповноважених суб'єктів у відповідній сфері.

Враховуючи вищенаведене у даному підрозділі ми охарактеризуємо проблематику обласних та районних рад як органів публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

Проблематика обласних та районних рад як органів публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад є актуальною, а окремі її аспекти були предметом дослідження багатьох сучасних науковців, зокрема: І.Битяка, Т.Коломоєць, О.Микитюка та О.Сурілової.

Згідно ст.1 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» районні та обласні ради – це органи місцевого самоврядування, які представляють спільні інтереси територіальних громад відповідних сіл, селищ та міст.

Відповідно до ст.43 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» виключно на пленарних засіданнях районної, обласної ради вирішуються такі питання:

- обрання голови ради, відповідно заступника голови районної ради та першого заступника, заступника голови обласної ради, звільнення їх з посади;
- утворення, обрання і ліквідація постійних та інших комісій ради, зміна їх складу, обрання голів комісій;
- утворення президії (колегії) ради, затвердження положення про неї;
- затвердження за пропозицією голови ради структури виконавчого апарату ради, його чисельності, встановленої відповідно до типових штатів, затверджених Кабінетом Міністрів України, витрат на утримання ради та її виконавчого комітету;
- затвердження регламенту ради;
- затвердження плану роботи ради з урахуванням вимог статті 32 Закону України "Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності", заслуховування звіту про його виконання;
- заснування аудіовізуальних (електронних) засобів масової інформації відповідної ради, призначення і звільнення їх керівників;
- заслуховування звітів постійних комісій, керівників органів, які рада утворює, обирає та призначає;
- розгляд запитів депутатів, прийняття рішень по них;
- прийняття рішень щодо дострокового припинення повноважень депутата ради в порядку, встановленому законодавством;
- прийняття за пропозицією територіальних громад рішення щодо проведення консультативного опитування з питань, які стосуються їх спільних інтересів;
- здійснення відповідно до закону повноважень щодо організації проведення всеукраїнських референдумів та виборів органів державної влади і місцевого

самоврядування;

- затвердження відповідно до закону Положення про зміст, опис та порядок використання символіки району, області;

- прийняття рішень щодо об'єднання в асоціації, вступ до асоціацій та інших форм добровільних об'єднань органів місцевого самоврядування, що представляють спільні інтереси територіальних громад, а також про вихід із них;

- укладення та схвалення угод про об'єднання єврорегіонального співробітництва, прийняття рішень про утворення об'єднання єврорегіонального співробітництва, про приєднання до такого об'єднання або про вихід з нього, затвердження статуту об'єднання єврорегіонального співробітництва та внесення до нього змін;

- прийняття рішень про вступ до європейського об'єднання територіального співробітництва та про вихід з такого об'єднання;

- затвердження програм соціально-економічного та культурного розвитку відповідно району, області, цільових програм з інших питань, заслуховування звітів про їх виконання;

- розгляд прогнозів відповідно районних, обласних бюджетів, затвердження таких бюджетів, внесення змін до них, затвердження звітів про їх виконання;

- розподіл переданих з державного бюджету коштів у вигляді дотацій, субвенцій відповідно між районними бюджетами, місцевими бюджетами міст обласного значення, сіл, селищ, міст районного значення;

- вирішення за дорученням відповідних рад питань про продаж, передачу в оренду, під заставу об'єктів комунальної власності або прийняття рішення про здійснення державно-приватного партнерства щодо об'єктів комунальної власності, у тому числі на умовах концесії, що забезпечують спільні потреби територіальних громад і перебувають в управлінні районних, обласних рад, а також придбання таких об'єктів в установленому законом порядку;

- вирішення в установленому законом порядку питань щодо управління об'єктами спільної власності територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах, що перебувають в управлінні районних і обласних рад; призначення і

звільнення їх керівників, крім випадків, передбачених частиною другою статті 21 Закону України "Про культуру"[163];

- вирішення відповідно до закону питань регулювання земельних відносин;
- вирішення відповідно до закону питань про надання дозволу на спеціальне використання природних ресурсів відповідно районного, обласного значення, а також про скасування такого дозволу;
- встановлення правил користування водозабірними спорудами, призначеними для задоволення питних, побутових та інших потреб населення, зон санітарної охорони джерел водопостачання, обмеження або заборони використання підприємствами питної води у промислових цілях;
- прийняття рішень про організацію територій і об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення та інших територій, що підлягають особливій охороні; внесення пропозицій до відповідних державних органів про оголошення природних та інших об'єктів, що мають екологічну, історичну, культурну або наукову цінність, пам'ятками історії або культури, які охороняються законом, прийняття рішень про оголошення в місцях масового розмноження та вирощування потомства дикими тваринами "сезону тиші" з обмеженням господарської діяльності та добуванням об'єктів тваринного світу;
- прийняття за пропозицією відповідних сільських, селищних, міських рад рішень, пов'язаних зі створенням спеціальних вільних та інших зон, зміною у статусі цих зон, внесення до відповідних органів пропозицій з цих питань;
- прийняття рішень з питань адміністративно-територіального устрою в межах і в порядку, визначених законом;
- прийняття рішень щодо делегування місцевим державним адміністраціям окремих повноважень районних, обласних рад;
- заслуховування звітів голів місцевих державних адміністрацій, їх заступників, керівників структурних підрозділів місцевих державних адміністрацій про виконання програм соціально-економічного та культурного розвитку, бюджету, рішень ради із зазначених питань, а також про здійснення місцевими державними адміністраціями делегованих їм радою повноважень;

- прийняття рішення про недовіру голові відповідної місцевої державної адміністрації;
- прийняття рішень про звернення до суду щодо визнання незаконними актів місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ та організацій, які обмежують права територіальних громад у сфері їх спільних інтересів, а також повноваження районних, обласних рад та їх органів;
- внесення до Кабінету Міністрів України пропозицій щодо голови відповідної місцевої державної адміністрації;
- надання згоди на передачу об'єктів з державної власності у спільну власність територіальних громад сіл, селищ, міст та прийняття рішень про передачу об'єктів права спільної власності територіальних громад сіл, селищ, міст, що перебувають в управлінні районних, обласних рад, у державну власність, а також щодо придбання об'єктів державної власності;
- затвердження відповідно до закону Положення про помічника-консультанта депутата ради та опису посвідчення помічника-консультанта депутата ради;
- заслуховування інформації прокурорів та керівників органів Національної поліції про стан законності, боротьби із злочинністю, охорони громадського порядку та результати діяльності на відповідній території;
- встановлення тарифів на житлово-комунальні послуги, які надаються підприємствами, що перебувають у спільній власності територіальних громад, представництво інтересів яких здійснює відповідна районна чи обласна рада, а також суб'єктами господарювання, що здійснюють управління (експлуатацію) цілісними майновими комплексами таких підприємств.

Районні і обласні ради можуть розглядати і вирішувати на пленарних засіданнях й інші питання, віднесені до їх відання цим та іншими законами.

Крім питань, зазначених вище виключно на пленарних засіданнях обласних рад вирішуються такі питання:

- прийняття у межах, що визначаються законами, рішень з питань боротьби зі стихійним лихом, епідеміями, епізоотіями, які передбачають за їх порушення адміністративну відповідальність;

- прийняття рішень про віднесення лісів до категорії захисності, а також про поділ лісів за розрядами такс у випадках і порядку, передбачених законом;
- прийняття рішень щодо здійснення місцевих запозичень і надання місцевих гарантій відповідно до вимог, встановлених законом.

Важливе значення у даному контексті дисертаційного дослідження має також інститут делегування повноважень районних і обласних рад відповідним місцевим державним адміністраціям.

Згідно ст. 44 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» Районні та обласні ради делегують відповідним місцевим державним адміністраціям такі повноваження:

- підготовка і внесення на розгляд ради проектів програм соціально-економічного та культурного розвитку, розвитку молоді відповідно районів і областей, цільових програм з інших питань, а в місцях компактного проживання національних меншин - також програм їх національно-культурного розвитку, проектів рішень, інших матеріалів з питань, передбачених цією статтею; забезпечення виконання рішень ради;
- підготовка пропозицій до програм соціально-економічного та культурного розвитку, розвитку молоді відповідно областей та загальнодержавних програм економічного, науково-технічного, соціального та культурного розвитку України;
- забезпечення збалансованого економічного і соціального розвитку відповідної території, ефективного використання природних, трудових і фінансових ресурсів;
- підготовка і подання до відповідних органів виконавчої влади фінансових показників і пропозицій до проекту Державного бюджету України;
- сприяння інвестиційній діяльності на території району, області;
- об'єднання на договірних засадах коштів підприємств, установ та організацій, розташованих на відповідній території, і населення, а також бюджетних коштів на будівництво, реконструкцію, ремонт та утримання на пайових засадах об'єктів соціальної і виробничої інфраструктури, шляхів

місцевого значення, на капітальний та поточний ремонт вулиць і доріг населених пунктів та інших доріг, які є складовими автомобільних доріг державного значення (як співфінансування на договірних засадах) та на заходи щодо охорони праці та охорони навколишнього природного середовища;

- затвердження маршрутів і графіків руху місцевого пасажирського транспорту незалежно від форм власності, узгодження цих питань стосовно транзитного пасажирського транспорту;

- залучення в порядку, встановленому законом, підприємств, установ та організацій, які не належать до комунальної власності, до участі в обслуговуванні населення відповідної території, координація цієї роботи;

- підготовка питань про визначення у встановленому законом порядку території, вибір, вилучення (викуп) і надання землі для містобудівних потреб, визначених містобудівною документацією;

- організація охорони, реставрації, використання пам'яток історії та культури, архітектури і містобудування, палацово-паркових, паркових та садибних комплексів, природних заповідників місцевого значення;

- видача замовникам відповідно до законодавства містобудівних умов і обмежень забудови земельних ділянок за межами населених пунктів;

- підготовка висновків щодо проектів місцевих містобудівних програм відповідних адміністративно-територіальних одиниць, що затверджуються сільськими, селищними, міськими радами;

- забезпечення відповідно до законодавства розвитку науки, усіх видів освіти, охорони здоров'я, культури, фізичної культури і спорту, туризму; сприяння відродженню осередків традиційної народної творчості, національно-культурних традицій населення, художніх промислів і ремесел, роботі творчих спілок, національно-культурних товариств, асоціацій, інших громадських та неприбуткових організацій, які діють у сфері освіти, охорони здоров'я, культури, фізичної культури і спорту, сім'ї та молоді;

- підготовка і подання на затвердження ради пропозицій щодо організації територій і об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення та інших

територій, що підлягають особливій охороні; внесення пропозицій до відповідних державних органів щодо оголошення природних та інших об'єктів, що мають екологічну, історичну, культурну або наукову цінність, пам'ятками історії або культури, які охороняються законом, підготовка і подання на затвердження ради пропозицій щодо оголошення в місцях масового розмноження та вирощування потомства дикими тваринами "сезону тиші" з обмеженням господарської діяльності та добуванням об'єктів тваринного світу;

- координація на відповідній території діяльності місцевих землевпорядних органів;

- вжиття необхідних заходів щодо ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій відповідно до закону, інформування про них населення, залучення в установленому законом порядку до цих робіт підприємств, установ та організацій, а також населення;

- забезпечення виконання заходів з відстеження результативності регуляторних актів, прийнятих районними, обласними радами;

- здійснення контролю за використанням коштів, що надходять у порядку відшкодування втрат сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва, пов'язаних із вилученням (викупом) земельних ділянок;

- сприяння розвитку молодіжної інфраструктури, молодіжних центрів, інших суб'єктів молодіжної роботи.

Крім повноважень, зазначених вище, обласні ради делегують обласним державним адміністраціям наступні повноваження:

- визначення відповідно до закону розміру відрахувань підприємствами, установами та організаціями, що надходять на розвиток шляхів загального користування в області;

- погодження у випадках, передбачених законом, з відповідними сільськими, селищними, міськими радами питань щодо розподілу коштів за використання природних ресурсів, які надходять до фондів охорони навколишнього природного середовища;

- визначення відповідно до законодавства режиму використання територій

рекреаційних зон;

- прийняття у встановленому законом порядку рішень про заборону використання окремих природних ресурсів загального користування;

- підготовка проектів рішень про віднесення лісів до категорії захисності, а також про поділ лісів за розрядами такс у випадках і порядку, передбачених законом;

- затвердження для підприємств, установ та організацій, розташованих на відповідній території, лімітів викидів і скидів забруднюючих речовин у довкілля та лімітів розміщення відходів у випадках, передбачених законом.

Службовці органів місцевого самоврядування діють на основі Закону України «Про службу в органах місцевого самоврядування»[164] від 7 червня 2001 року.

У рамках діяльності обласних та районних рад як органів публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад важливе значення має обмін кращими практиками співробітництва територіальних громад, і проведення відповідних круглих столів, тренінгів, конференцій, за їх ініціативи.

Зокрема, Хмельницька обласна рада організувала проведення семінару «Кращі практики місцевого самоврядування: співпраця між громадами та співпраця в громадах – запорука успішного регіонального і місцевого розвитку» 22 травня 2018 року у м. Хмельницькому. У ньому взяли участь представники органів місцевого самоврядування, фіналісти конкурсу «Кращі практики місцевого самоврядування» 2017 року з 14 ОТГ десяти регіонів України, а також представники засобів масової інформації – переможці Всеукраїнського конкурсу журналістських робіт «Реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади» 2017 року з різних областей.

Вітаючи учасників семінару, голова обласної ради Михайло Загородний назвав зібрання корисним для посадових осіб місцевого самоврядування, де сторони мають нагоду обмінятися думками, проаналізувати проблемні питання та поділитися спільним баченням щодо подальшого вдалого втілення основних завдань реформи децентралізації.

«Хмельниччина, за даними моніторингу Мінрегіону, третій рік поспіль впевнено займає лідируючі позиції в процесі реформи децентралізації та територіальної організації влади. В області діє 41 об'єднана територіальна громада, кожна з них може поділитися успішним досвідом з розвитку територій, зокрема, й вдалими практиками місцевого самоврядування. Одна з них – Дунаєвецька міська ОТГ, яка, до слова, у 2017 році двічі виборола призові місця одразу у двох номінаціях конкурсу «Кращі практики місцевого самоврядування», – зазначив Михайло Загородний.

Очільник обласної ради зауважив, що представникам громад, окрім обміну передовим позитивним досвідом, доцільно вчитися й на помилках, проблемних ситуаціях, з якими стикаються окремі громади, реалізуючи різноманітні проекти розвитку територій.

За словами Михайла Загородного, в основі діяльності об'єднаних територіальних громад є їхні стратегії, у яких громади мають передбачати свій подальший перспективний розвиток, зокрема – створення нових робочих місць, наповнення бюджету, а загалом – це покращення життя мешканців громад.

Не менш важливим, на переконання посадовця, є питання висвітлення засобами масової інформації процесу реформи децентралізації та її позитивних переваг, бо перед журналістами стоїть важливе завдання – залучати мешканців громади до активної участі у розвитку територій. Через ЗМІ, за словами Михайла Загородного, має формуватися громадська думка, яка стимулюватиме активність самих громадян.

Учасників семінару також привітали менеджер Програми Ради Європи «Децентралізація і реформа місцевого самоврядування в Україні» Ольга Шевчук, заступник Голови Офісу Ради Європи в Україні Олена Литвиненко, державний експерт експертної групи моніторингу та аналізу політики Директорату з питань розвитку місцевого самоврядування, територіальної організації влади та адміністративно-територіального устрою Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України Наталія Яровенко.

З інформацією про функціонування конкурсу «Кращі практики місцевого

самоврядування» виступив експерт Програми Ради Європи «Децентралізація і реформа місцевого самоврядування в Україні» Ігор Абрам'юк, який зазначив, що за чотири роки існування конкурсу відзначено 108 переможців.

Про Всеукраїнський конкурс журналістських робіт «Реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади» поінформував менеджер Програми Ради Європи «Децентралізація і реформа місцевого самоврядування в Україні» Андрій Гук.

Про досвід впровадження обласного конкурсу журналістських робіт на краще висвітлення тематики реформи місцевого самоврядування, децентралізації влади та кращих практик територіальних громад Хмельницької області розповів начальник відділу з питань внутрішньої політики, адміністративно-територіального устрою та інформаційного забезпечення виконавчого апарату обласної ради Віктор Ніконішин.

Успішним досвідом роботи у 2017 році у сфері співробітництва територіальних громад поділилися фіналісти конкурсу «Кращі практики місцевого самоврядування». Зокрема, сільський голова з Покровського району Дніпропетровської області Наталія Антипенко розповіла про досвід впровадження практики створення міні-цеху з переробки молока у селі Покровському. Практику співробітництва громад задля досягнення єдиного результату презентувала голова Борівської районної ради Харківської області Олена Клименко. Представники Полтавської області, зокрема, керівник районного ресурсного центру громад, начальник відділу ведення діловодства, юридичного та кадрового забезпечення Семенівської районної ради Світлана Феденко розповіла про практику оновлене життя місцевої пожежної охорони на базі села Оболонь, начальник відділу організаційно-правового забезпечення виконавчого апарату Решетилівської районної ради Полтавської області Оксана Хиль поінформувала про впровадження практики міжмуніципального співробітництва у сфері соціального захисту громадян.

Дунаєвецький міський голова Веліна Заяць коротко поінформувала присутніх про успішний досвід впровадження місцевих ініціатив та запросила учасників

семінару більш детально ознайомитися з життям громади уже безпосередньо на її території.

Протягом двох днів представники органів місцевого самоврядування та ЗМІ з різних регіонів держави ознайомляться з досвідом роботи Дунаєвецької міської та Новоушицької селищної об'єднаних територіальних громад. Окрім того, учасники зібрання ознайомляться з роботою Миньковецького старостату[165].

Нижче розглянемо транскордонне співробітництво обласних та районних рад як органів публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад, на прикладі Закарпатської обласної ради.

В усі часи питання транскордонного і прикордонного співробітництва для найзахіднішої області України – Закарпаття, яке межує з чотирма країнами Європи – Словаччиною, Угорщиною, Польщею та Румунією, було завжди в пріоритеті. Напрацьовані колосальні добросусідські зв'язки дали змогу знайти нові інструменти партнерства і програм, які охоплюють не тільки традиційні економічні, а й різні аспекти життєдіяльності громад прикордоння.

Закарпатська обласна рада своїми рішеннями впроваджує програми розвитку транскордонного та міжрегіонального співробітництва, підтримує ініціативи в соціально-економічних, науково-технічних, екологічних, культурних зв'язках між громадами та веде пошуки ефективних джерел їх фінансування. Задля кращого життя жителів, розвитку соціальної сфери та інфраструктури прикордонних територій, створення умов для залучення інвестицій. Адже, як показали візити керівництва області у самоврядні області сусідніх держав, є очевидним, що європейська політика пропонує нашим прикордонним регіонам привілейовані відносини з ЄС, залучаючи їх до цільових програм розвитку в країнах Центральної та Східної Європи. Тим більше, що у контексті децентралізації влади в Україні органи місцевого самоврядування набувають додаткових повноважень, і Закарпатська обласна рада їх успішно використовує. Основні напрямки транскордонного співробітництва Закарпатської обласної ради:

1. Угорщина. У найскладніші часи ця держава всіляко підтримувала і підтримує Україну – однією з перших підтримала її незалежність в 1991 році, стоїть на стороні євроінтеграційних прагнень нашої держави сьогодні, надає фінансову та гуманітарну допомогу, приймає на оздоровлення воїнів АТО та дітей загиблих Героїв. Це – сусідство першого порядку, що має спільний кордон, спільну історію, спільні плани на майбутнє, а це – жити в повазі і гармонії.

Закарпатська обласна рада приділяє співпраці із угорськими регіонами значної уваги. Так, 2016 року було підписано чергову Програму співпраці Закарпатської області та області Саболч-Сатмар-Берег на 2017 рік, із областю Боршод-Абауй-Земплен на 2016-2017 роки, Угоду про співробітництво територіальних органів місцевого самоврядування в басейні р. Тиса керівниками регіональних рад України, Угорщини, Румунії та Сербії, започатковано співпрацю з регіоном Бач-Кішкун.

Співпраця з цими областями Угорщини дасть можливість реалізовувати проекти в рамках програми «Угорщина-Словаччина-Румунія-Україна 2014-2020», грант ЄС по якій передбачає близько 80 мільйонів євро.

В основу цих проектів увійдуть найбільш оптимальні соціальні, екологічні та інфраструктурні проблеми, які є актуальними для прикордонних областей обох країн. Вони стосуються збереження історичної та культурної спадщини, охорони навколишнього середовища, розвитку транспортних і комунікаційних магістралей, відкриття нових пунктів пропуску, поводження з твердими побутовими відходами. Йдеться також про збереження та ефективне функціонування Закарпатського обласного комунального підприємства «Міжнародний аеропорт «Ужгород», автоматизовану Інформаційно-вимірювальну систему (AIBC) – «Тиса», подальше вдосконалення спільної верхньотисянської системи моніторингу та оповіщення паводків, створення транскордонного біорезервату «Тисянська долина» тощо.

Окремо хотів би відзначити участь Закарпаття в новому унікальному форматі – ЄОТС ТИСА. В умовах жорстких бюджетних обмежень в країні – це шанс

завдяки технічній та фінансовій допомозі ЄС провести реформи у всіх галузях: економіки, охорони здоров'я, освіти, реформування органів місцевого самоврядування. В рамках діяльності ЄОТС ТИСА сформовано понад 20 проектних пропозицій з соціальних, екологічних та інфраструктурних проблем. Окремі з них уже розпочали реалізовуватися. Одним з яких є створення в Закарпатті мережі відділень одноденної хірургії.

2. Словацька Республіка.

В історичному сенсі Закарпаття було містком, який єднав Чехословаччину із Румунією. Тому до нього завжди була прикута увага з боку обох держав, яка переростала в офіційні, дружні та родинні зв'язки. З роками вони міцніли, розвивалися. Найуспішніше вони склалися з Кошицьким і Пряшівським самоврядними краями Словаччини, на основі відповідних рамкових угод. Щороку напередодні Дня Європи з цими регіонами проводиться Дні добросусідства на кордоні, мистецькі фестивалі, спортивні і туристичні атракції. Бізнесові, освітні та громадські інституції здійснюють ряд спільних проектів у різних галузях. Наприклад, торік комунальними та громадськими установами й інституціями Закарпаття й сусідніх Кошицького та Пряшівського країв Словаччини здійснено більше 10 спільних проектів з енергоощадження, впровадження європейських принципів навчання у школах, створення умов для розвитку національних меншин та працевлаштування молоді.

Встановлено прямі партнерські зв'язки між містами і селами регіонів. У рамках Норвезького механізму транскордонного співробітництва реалізовано унікальний спільний українсько-словацький проект «Ув'язка та інноваційний підхід до планування розвитку транскордонного словацько-українського регіону» (ZIP).

3. Румунія. Активна співпраця здійснюється з Мараморошським та Сату-Марським повітами Румунії на основі відповідних рамкових угод. Щороку напередодні Дня Європи з цими регіонами проводиться Дні добросусідства на кордоні, мистецькі фестивалі, спортивні і туристичні атракції.

4. Співпраця з Чеською Республікою. Свого часу Закарпаття входила до

складу Чехословаччини і чехи залишили добрий слід у краї у вигляді мостів, набережних, шкіл, дитсадків, лікарень, державних установ і закарпатці згадують це по-доброму.

Свій перший візит у Край Височину голова облради Михайло Рівіс здійснив у серпні 2016 року, де відбулися ділові перемовини з гетьманом Їржі Бегоунком та сенатором Парламенту Чехії Мілошем Вистрчілом. Як звернувся тоді М. Рівіс до чеських друзів: «Ви дуже багато зробили і робите для Закарпаття сьогодні. Тож від імені всього депутатського корпусу дякую Вам за добрі справи...».

У 2016 році для співфінансування разом із обласним та місцевими бюджетами Закарпатської області для 15 інвестиційних проектів у соціальній сфері нашого краю Краєм Височина виділено 4 600 000 чеських крон, у 2017 – 5 250 000 чеських крон. Крім того, на подолання наслідків градобоя 2016 року в Виноградівському районі було виділено ще 1 000 000 CZK. В цілому ж за період співпраці Край Височина інвестував у соціальну сферу Закарпатської області більше 40 мільйонів чеських крон. Це дало змогу здійснити спільно майже 80 культурно-освітніх, гуманітарних та інвестиційних проектів.

Ще одним результатом співпраці Закарпаття з чеськими партнерами стала програма із запровадження в області вивчення чеської мови як другої іноземної. Підручники для вивчення мови регулярно забезпечує Край Височина.

Не менш успішною є співпраця Закарпатської області з Пардубицьким краєм. У 2016 році спільно реалізовано 8 інвестиційних проектів у соціальній сфері Закарпатської області загальною вартістю майже 8 мільйонів гривень, на фінансування яких у бюджеті краю було виділено 2 500 000 чеських крон, а 2017 року – 1 700 000 чеських крон.

А візити делегацій представників пожежної служби Краю Височина та Пардубицького краю Чеської Республіки супроводжувалися даруванням комплектів бойового одягу для пожежників міст Ужгорода та Мукачева.

У 2017 році укладено угоди про співробітництво з Устецьким та Кралоугоградецьким краями ЧР.

5. Співпраця з Федеративною Республікою Німеччина.

2016 року активізовано започатковану 2001 року співпрацю з німецьким округом Верхня Франконія, з яким підписано конкретну програму співробітництва на 2016 – 2018 роки. Торік німецькими партнерами було надано гуманітарну допомогу Ужгородській міській клінічній лікарні. Сторонами підготовлено пропозиції для реалізації у 2017-2018 роках ряду спільних проектів. Зокрема, реалізовано спільний проект «Підвищення кваліфікації лікарів, а також психіатрів із Закарпатської області». Його підготовку було ініційовано на зустрічі голови обласної ради Михайла Рівіса та голови Окружних зборів Верхньої Франконії др. Гюнтера Денцлера у серпні 2016 року під час візиту закарпатської делегації до партнерського регіону. Оскільки, у зв'язку зі зростанням чисельності осіб із посттравматичним стресовим розладом внаслідок військових дій на Сході України, сьогодні для Закарпатської області актуальним є надання кваліфікованої психологічної допомоги військовослужбовцям, які брали участь в АТО, створення та забезпечення ефективного функціонування системи комплексної їх реабілітації. В рамках проекту закарпатські лікарі стажувалися у клініці Байройта. Німецькі ж фахівці представили досвід з даної тематики і на конференції в Ужгороді для широкого кола лікарів Закарпатської області.

6. Співпраця з Литовською Республікою. Може виникнути логічне запитання: що спільного мають Закарпаття і Литва? Напевно, спільними є унікальність, самобутність та бажання пізнавати один одного. Історично Закарпаття не входило до складу Великого князівства Литовського. Але закарпатці завжди сприймали Литву щиро, по-дружньому. Тому, коли з'явилася можливість зав'язати з Литвою партнерські стосунки, депутати підтримали цю ідею.

У рамках укладеної 2015 року угоди про співпрацю Закарпатської обласної ради та Каунаським районним самоврядуванням Литовської Республіки здійснено взаємні візити делегацій обох регіонів, підготовлено пропозиції для реалізації у 2017 році ряду спільних проектів. Зокрема, закарпатські діти оздоровилися у Міжнародному дитячому таборі м. Качергін Каунаського

району, а в Закарпатті литовські діти.

Ось лише невеликий перелік спільних заходів у рамках транскордонного співробітництва прикордонних регіонів. Адже регіональні індикатори соціально-економічної інтеграції, якими користується європейська спільнота, насправді сьогодні доступні всім. Усе залежить від ваги бажання громади та мистецтва прийняття сміливих, ба, навіть, складних рішень, без чого неможливий рух уперед. Задля збалансованої регіональної політики та якісних змін на краще в ім'я мирного, щасливого завтрашнього дня[166].

Нижче розглянемо практику реалізації проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад обласними та районними рад як органів публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад на прикладі проекту «Міжмуніципальне співробітництво: цілеспрямований соціальний захист громадян. Реконструкція та дооснащення Решетилівського трудового архіву – шлях до покращення обслуговування населення та енергозбереження (Решетилівський район)», який профінансовано німецькими партнерами у рамках проекту Німецького Товариства Міжнародного Співробітництва (GIZ) «Реформа управління на сході України».

Архівна справа є важливою складовою інформаційної та культурної сфери життєдіяльності суспільства, що охоплює наукові, організаційні, правові, технологічні, економічні та інші питання, пов'язані з нагромадженням, обліком, зберіганням юридичними та фізичними особами архівних документів та використання відомостей, що в них містяться. Реалізацію державної політики у сфері архівної справи і діловодства в Решетилівському районі забезпечують архівний відділ районної державної адміністрації та комунальна установа “Решетилівський трудовий архів”, який забезпечує зберігання архівних документів, що не належать до Національного архівного фонду, накопичених у процесі документування службових та інших правовідносин юридичних і фізичних осіб, які припинили свою діяльність.

Слід зазначити, що після ліквідації окремих сільських господарств документи

зберігалися неналежним чином, що стало передумовою створення у 2003 р. місцевої установи спільної власності селища і сіл району “Решетилівський трудовий архів”, який утримувався за рахунок районного бюджету. У зв’язку із внесенням змін до Закону України “Про Національний архівний фонд та архівні установи”[167] фінансування установи зараз здійснюється з районного бюджету за рахунок іншої субвенції, переданої з селищного та сільських бюджетів.

Документами архіву користуються громадяни різного віку з метою підтвердження трудового стажу, оформлення земельних ділянок, майна тощо, тому наслідки проекту довготривалі і охоплюють практично всіх жителів територіальних громад-партнерів проекту. Робота трудового архіву відіграє значну роль для багатьох мешканців Решетилівського району Полтавської області. Збільшення площі приміщення архіву дасть змогу покращити рівень обслуговування жителів кількох громад. У трудовому архіві на сьогодні зберігається 8835 справ, щороку видається близько 450 довідок.

Разом із тим, стан архівної справи потребує вжиття кардинальних заходів, адже матеріальна база “Решетилівського трудового архіву” не відповідає визначеним стандартам і потребам, внаслідок чого виникає загроза втрати частини архівного фонду. До того ж приміщення, де розміщений трудовий архів, потребує проведення заходів щодо енергозбереження з метою скорочення витрат на оплату енергоносіїв.

У зв’язку з цим проект “Міжмуніципальне співробітництво: цілеспрямований соціальний захист громадян”, який був ініційований Решетилівською районною радою за підтримки Полтавської обласної ради та проекту GIZ “Реформа управління на сході України” передбачає вирішення нагальних проблем, що постали перед цією комунальною установою, зокрема вирішення питання щодо виділення додаткового приміщення та проведення його ремонту, заміна вікон, дверей, придбання стаціонарних металевих стелажів для розміщення документів, забезпечення пожежною сигналізацією, заміна системи опалення на більш сучасну тощо.

У результаті реалізації цього проекту ММС не тільки з’явиться можливість

прийняти нові документи до архівного фонду, але й організувати на якісно новій основі надання послуг мешканцям громад Решетилівського району.

На виконання згаданого проекту ММС заплановано спрямувати (на засадах співфінансування) кошти районного та місцевих бюджетів (трьох громад Решетилівського району – Жовтневої, Малобакайської та Плосківської сільських рад), а також грант проекту GIZ “Реформа управління на сході України”.

До реєстрації цього проекту у Мінрегіоні та внесення у відповідний реєстр у квітні 2015 року було забезпечено проведення усіх передбачених чинним законодавством процедур та заходів, зокрема проведено громадські слухання та обговорення, консультації із представниками залучених громад, сесії місцевих рад та прийнято відповідні рішення щодо реалізації проекту ММС, підготовлено його техніко-економічне обґрунтування тощо.

Основним результатом реалізації цього проекту ММС є проведення комплексу заходів щодо розширення та упорядкування приміщення Решетилівського районного трудового архіву (виготовлення проектно-кошторисної документації на проведення ремонтних робіт, виготовлення проекту на встановлення системи протипожежної безпеки, проведення заходів щодо енергозбереження та протипожежної безпеки, заміна вікон, дверей, системи опалення, проведення ремонтних робіт, встановлення нових стелажів тощо). Все це дає можливість покращити якість послуг, що надаються мешканцям Решетилівського району.

Одночасно громади Решетилівського району та Решетилівська районна рада стали переможцем Полтавського обласного конкурсу проектів місцевого розвитку (IV категорія, проекти співробітництва територіальних громад) та отримали додаткові кошти із обласного бюджету на 2016 рік для продовження реалізації цього проекту ММС, зокрема облаштування системи пожежогасіння, вентиляції, оновлення та розвиток інформаційно-комп’ютерної бази (техніки) Решетилівського трудового архіву.

Разом з тим, потребує вирішення питання оцифровки даних архіву, що вимагає, більш стратегічного бачення діяльності районного трудового архіву та

розробки нової (більш комплексної) стратегії його розвитку.

Одночасно успішна реалізація згаданого проекту ММС може сприяти підготовці нових проектів співробітництва територіальних громад з питань збереження місцевих пам'яток культури, розвитку закладів системи охорони здоров'я тощо[168].

Важливе значення у впровадженні і реалізації інноваційних проектів економічного розвитку громад є спільна участь в їх реалізації різних суб'єктів, за участю відповідних районних та обласних рад.

Нижче розглянемо один із таких прикладів - проект «Школи громадської активності» - інноваційна модель залучення учнівської молоді до активного життя громади».

Організації-партнери, співвиконавці цього проекту: Управління освіти, молоді та спорту Богородчанської райдержадміністрації Івано-Франківської області, Богородчанська районна рада, Старобогородчанська та Старунська сільські ради Богородчанського району Івано-Франківської області, Івано-Франківська обласна рада, молодіжна громадсько-екологічна організація «Наш дім – Манява», Львівський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України.

Актуальність проекту полягає в запровадженні ефективного та дієвого механізму залучення учнівської молоді до активного життя громади, створенню умов для отримання учнівської молоді необхідних знань, умінь та навичок про основи місцевого самоврядування та створення дієвого механізму для вирішення проблем, які їх турбують використовуючи сучасні інформаційні технології.

Основною проблемою проекту є недостатнє або повністю відсутнє залучення молодого покоління, до процесів формування стратегії розвитку територіальної громади, їх участі у формуванні та роботі органів місцевого самоврядування, становленні інститутів громадянського суспільства на місцевому рівні.

Інноваційність даного проекту полягає у:

- набутті молоді необхідних знань, умінь та навичок щодо вирішення проблемних питань, які їх турбують використовуючи сучасні інформаційні

технології;

- запровадженні дієвого механізму залученні учнівської молоді до процесу підготовки та прийняття рішень на місцевому рівні;

- наданні учнівській молоді впровадити свої знання через реалізацію розроблених проектів з питань, що їх турбують.

Соціальна спрямованість даного проекту:

- довести до учнівської молоді об'єктивну та достовірну інформацію про діяльність органів місцевого самоврядування;

- запровадити систему ефективного місцевого самоврядування на основі врахування інтересів учнівської молоді;

- сформувати в молоді свідомість активного жителя громади;

- підвищити якість життя сучасних і наступних молодих поколінь на основі передачі громадських та суспільних знань, умінь та навиків;

- створити умови для сталого функціонування об'єктів соціальної сфери, в яких будуть розташовано «школи громадянської активності».

Економічна спрямованість:

- застосувати міжмуніципальне співробітництво на основі вирішення спільних проблем громад та учнівської молоді;

- створити умови для сталого розвитку населених пунктів.

Реальна можливість виконання проекту зумовлена наявністю в учасника Конкурсу та партнерів проекту попереднього досвіду у сфері реалізації проектів (впродовж 2010-2012 років за безпосередньої участі партнерів проекту та членів команди даного проекту в Богородчанському районі реалізовано близько 10 спільних проектів органів місцевого самоврядування), а також, наявністю необхідних фінансових та матеріальних ресурсів.

Перелік заходів проекту

- розробка адаптованих матеріалів для учнівської молоді про місцеве самоврядування та про можливі ресурси щодо вирішення їхніх проблемних питань;

- створення в трьох громадах України матеріально-технічної бази для «Шкіл

громадянської активності»;

- реконструкція Солотвинського будинку дитячої та юнацької творчості з метою створення на його базі «Школи громадянської активності»;

- розробка нормативної бази щодо залучення учнівської молоді до активного життя громади та надання їм механізму щодо вирішення питань, які їх турбують;

- проведення виїзного семінару для учнів шкіл громадянської активності на базі державної організації «Резиденція «Синьогора» села Гута Богородчанського району Івано-Франківської області;

- проведення 10 вебінарів викладачами Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України для учнів «шкіл громадянської активності».

Очікувані результати проекту: формування серед дітей і молоді позиції активного учасника життя місцевої громади; запровадження міжмуніципального співробітництва для вирішення спільних проблем; використання даного досвіду в інших регіонах України; облаштування трьох «Шкіл громадянської активності» необхідною оргтехнікою із підключенням до Інтернет-мережі; покращення стану приміщення Солотвинського будинку дитячої та юнацької творчості.

Цільовими групами проекту визначено: три місцеві ради (Солотвинська селищна рада, Старобогородчанська та Старунська сільські ради Богородчанського району Івано-Франківської області); 18-21 школярів з трьох навчальних закладів (Солотвинський НВК-ліцей I-III ст., Старунська ЗОШ I-III ст., Старобогородчанська I-III ст); Старобогородчанський будинок культури; Солотвинський будинок дитячої та юнацької творчості, Старунська ЗОШ I-III ст., Львівський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України.

Обсяг коштів, необхідних для реалізації проекту, та джерела його фінансування. Загальний розмір бюджету складає 353673,8 грн., в тому числі: 310721,4 грн. за рахунок коштів Державного фонду регіонального розвитку, 42916,4 грн. - кошти Солотвинської селищної ради[169].

Отже, транскордонне співробітництво обласних та районних рад як органів публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад, має важливе значення для реалізації окремих проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

У рамках діяльності обласних та районних рад як органів публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад важливе значення має обмін кращими практиками співробітництва територіальних громад, і проведення відповідних круглих столів, тренінгів, конференцій, за їх ініціативи.

Отже, у даному підрозділі охарактеризовано проблематику обласних та районних рад як органів публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

Висновки до Розділу 2

У рамках дослідження проблематики публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад, ми проаналізували Міністерство розвитку громад і територій України як провідний орган публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад, охарактеризували проблематику інших державних органів публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад, проаналізували проблематику обласних та районних рад як органів публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад, і можемо зробити наступні висновки:

1. Органи публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад можна поділити на державні та муніципальні органи публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

2. Серед державних органів публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад доцільно виокремити Міністерство розвитку громад і територій України як основний орган публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

3. Міністерство розвитку громад і територій України є провідним органом публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

4. Із метою удосконалення адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад доцільно Кабінету Міністрів України ухвалити План заходів на 2021-2023 роки до Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки, який має визначити конкретні спільні заходи центральних та місцевих органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування щодо реалізації регіональної політики, визначити терміни і відповідальних за виконання таких заходів, а також індикатори оцінки результатів їх виконання.

5. До інших державних органів публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад, за винятком Мінрозвитку громад, належать: Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України, омбудсмен, Суди України, в тому числі і Конституційний Суд України, Прокуратура, окремі центральні та місцеві органи виконавчої влади, зокрема, обласні та районні державні адміністрації.

6. Серед інших державних органів публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад провідне значення мають агенції регіонального розвитку, які функціонують на рівні областей.

7. Важливе значення у впровадженні і реалізації інноваційних проектів економічного розвитку громад є спільна участь в їх реалізації різних суб'єктів, за участю відповідних районних та обласних рад. Зокрема, проекту «Школи громадської активності» - інноваційна модель залучення учнівської молоді до активного життя громади».

8. Транскордонне співробітництво обласних та районних рад як органів публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад, має

важливе значення для реалізації окремих проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

9. У рамках діяльності обласних та районних рад як органів публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад важливе значення має обмін кращими практиками співробітництва територіальних громад, і проведення відповідних круглих столів, тренінгів, конференцій, за їх ініціативи.

Отже, у даному розділі дисертації ми здійснили дослідження проблематики публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

РОЗДІЛ 3.

МІСЦЕВІ МУНІЦИПАЛЬНІ ОРГАНИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОЕКТІВ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

3.1. Міські ради та міські голови як місцеві муніципальні органи публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад

У контексті дослідження проблематики дисертації важливого значення набуває дослідження місцевих муніципальних органів публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

До місцевих муніципальних органів публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад належать: міські ради та міські голови; селищні ради та селищні голови; сільські ради та сільські голови.

Внаслідок цього в першу чергу доцільно проаналізувати міські ради та міські голови як місцеві муніципальні органи публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

Дослідження поняття «міські ради та міські голови як місцеві муніципальні органи публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад» сприятиме пошуку оптимальних рішень для вдосконалення сучасної інституційної системи адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад та практики сталого розвитку, а також вдосконалення діяльності уповноважених суб'єктів у даній сфері.

Саме тому, у даному підрозділі ми охарактеризуємо проблематику міські ради та міські голови як місцеві муніципальні органи публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

Проблематика міських рад та міських голів як місцевих муніципальних органів публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад є актуальною, а окремі її аспекти були предметом дослідження багатьох сучасних науковців, зокрема: Л.Брославського, О.Микитюка та О.Рогача.

Відповідно до ст. 9 Європейської хартії місцевого самоврядування регламентовано питання про фінансові ресурси органів місцевого самоврядування.

Органи місцевого самоврядування мають право в рамках національної економічної політики на власні адекватні фінансові ресурси, якими вони можуть вільно розпоряджатися в межах своїх повноважень.

Обсяг фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування відповідає повноваженням, передбаченим конституцією або законом.

Принаймні частина фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування формується за рахунок місцевих податків та зборів, розмір яких вони мають повноваження встановлювати в межах закону.

Фінансові системи, які складають підґрунтя ресурсів органів місцевого самоврядування, мають достатньо диверсифікований і гнучкий характер і повинні забезпечувати можливість приводити наявні ресурси, наскільки це практично можливо, у відповідність до реального зростання вартості виконуваних ними завдань.

Захист більш слабких у фінансовому відношенні органів місцевого самоврядування передбачає запровадження процедур бюджетного вирівнювання або аналогічних заходів з метою подолання наслідків нерівного розподілу потенційних джерел фінансування і фінансового тягара, який вони повинні

нести. Такі процедури або заходи не повинні звужувати свободу дій органів місцевого самоврядування в межах власної відповідальності.

З органами місцевого самоврядування повинні належним чином проводитись консультації про порядок передачі їм перерозподілених ресурсів.

У міру можливості, дотації органам місцевого самоврядування призначаються не для фінансування конкретних проектів. Надання дотацій не скасовує основоположну свободу органів місцевого самоврядування проводити свою політику в межах власної компетенції.

Для цілей здійснення позик інвестиційного капіталу органи місцевого самоврядування мають доступ до національного ринку капіталу в межах закону.

Отже, міжнародна спільнота визнає право на фінансові ресурси органів місцевого самоврядування, зокрема і для реалізації відповідних проектів економічного розвитку громад.

Закон України «Про столицю України - місто-герой Київ»[170] від 15 січня 1999 року визначає спеціальний статус міста Києва як столиці України, особливості здійснення виконавчої влади та місцевого самоврядування у місті відповідно до Конституції України та законів України. Згідно ст.21 даного Закону встановлено державні гарантії виконання містом Києвом столичних функцій. Зокрема, держава забезпечує здійснення містом Києвом столичних функцій шляхом:

- 1) виділення окремим рядком у Державному бюджеті України фінансування витрат на здійснення містом Києвом столичних функцій. Нецільове використання коштів, виділених на виконання містом столичних функцій, не допускається і контролюється Київською міською радою;
- 2) затвердження стабільних, не менш ніж на два роки, бюджетних показників взаємовідносин Державного бюджету України і бюджету міста Києва;
- 3) надання субвенцій, виділення необхідних ресурсів для виконання програм, проектів та на інші витрати, пов'язані зі здійсненням містом столичних функцій;
- 4) компенсації на підставі угод витрат, пов'язаних з використанням центральними органами державної влади, представництвами іноземних держав і

міжнародних організацій та іншими органами, місцем розташування яких законодавством визначено столицю України, земельних ділянок, будівель, споруд, наданням комунальних послуг тощо;

5) передачі в комунальну власність територіальної громади міста Києва майна підприємств, установ, організацій та інших об'єктів державної власності, а також часток (акцій, паїв), що належать державі в акціонерних господарських товариствах, які розташовані у місті Києві;

6) надання державних гарантій на інвестиції, що залучаються на розвиток інфраструктури міста;

7) надання органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування урядових телекомунікацій та каналів зв'язку, необхідних для здійснення столичних функцій;

8) надання власного загальноміського ефірного телевізійного, а також загальноміського радіоканалу, каналу кабельного телебачення.

Територіальній громаді міста Києва в установленому законом порядку за поданням Київської міської ради компенсуються витрати, а також збитки, завдані їй під час проведення заходів загальнодержавного та міжнародного характеру, а так само шкода, заподіяна в разі виникнення надзвичайних ситуацій з вини суб'єктів, підпорядкованих органам державної влади.

Відповідно до ст. 22 Закону України «Про столицю України - місто-герой Київ» встановлено додаткові права Київської міської ради, пов'язані зі здійсненням містом Києвом столичних функцій, зокрема:

- встановлювати умови й розміри компенсаційних виплат відповідних органів, організацій і громадян, які не входять до складу територіальної громади міста, на покриття витрат, які пов'язані із використанням міської інфраструктури;

- встановлювати порядок утримання і експлуатації об'єктів, розташованих у місті, і прилеглої до них території, правила благоустрою, транспортного, торговельного, побутового, житлово-комунального й іншого соціально-культурного обслуговування, визначати особливості землекористування і використання інших природних ресурсів;

- придбавати у власність жилі й нежилі приміщення, адміністративні, виробничі і інші об'єкти, що належать до інших форм власності, якщо вони необхідні для здійснення містом столичних функцій;

- виступати гарантом вітчизняних та іноземних інвестицій і кредитів, що надаються підприємствам, майно яких перебуває в комунальній власності або передано до сфери управління Київської міської державної адміністрації;

- здійснювати управління об'єктами державної власності, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України, а також частками (акціями, паями) акціонерних товариств, розташованих у місті Києві, які передаються до сфери управління Київської міської державної адміністрації у встановленому порядку;

- здійснювати облік та контроль за використанням нежитлового фонду державними органами, підприємствами, установами й організаціями, які засновані на державній власності, розташованими в місті, брати участь у вирішенні питань оренди нежилых приміщень, які належать державним підприємствам, установам і організаціям, у порядку, визначеному Фондом державного майна України;

- затверджувати проекти будівництва об'єктів розрахунковою кошторисною вартістю понад 5 млн. гривень, реалізація яких на території міста Києва на замовлення міської адміністрації і районних виконавчих органів здійснюватиметься із залученням коштів державного і місцевих бюджетів;

- брати участь в укладанні міжнародних договорів, які стосуються міста;

- припиняти право користування земельними ділянками та іншими природними ресурсами у випадках, передбачених чинним законодавством України;

- встановлювати, за поданням відповідних центральних органів виконавчої влади, більш високі нормативи екологічної безпеки і плати за забруднення довкілля в місті, враховуючи підвищені вимоги до охорони довкілля столиці;

- приймати рішення про звільнення самовільно зайнятих земельних ділянок і знесення самовільно збудованих будівель і споруд без відшкодування витрат, здійснених за час незаконного користування;

- визначати порядок організації і проведення недержавних масових громадських заходів політичного, релігійного, культурно-просвітницького, спортивного, видовищного та іншого характеру;
- користуватися банками даних центральних органів, використовувати державні, в тому числі урядові, системи зв'язку і комунікації, якщо це необхідно для виконання столичних функцій, у встановленому законом порядку;
- координувати діяльність підприємств усіх форм власності щодо енергопостачання споживачів з метою забезпечення надійного функціонування систем життєзабезпечення міста.

Відповідно до ст.12 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» сільський, селищний, міський голова є головною посадовою особою територіальної громади відповідно села (добровільного об'єднання в одну територіальну громаду жителів кількох сіл), селища, міста.

Сільський, селищний, міський голова обирається відповідною територіальною громадою на основі загального, рівного, прямого виборчого права шляхом таємного голосування в порядку, визначеному законом, і здійснює свої повноваження на постійній основі. Строк повноважень сільського, селищного, міського голови, обраного на чергових місцевих виборах, визначається Конституцією України.

Сільський, селищний, міський голова очолює виконавчий комітет відповідної сільської, селищної, міської ради, головує на її засіданнях.

Сільський, селищний, міський голова не може бути депутатом будь-якої ради, суміщати свою службову діяльність з іншою посадою, в тому числі на громадських засадах, займатися іншою оплачуваною (крім викладацької, наукової і творчої діяльності, медичної практики, інструкторської та суддівської практики із спорту) або підприємницькою діяльністю.

На сільських, селищних, міських голів поширюються повноваження та гарантії депутатів рад, передбачені законом про статус депутатів рад, якщо інше не встановлено законом.

Повноваження сільських, селищних, міських голів можуть бути тимчасово

покладені на керівника відповідної військово-цивільної адміністрації відповідно до Закону України "Про військово-цивільні адміністрації"[171].

Нижче розглянемо основні повноваження сільських, селищних, міських рад у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

Згідно ст.25 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» сільські, селищні, міські ради правомочні розглядати і вирішувати питання, віднесені Конституцією України, цим та іншими законами до їх відання.

Відповідно до ст.26 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» встановлено виключну компетенцію сільських, селищних, міських рад. Так, виключно на пленарних засіданнях сільської, селищної, міської ради вирішуються наступні питання у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад:

- затвердження регламенту ради;
- утворення і ліквідація постійних та інших комісій ради, затвердження та зміна їх складу, обрання голів комісій;
- утворення виконавчого комітету ради, визначення його чисельності, затвердження персонального складу; внесення змін до складу виконавчого комітету та його розпуск;
- обрання на посаду та звільнення з посади секретаря ради у порядку, передбаченому цим Законом;
- затвердження за пропозицією сільського, селищного, міського голови структури виконавчих органів ради, загальної чисельності апарату ради та її виконавчих органів відповідно до типових штатів, затверджених Кабінетом Міністрів України, витрат на їх утримання;
- утворення за поданням сільського, селищного, міського голови інших виконавчих органів ради;
- затвердження плану роботи ради та заслуховування звіту про його виконання з урахуванням вимог статті 32 Закону України "Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності";

- заснування аудіовізуальних (електронних) засобів масової інформації відповідної ради, призначення і звільнення їх керівників;
- заслуховування звіту сільського, селищного, міського голови про діяльність виконавчих органів ради, у тому числі щорічного звіту про здійснення державної регуляторної політики виконавчими органами відповідної ради;
- прийняття рішення про недовіру сільському, селищному, міському голові;
- заслуховування звітів постійних комісій, керівників виконавчих органів ради та посадових осіб, яких вона призначає або затверджує;
- заслуховування повідомлень депутатів про роботу в раді, виконання ними доручень ради;
- розгляд запитів депутатів, прийняття рішень по запитах;
- прийняття рішень щодо дострокового припинення повноважень депутата ради в порядку, встановленому законом;
- скасування актів виконавчих органів ради, які не відповідають Конституції чи законам України, іншим актам законодавства, рішенням відповідної ради, прийнятим у межах її повноважень;
- прийняття рішення щодо дострокового припинення повноважень сільського, селищного, міського голови у випадках, передбачених цим Законом;
- прийняття рішення про проведення місцевого референдуму;
- прийняття відповідно до законодавства рішень щодо організації проведення референдумів та виборів органів державної влади, місцевого самоврядування та сільського, селищного, міського голови;
- прийняття рішень про наділення органів самоорганізації населення окремими власними повноваженнями органів місцевого самоврядування, а також про передачу коштів, матеріально-технічних та інших ресурсів, необхідних для їх здійснення;
- прийняття рішень про об'єднання в асоціації або вступ до асоціацій, інших форм добровільних об'єднань органів місцевого самоврядування та про вихід з них;
- схвалення угод про об'єднання єврорегіонального співробітництва,

прийняття рішень про утворення об'єднання єврорегіонального співробітництва, про приєднання до такого об'єднання або про вихід з нього, затвердження статуту об'єднання єврорегіонального співробітництва та внесення до нього змін;

- прийняття рішень про вступ до європейського об'єднання територіального співробітництва та про вихід з такого об'єднання;

- затвердження програм соціально-економічного та культурного розвитку відповідних адміністративно-територіальних одиниць, цільових програм з інших питань місцевого самоврядування;

- розгляд прогнозу місцевого бюджету, затвердження місцевого бюджету, внесення змін до нього; затвердження звіту про виконання відповідного бюджету;

- встановлення місцевих податків і зборів відповідно до Податкового кодексу України;

- утворення цільових фондів, затвердження положень про ці фонди;

- утворення місцевих фондів фінансової підтримки кінематографії, у тому числі програм грантової, конкурсної або позаконкурсної підтримки кінематографії, визначення умов та порядку використання цих фондів;

- прийняття рішень щодо здійснення місцевих запозичень;

- прийняття рішень щодо передачі коштів з відповідного місцевого бюджету;

- прийняття рішень щодо надання відповідно до чинного законодавства пільг по місцевих податках і зборах, а також земельному податку;

- прийняття рішень про укладення спеціальних інвестиційних договорів відповідно до Закону України "Про державну підтримку інвестиційних проектів із значними інвестиціями"[172];

- встановлення для підприємств, установ та організацій, що належать до комунальної власності відповідних територіальних громад, розміру частки прибутку, яка підлягає зарахуванню до місцевого бюджету;

- прийняття рішень щодо відчуження відповідно до закону комунального майна; затвердження місцевих програм приватизації, а також переліку об'єктів комунальної власності, які не підлягають приватизації; визначення доцільності, порядку та умов приватизації об'єктів права комунальної власності; вирішення

питань про придбання в установленому законом порядку приватизованого майна, про включення до об'єктів комунальної власності майна, відчуженого у процесі приватизації, договір купівлі-продажу якого в установленому порядку розірвано або визнано недійсним, прийняття рішення про здійснення державно-приватного партнерства щодо об'єктів комунальної власності, у тому числі на умовах концесії, про створення, ліквідацію, реорганізацію та перепрофілювання підприємств, установ та організацій комунальної власності відповідної територіальної громади.

Реорганізація або ліквідація навчальних закладів комунальної форми власності здійснюється за рішенням місцевої ради;

- прийняття рішень про визначення критеріїв, відповідно до яких утворення наглядової ради є обов'язковим у комунальних унітарних підприємствах та у господарських товариствах, у статутному капіталі яких більше 50 відсотків акцій (часток) належать територіальній громаді; про затвердження порядку утворення наглядової ради, порядку призначення членів наглядової ради комунального унітарного підприємства; про визначення кола питань, що належать до виключної компетенції наглядової ради комунального унітарного підприємства; про встановлення вимог до незалежних членів наглядової ради комунальних унітарних підприємств і господарських товариств, у статутному капіталі яких більше 50 відсотків акцій (часток) належать територіальній громаді;

- визначення критеріїв відбору незалежного аудитора та критеріїв віднесення комунальних унітарних підприємств і господарських товариств, у статутному капіталі яких більше 50 відсотків акцій (часток) належать територіальній громаді, до таких, фінансова звітність яких (у тому числі консолідована) підлягає обов'язковій перевірці незалежним аудитором, та затвердження порядку такої перевірки і порядку залучення незалежного аудитора;

- прийняття рішень про передачу іншим органам окремих повноважень щодо управління майном, яке належить до комунальної власності відповідної територіальної громади, визначення меж цих повноважень та умов їх здійснення;

- створення у разі необхідності органів і служб для забезпечення здійснення з

іншими суб'єктами комунальної власності спільних проектів або спільного фінансування (утримання) комунальних підприємств, установ та організацій, визначення повноважень цих органів (служб);

- вирішення відповідно до законодавства питань про створення підприємствами комунальної власності спільних підприємств, у тому числі з іноземними інвестиціями;

- прийняття рішень щодо надання згоди на організацію співробітництва територіальних громад, суб'єктом якого є територіальна громада села, селища, міста, у формах, визначених статтею 4 Закону України "Про співробітництво територіальних громад", щодо схвалення проекту договору про співробітництво та інших рішень, пов'язаних із здійсненням відповідно до зазначеного Закону співробітництва територіальних громад;

- заслуховування звітів, пов'язаних із здійсненням відповідно до Закону України "Про співробітництво територіальних громад" співробітництва територіальних громад, суб'єктом якого є територіальна громада села, селища, міста;

- вирішення відповідно до закону питань про надання дозволу на спеціальне використання природних ресурсів місцевого значення, а також про скасування такого дозволу;

- затвердження ставок земельного податку відповідно до Податкового кодексу України;

- вирішення відповідно до закону питань регулювання земельних відносин;

- прийняття рішень про організацію територій і об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення та інших територій, що підлягають особливій охороні; внесення пропозицій до відповідних державних органів щодо оголошення природних та інших об'єктів, що мають екологічну, історичну, культурну або наукову цінність, пам'ятками природи, історії або культури, які охороняються законом, прийняття рішень про оголошення в місцях масового розмноження та вирощування потомства дикими тваринами "сезону тиші" з обмеженням господарської діяльності та добуванням об'єктів тваринного світу;

- прийняття рішень про утворення кінокомісії, організацію територій та об'єктів як привабливих локацій для кінозйомок, а також ефективне використання потенціалу української сервісної індустрії в галузі кінематографії, формування бази даних відповідних об'єктів, визначення умов їх використання;

- надання відповідно до законодавства згоди на розміщення на території села, селища, міста нових об'єктів, у тому числі місць чи об'єктів для розміщення відходів, сфера екологічного впливу діяльності яких згідно з діючими нормативами включає відповідну територію;

- створення відповідно до закону за рахунок коштів місцевого бюджету установ з надання безоплатної первинної правової допомоги, призначення і звільнення керівників цих установ, залучення в установленому законом порядку фізичних чи юридичних осіб приватного права до надання безоплатної первинної правової допомоги;

- заслуховування інформації прокурорів та керівників органів Національної поліції про стан законності, боротьби із злочинністю, охорони громадського порядку та результати діяльності на відповідній території;

- прийняття рішень з питань адміністративно-територіального устрою в межах і порядку, визначених цим та іншими законами;

- затвердження в установленому порядку місцевих містобудівних програм, генеральних планів забудови відповідних населених пунктів, іншої містобудівної документації;

- затвердження договорів, укладених сільським, селищним, міським головою від імені ради, з питань, віднесених до її виключної компетенції;

- встановлення відповідно до законодавства правил з питань благоустрою території населеного пункту, забезпечення в ньому чистоти і порядку, торгівлі на ринках, додержання тиші в громадських місцях, за порушення яких передбачено адміністративну відповідальність;

- встановлення заборони продажу пива (крім безалкогольного), алкогольних, слабоалкогольних напоїв, вин столових суб'єктами господарювання (крім закладів ресторанного господарства) у визначений час доби в межах території

відповідної адміністративно-територіальної одиниці;

- прийняття у межах, визначених законом, рішень з питань боротьби зі стихійним лихом, епідеміями, епізоотіями, за порушення яких передбачено адміністративну відповідальність;

- визначення територій, на яких можуть проводитися потенційно небезпечні заходи в умовах присутності цивільного населення за участю особового складу Збройних Сил України, інших військових формувань та правоохоронних органів з використанням озброєння і військової техніки;

- прийняття рішень, пов'язаних із створенням спеціальних вільних та інших зон, змінами в статусі цих зон, внесення до відповідних органів пропозицій з цих питань; надання згоди на створення таких зон за ініціативою Президента України або Кабінету Міністрів України;

- прийняття рішення про дострокове припинення повноважень органів територіальної самоорганізації населення у випадках, передбачених цим Законом;

- затвердження статуту територіальної громади;

- затвердження відповідно до закону Положення про зміст, опис та порядок використання символіки територіальної громади;

- створення відповідно до законодавства комунальної аварійно-рятувальної служби;

- надання згоди на передачу об'єктів з державної у комунальну власність та прийняття рішень про передачу об'єктів з комунальної у державну власність, а також щодо придбання об'єктів державної власності;

- вирішення питань у сфері поводження з небезпечними відходами відповідно до законодавства;

- затвердження відповідно до закону Положення про помічника-консультанта депутата ради та опису посвідчення помічника-консультанта депутата ради.

- визначення шляхів стимулювання користування електромобілями та іншими екологічними видами транспорту;

- затвердження вимог до облаштування майданчиків для паркування

транспортних засобів з урахуванням норм, нормативів, стандартів у сфері благоустрою населених пунктів, державних будівельних норм, технічних умов, Правил дорожнього руху та інших нормативних документів;

- встановлення плати за доступ до об'єкта будівництва, транспорту, енергетики, кабельної каналізації електрозв'язку, будинкової розподільної мережі комунальної власності відповідно до Закону України "Про доступ до об'єктів будівництва, транспорту, електроенергетики з метою розвитку телекомунікаційних мереж"[173] від 7 лютого 2017 року.

Виключно на пленарних засіданнях міських рад (міст з районним поділом), крім питань, зазначених у частині першій цієї статті, вирішуються такі питання:

1) визначення обсягу і меж повноважень, які здійснюють районні у містах (у разі їх створення) ради та їх виконавчі органи в інтересах територіальних громад районів у містах;

2) встановлення нормативів централізації коштів від земельного податку на спеціальних бюджетних рахунках районів міста.

Виключно на пленарних засіданнях сільської, селищної, міської ради об'єднаної територіальної громади, утвореної відповідно до Закону України "Про добровільне об'єднання територіальних громад", крім питань, зазначених вище, вирішуються такі питання:

- утворення старостинських округів;
- затвердження Положення про старосту;
- прийняття рішення щодо дострокового припинення повноважень старости у випадках, передбачених Законом.

Закон України «Про статус депутатів місцевих рад»[174] від 11 липня 2002 року визначає правовий статус депутата сільської, селищної, міської, районної у місті, районної, обласної ради як представника інтересів територіальної громади, виборців свого виборчого округу та рівноправного члена місцевої ради, встановлює гарантії депутатської діяльності та порядок відкликання депутата місцевої ради.

Нижче розглянемо ініціативи щодо розвитку індустріальних парків в окремих

містах України як одного із різновиду проектів економічного розвитку громад, на прикладі Індустріального парку «Свема» у м. Шостка.

Використовуючи світовий досвід зрозуміло, що значний промисловий потенціал сконцентровано на базі індустріальних парків. Індустріальні парки дають змогу розвиватися містам та прилеглим територіям, вирішують проблеми безробіття населення, залучають власні та іноземні інвестиції. Для досягнення цієї мети в місті Шостка реалізується інвестиційний проект «Індустріальний парк «Свема».

Відповідно до Закону України «Про індустріальні парки» ініціатором створення індустріального парку «Свема» є Шосткинська міська рада. Рішенням Шосткинської міської ради створено індустріальний парк «Свема» строком на 30 років та затверджено концепцію розвитку Індустріального парку «Свема». Територія індустріального парку «Свема» – 92,0 га. Земельна ділянка знаходиться на півночі м.Шостка Сумської області: 41100 Сумська область, м. Шостка, вул. Гагаріна, 1. Кадастровий номер 5911000000:02:001:0058. Індустріальний парк «Свема» внесено до реєстру індустріальних парків (№6 від 06.06.2014р.).

Пріоритетними напрямками діяльності індустріального парку є виробництво фармацевтичних виробів, будівельних матеріалів, деревообробка, виробництво із пластмаси, хімічне виробництво, надання логістичних послуг (перелік може бути доповнений та/або належним чином скорегований відповідно до актуальних потреб громади).

На території індустріального парку пропонується перехід науково-технічного прогресу на новий рівень. Перш за все, спільне використання наукових фахівців, як в навчальному, так і в науково-дослідних роботах та безпосередньо на виробництві. Сьогодні це відокремлені структури і межі між ними значно стримують прогрес. Дана інтеграція дасть змогу вийти на світовий розвиток в цих галузях.

Індустріальний парк «Свема» планується як сучасний комплекс для розміщення малих і середніх компаній, створений з метою залучення інвестицій в економіку України та наукового потенціалу для виробництва інноваційної

продукції. В рамках даної роботи налагоджена робота бізнес-інкубатора, онлайн студії та електронної бібліотеки. Виконана значна частина робіт по облаштуванню інженерно-транспортної інфраструктури території індустріального парку «Свема». З метою завершення розпочатих робіт і планується реалізація цього проекту за підтримки Державного фонду регіонального розвитку. Необхідні обсяги фінансування цього проекту становлять 1105,74 тис.грн. з них ДФРР– 993,740 тис.грн. місцевий бюджет міста Шостка – 112,0 тис. грн.

Необхідно сказати, що індустріальний парк «Свема» має понад 30 підприємств-супутників. Великою перевагою є той факт, що територія індустріального парку «Свема» межує з діючою ТЕЦ, яка є найпотужнішою електростанцією в Сумській області та на північному сході України.

Партнерами по даній ініціативі є Сумська обласна державна адміністрація, комунальне підприємство «Індустріальний парк «Свема», промислові підприємства міста, науково-дослідні інститути та Шосткинський інститут Сумського державного університету, інвестори.

Реалізація даного проекту дозволить розвиватися місту та прилеглим територіям, вирішити проблеми безробіття населення, відновити економічний потенціал та підвищити рівень життя та добробуту.

Основною метою проекту створення індустріального парку «Свема» є залучення інвестицій в економіку міста Шостка, розвиток промисловості, залучення наукового потенціалу для виробництва інноваційної продукції, підвищення соціальних стандартів. Функціональне призначення індустріального парку полягає у розбудові сучасного виробничо-промислового комплексу з розвиненою інженерно-транспортною інфраструктурою, складськими та адміністративними приміщеннями.

Очікувані результати проекту створення індустріального парку «Свема»:

- збільшення надходжень до бюджетів усіх рівнів;
- підвищення привабливості освіти і наукової діяльності;
- підвищення ділової активності у місті;

- збільшення кількості фірм і компаній, розширення спектру їх послуг та здійснення комерційного освоєння нових ідей і винаходів, результатів прикладних і фундаментальних наукових досліджень.

- комерціалізація науково-дослідних розробок;

- збільшення надходжень за рахунок використання суб'єктами господарювання адміністративних, господарських та складських приміщень.

- розвиток інноваційного підприємництва;

- забезпечення проходження практики студентів навчальних закладів різних рівнів акредитації;

- підвищення рівня зайнятості населення в результаті створення нових робочих місць;

- підвищення рівня заробітної плати і доходів;

- працевлаштування випускників навчальних закладів;

- спільне використання матеріально-технічної бази парку «Свема» підприємцями та науковцями:

- започаткування власного бізнесу у бізнес-інкубаторі студентами, викладачами та аспірантами;

- залучення промислових та банківських фінансових ресурсів в інноваційну сферу;

- спільне використання матеріально-технічної бази парку виробничим та науковим потенціалом;

- підвищення культурного, спортивно-оздоровчого рівня життя громадян;

- прискорення процесів передавання науково-технічних знань, отриманих під час прикладних і фундаментальних наукових досліджень у виробництво.

Після завершення проекту експлуатація об'єкту не потребуватиме додаткового фінансування. Ризики пов'язані з реалізацією проекту мінімальні. Проект є фінансово сталим. На території індустріального парку пропонується перехід науково-технічного прогресу на новий рівень. Перш за все, спільне використання наукових фахівців, як в навчальному, так і в науково-дослідних

роботах та безпосередньо на виробництві. Сьогодні це відокремлені структури і межі між ними значно стримують прогрес. Дана інтеграція дасть змогу вийти на світовий розвиток в цих галузях[175].

Міста та села мають низку питань, які складно вирішувати самостійно. Наприклад – збір, утилізація та переробка сміття, забезпечення якісного централізованого водопостачання та водовідведення, ремонт та прибирання доріг, організація пасажирських перевезень, утримання пожежної охорони тощо. Впоратися з цим легше, якщо співпрацювати - об'єднувати кошти і зусилля з сусідніми громадами, які в цьому теж зацікавлені. З того часу сотні громад через укладання договорів про співпрацю поліпшили якість послуг, що надаються на їхній території. Тепер, коли є успішний досвід, цей механізм починає користуватися ще більшою популярністю[176].

Більш детально питання співробітництва об'єднаних територіальних громад буде проаналізовано у підрозділі 3.3. даної дисертації.

Мир, безпека та екологія, розвиток, права людини і демократія - основні фундаментальні цінності, які набули на початку XXI ст. глобальний проблемний характер для міжнародного співтовариства держав, і ці проблеми вимагають ефективного вирішення як на міжнародному, так і на внутрішньодержавному рівні. Серед цінностей, які безпосередньо впливають на вирішення багатьох питань, і перш за все питання досягнення сталого розвитку, - це збереження на благо нинішнього і майбутніх поколінь природних ресурсів Землі[177, с. 3].

Важливе значення має участь окремих міст України у проектах і програмах міжнародної технічної допомоги, яка має на меті розвиток міських територіальних громад. Зокрема, нині в Україні реалізується проект «Партнерство для розвитку міст» (проект «ПРОМІС»). Партнер з розвитку: Уряд Канади через Міністерство закордонних справ, торгівлі та розвитку Канади. Виконавець: Федерація канадських муніципалітетів. Реципієнти: ВАОМС «Асоціація міст України», 16 міських рад з Вінницької, Івано-Франківської, Полтавської та Запорізької областей і 5 громадських організацій. Бенефіціари: Міністерство розвитку громад та територій України, Міністерство розвитку

економіки, торгівлі та сільського господарства, окремі міста. Строк реалізації проекту: 27.03.2015 – 30.06.2021.

Мета проекту: зміцнення муніципального сектора в Україні шляхом нарощення спроможностей в шістнадцятьох містах задля сприяння демократії та економічному розвитку на місцевому рівні, створення більш сприятливого середовища для підприємництва та місцевого економічного розвитку, сприяння децентралізації влади та плануванню комплексного розвитку на місцевому, регіональному та національному рівні[178].

Проект ПРОМІС підтримав зростання потенціалу сектору малого та середнього підприємництва для забезпечення місцевого економічного розвитку, а також надав технічну допомогу для стимулювання і підтримки окремих МСП шляхом створення інституцій підтримки бізнесу, підвищення кваліфікації та навичок підприємців, а також реалізації програм органів місцевого самоврядування з підтримки підприємництва. Цей Проект сприяв: створенню сприятливого бізнес-клімату для малого та середнього бізнесу; стимулюванню діяльності жіночого та інклюзивного підприємництва; підтримці розвитку бізнес-інфраструктури[179].

Одним із результатів даного проекту є створення у місті Коломия соціального підприємства, де працюють люди з інвалідністю.

У березні 2017 року в Коломії три жінки — мами дітей з інвалідністю — створили громадську організацію «Саме час». Метою діяльності є допомога молодим людям з інвалідністю із соціалізацією та самореалізацією, захист їхніх прав та інтересів, а також активне інформування українців про важливість і переваги інклюзивності середовища й рівності в суспільному житті. У 2019 році було вирішено заснувати в Коломії соціальне підприємство, де могли б працювати молоді люди з інвалідністю — так було ініційовано створення майстерні з пошиття екосумок. Реалізацію задуму розпочали в березні 2020 року за підтримки Проекту ПРОМІС і Коломийської міської ради.

У Коломії діє реабілітаційний центр, який раніше могли відвідувати діти з інвалідністю лише до 18 років. ГО «Саме час» посприяла тому, щоб у центрі

відкрили молодіжну групу для тих, хто вже пройшов цей віковий рубіж. Спостерігаючи за підопічними центру, помітили, що серед них є молоді люди, які хочуть долучитися до трудової діяльності, а не лише відвідувати гуртки. Із цих спостережень визріла ідея створення майстерні. Спершу думали про виготовлення гончарних виробів, але зрозуміли, що в такому разі зможемо запропонувати дуже мало робочих місць. Роздумуючи над різними варіантами, врешті зупинилися на екосумках. До їх пошиття можуть бути задіяні люди як із фізичними, так і з інтелектуальними порушеннями.

Передусім створення соціального підприємства передбачало організацію приміщення майстерні з урахуванням потреб людей з інвалідністю та встановлення всього необхідного обладнання. Коломийська міська рада зробила свій внесок у втілення ініціативи у формі встановлення павільйону майстерні на території Коломийського товариства «Червоний хрест» за адресою: вул. Петлюри, 24. Однак установа карантину через пандемію COVID-19 внесло істотні корективи в хід реалізації проекту: резервні кошти міського бюджету спершу було спрямовано на боротьбу із захворюванням, тож організацію простору майстерні було завершено в листопаді 2020 року.

У майстерні до трудової діяльності буде залучено до 15 осіб з інвалідністю віком 18-35 років. Охочих уже дібрали з огляду на їхню зацікавленість у трудовій діяльності та фізичні можливості. Влітку спеціально запрошена фахівчиня з крою та шиття провела для молоді з інвалідністю кількадекільний тренінг щодо технологічних особливостей виготовлення й обробки екоторбинок.

«Окрім молоді з інвалідністю, до роботи майстерні будемо залучати волонтерів і школярів. Наразі плануємо, що до кожного працівника буде «закріплений» один волонтер — як друг і особистий асистент. На практиці, імовірно, будемо переглядати кількість присутніх: приміщення майстерні невелике і слід забезпечити всім комфортне перебування. Важливо, що волонтери вже мають навички роботи та спілкування з особами з інвалідністю: у 2018 році наша організація проводила піврічну «Школу соціального волонтера», відтак маємо чудесних випускників, які радо зголосилися допомагати в роботі

соціального підприємства й уже пройшли ознайомче навчання у сфері крою та шиття», — поділилася Ірина Юрах.

Робочі процеси у майстерні організовано в п'яти зонах: дві комп'ютеризовані швейні машини, оверлок, ультразвукова машина та розкрійний стіл. Отже, одночасно до процесу виготовлення виробів можна залучити п'ятеро людей з інвалідністю. Сумки шитимуть із домотканого лляного полотна і спанбонду — матеріали вже закупили в українських виробників. Важливим складником конкурентоздатності сумок є можливість наносити на них принти, тож для майстерні планують придбати спеціальний принтер для друку на тканині.

Продаватимуть екторбинки у крамницях і супермаркетах Коломиї, на ярмарках у туристичних місцевостях, а також онлайн — щоб відповідати вимогам часу. Для реалізації продукції ініціатори проекту активно шукають партнерів, але вже мають домовленість, наприклад, з Асоціацією готельєрів Яремчанщини про виготовлення для них брендovаних сумок.

Отримані від реалізації продукції кошти буде використано на оплату праці, поновлення запасів тканин та розвиток виробничої інфраструктури. Найвищий пріоритет даної діяльності - відкриття молодим людям з інвалідністю можливостей для самореалізації. Їхня зайнятість буде не просто творчістю чи саморозвитком, а оплачуваною роботою. Гроші дадуть і заохочення, і відчуття відповідальності за результат.

Майстерня з пошиття екосумок стала першим у Коломиї соціальним підприємством, орієнтованим на залучення до праці людей з інвалідністю. Крім того, що крій та шиття допомагають розвивати моторику рук, тактильні відчуття, концентрацію уваги, заняття даватиме дохід і формуватиме певний рівень незалежності молодих людей з інвалідністю. А пізніше комунікація зі школярами та передання їм набутого практичного досвіду стане чинником особистісного зростання як для людей з інвалідністю, так і для учнів середніх шкіл. Підтримуючи створення таких соціальних підприємств, Проект ПРОМІС допомагає впроваджувати важливі інклюзивні зміни в містах і формувати умови для соціалізації людей з інвалідністю[180].

Іншим результатом даного проекту є те, що протягом 2020 року у Вінниці було успішно реалізовано проект «Вінницький стандарт гостинності», спрямований на системне посилення конкурентоспроможності туристичної індустрії в місті та виведення на новий рівень якості надання туристичних послуг. Ініціативу втілювала спілка підприємців «Стіна» за постійної підтримки Вінницької міської ради та за сприяння проекту міжнародної технічної допомоги «Партнерство для розвитку міст» (Проект ПРОМІС). У межах проекту було проведено цикл освітніх заходів для вінницьких гідів, створено бізнес-асоціацію «ХлібСіль», яка об'єднала місцевих підприємців зі сфери HoReCA, і розроблено важливий візійний документ — «Вінницький стандарт гостинності».

Влітку 2020 року підприємці готельно-ресторанної сфери Вінниці об'єднались і заснували асоціацію гостинності «ХлібСіль». За підтримки спілки «Стіна» та Проекту ПРОМІС для учасників новоствореної організації провели 6-модульне навчання, розробили проект місії та візії спілки, окреслили ключові пункти політики членства. Асоціація сформулювала свою амбітну мету: у 2030 році Вінниця — впізнаваний гастробрэнд на мапі України та Європи. Об'єднуючи зусилля та встановлюючи нові дієві партнерства, учасники асоціації працюватимуть над збільшенням потоку туристів на Вінниччину, зокрема, через розвиток культури харчування й гастротуризму.

Закладаючи фундамент для подальшого розвитку туристичної сфери, локальні підприємці взяли за розробку Вінницького стандарту гостинності. Наприкінці вересня на 3-денному воркшопі над ним зосереджено працювали 20 місцевих готельєрів і рестораторів за менторської підтримки бізнес-тренерки Оксани Марусич. Учасники процесу розглядали сучасні тенденції сфери обслуговування, знайомилися з прикладами міжнародних стандартів закладів сфери гостинності, спільно досліджували історичний, культурний, ментальний контекст вінницької манери спілкування з гостем.

Вінницький стандарт гостинності лаконічно презентує кодекс і піраміду цінностей його представників, а також визначає послідовні вісім кроків «до серця гостя». Завдяки грамотному координуванню розробки стандарту, вдалося

проговорити й органічно подати справжню суть вінницької гостинності. Місцеві готельєри та ресторатори вбачають великий ресурсний потенціал у впровадженні стандарту та навіть попри кризу, спричинену пандемією COVID-19, братимуть його за основу в удосконаленні свого іміджу й налагодженні довготривалих відносин із клієнтами[181].

У рамках вищезгаданого проекту у м. Ладижині на Вінниччині було створено унікальний для України кооператив з назвою «Голден Флора», де заготовляють лікарську рослинну сировину для подальшої реалізації. Співзасновницею кооперативу є Асоціація культурного підприємництва «Пік-Арт», яка вже близько 4 років працює в напрямі розвитку місцевого бізнесу та комплексного впровадження інновацій у підприємницьку діяльність.

За ініціативи Асоціації «Пік-Арт» та за підтримки проекту міжнародної технічної допомоги «Партнерство для розвитку міст» (Проект ПРОМІС) упродовж 2020 року на базі кооперативу «Голден Флора» було втілено ініціативу «Від спільних дій до добробуту кожного!», що мала на меті підвищити добробут жителів Ладизина завдяки залученню їх до спільної підприємницької діяльності.

Спочатку до кооперативу ввійшли 10 заготівельників: підприємці та фермери, які займаються вирощуванням, заготівлею, переробкою лікарської рослинної сировини. Кожен із них окремо не міг підготувати великих обсягів сировини чи придбати для себе високотехнологічне сучасне обладнання, а в «Голден Флора» це стало для них доступним. Крім цього, кооператив залучив до співпраці багатьох ладизинців і мешканців прилеглих громад, надавши їм таким чином можливість додаткового заробітку[182].

Вищезазначене засвідчує важливе значення участі міст України у проектах і програмах міжнародної технічної допомоги, які сприяють розробці та реалізації інноваційних проектів економічного розвитку громад.

Перспективною є державна підтримка для створення мережі центрів креативної економіки в містах України з різними соціально-економічними умовами. Створення таких центрів креативної економіки дозволить підвищити інвестиційну привабливість міст та сприятиме розвитку бізнесу у креативному

секторі економіки. Такі Центри креативної економіки стимулюватимуть підвищення економічної активності в регіонах, культивуватимуть смарт-підприємництво та сприятимуть зниженню безробіття та еміграції молоді. Вони можуть включати створення ІТ-школи, лабораторій, мікровиробництва, креативні простори для навчання, тренінгів та коворкінгу.

Адміністративно-правове регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад сприяє покращенню аналітичної бази для діагностики та нових можливостей економічного розвитку об'єднаних територіальних громад в умовах нової економіки, євроінтеграції України та пандемії COVID-19.

Отже, у даному підрозділі охарактеризовано проблематику міських рад та міських голів як місцевих муніципальних органів публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

3.2. Селищні ради та селищні голови як місцеві муніципальні органи публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад

У контексті дослідження проблематики дисертації важливе значення має характеристика проблематики селищних рад та селищних голів як місцевих муніципальних органів публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

Дослідження проблематики селищних рад та селищних голів як місцевих муніципальних органів публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад, сприятиме пошуку оптимальних рішень для вдосконалення сучасного адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад, а також вдосконаленню правозастосовної практики уповноважених суб'єктів у даній сфері, розвитку селищних об'єднаних територіальних громад.

Саме тому, у даному підрозділі ми охарактеризуємо проблематику селищних рад та селищних голів як місцевих муніципальних органів публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

Проблематика селищних рад та селищних голів як місцевих муніципальних органів публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад є актуальною, а окремі її аспекти були предметом дослідження багатьох сучасних науковців, зокрема: О.Микитюка, Т.Морозовської та Н.Хлуденєвої.

Нижче розглянемо практику діяльності селищних рад та селищних голів як місцевих муніципальних органів публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання окремих проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

Зокрема, було реалізовано проект «Загальна концепція водопостачання, каналізування, відведення дощових та дренажних вод для населених пунктів Воловецької селищної ради Закарпатської області та її поетапна реалізація».

Впровадження пропонованого інвестиційного проекту «Загальна концепція водопостачання, каналізування, відведення дощових та дренажних вод для населених пунктів Воловецької селищної ради Закарпатської області та її поетапна реалізація» є надзвичайно актуальним для життєдіяльності територіальної громади населених пунктів смт. Воловець, с. Канора Воловецької селищної ради, оскільки забезпечить всіх жителів якісним, повноцінним питним

водопостачанням і повним відведенням стоків, дощових та дренажних вод. А також дасть суттєвий поштовх подальшому сталому розвитку населених пунктів на значну перспективу, оскільки однією з найбільш перспективних галузей для гірських населених є туризм, розвиток якого, на даний час стримується відсутністю в населених пунктах сучасної і дієвої системи водопостачання та водовідведення. Крім того, при розробці Концепції, необхідно врахувати можливе майбутнє об'єднання територіальних громад Воловецької селищної, Гуклівської та Скотарської сільських рад в одну спроможну територіальну громаду.

Населені пункти тільки частково охоплені мережами водопостачання, каналізування, відведення дощових та дренажних вод. Існуючі мережі та об'єкти водопостачання та водовідведення мають значну зношеність, практично відпрацювали свій ресурс, оскільки збудовані в 60-70 роках минулого століття, капітальних ремонтів з тих пір практично не проводилося. Крім того в останнє десятиліття дається взнаки нестача питної води в результаті значних рубок лісу та пониження рівня ґрунтових вод (зникає вода в колодязях, каптажах, помітно зменшився дебет струмка, що живить існуючий селищний водозабір). Пропонована програма є дієвим вирішенням перерахованих проблем і цілком можлива до реалізації при відповідному фінансуванні.

Для реалізації даного інвестиційного проекту необхідно виконати наступні заходи:

1. Передпроектні вишукування для розроблення загальної концепції водопостачання, каналізування, відведення дощових та дренажних вод.
2. Розроблення проекту «Загальна концепція водопостачання, каналізування, відведення дощових та дренажних вод для населених пунктів Воловецької селищної ради» (далі Концепція).
3. Експертиза і затвердження проекту Концепції.

Визначення послідовності етапів реалізації Концепції на 2016-2017 роки.

Перший етап впровадження Концепції - Розроблення робочого проекту «Реконструкція селищних каналізаційно-очисних споруд по вул. Яблуново в смт.

Воловець».

Експертиза та затвердження робочого проекту реконструкції.

Реалізація робочого проекту «Реконструкція каналізаційно-очисних споруд по вул. Яблунева в смт Воловець».

Здача об'єкту, селищні каналізаційно-очисні споруди по вул. Яблуново в смт Воловець, в експлуатацію.

Визначення подальших етапів реалізації Концепції на 2018-2020 роки.

Очікуваним результатом реалізації пропонованого інвестиційного проекту є забезпечення потреб місцевої територіальної громади в якісному повноцінному питному водопостачанні та повному відведенні стоків і дощових вод, подальший сталий розвиток населених пунктів, в т.ч. і в результаті активізації туристичної галузі.

Цільовими групами проекту є вся місцева територіальна громада – мешканці населених пунктів смт. Воловець, с. Канора Воловецької селищної ради в кількості близько 7,0 тис. осіб, підприємства і організації на даній території та існуючі об'єкти туристичної інфраструктури і гості.

На реалізацію проекту передбачається використати кошти в сумі 26 850,0 тис. грн., в тому числі 23 857,0 тис. грн. з Державного фонду регіонального розвитку та співфінансування з місцевого бюджету в сумі 2 673,0 тис. грн.

До виконання проекту будуть залучені, крім заявника – Воловецької селищної ради, проектні організації, виробники обладнання, підрядні будівельна та монтажні організації[183].

Нижче розглянемо проект економічного розвитку селищної об'єднаної територіальної громади – «Створення підрозділу місцевої пожежної охорони для забезпечення доступності послуг у сфері надання пожежної допомоги на території сільських населених пунктів новоствореної Понінківської селищної об'єднаної територіальної громади».

На території Понінківської селищної об'єднаної територіальної громади розташовані: Понінківська картонно-паперова фабрика, Понінківський професійний ліцей з гуртожитком, 3 загальноосвітніх навчальних заклади, 3

дошкільних навчальних заклади, 5 закладів культури, 2 амбулаторії та 1 фельдшерсько-акушерський пункт, станцій швидкої допомоги, 1 заклад фізичної культури.

Небезпеку на території громади несуть 2 потенційно небезпечні об'єкти, газопровід середнього тиску протяжністю 27 км. та низького тиску 70 км, хвойні ліси, які складають 40% земельного фонду території громади.

На території новоствореної об'єднаної територіальної громади немає пожежно-рятувальних підрозділів ДСНС, підрозділів місцевої та добровільної пожежної охорони.

Мета та завдання проекту: Реалізація повноважень органів місцевого самоврядування базового рівня щодо забезпечення доступності послуг у відповідних сферах, зокрема часу прибуття для надання пожежної допомоги (не має перевищувати 30 хвилин).

Опис діяльності у рамках проекту: Придбання пожежного автомобіля. Забезпечення майном і спорядженням для виконання завдань із гасіння пожеж та рятування людей (придбання спеціального одягу пожежного та спорядження, засобів зв'язку, засобів індивідуального захисту, речового майна).

Цей проект сприятиме забезпеченню громадської безпеки, як стану захищеності інтересів людини, суспільства й держави від негативного впливу надзвичайних обставин, зокрема пожеж.

В основі проекту лежить досвід європейських країн, щодо забезпечення ефективності та своєчасності реагування на сучасні виклики і загрози, наближення стандартів діяльності пожежно-рятувальних служб до європейських, фінансування та матеріально-технічного забезпечення підрозділів за рахунок коштів із різних джерел (державного та місцевих бюджетів). Раніше функції з гасіння пожеж в сільських населених пунктах фактично виконували підрозділи пожежно-сторожової охорони сільгосп підприємств[184].

Важливе значення у даному контексті мають також і органи самоорганізації населення. Відповідно до ст. 3 Закону України «Про органи самоорганізації населення»[185] від 11 липня 2001 року орган самоорганізації населення є однією з

форм участі членів територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах у вирішенні окремих питань місцевого значення. Органами самоорганізації населення є будинкові, вуличні, квартальні комітети, комітети мікрорайонів, комітети районів у містах, сільські, селищні комітети.

Основними завданнями органів самоорганізації населення є:

- 1) створення умов для участі жителів у вирішенні питань місцевого значення в межах Конституції і законів України;
- 2) задоволення соціальних, культурних, побутових та інших потреб жителів шляхом сприяння у наданні їм відповідних послуг;
- 3) участь у реалізації соціально-економічного, культурного розвитку відповідної території, інших місцевих програм.

Важливе значення у даній сфері є співпраця селищних рад у рамках діючих проектів міжнародної технічної допомоги в Україні. Зокрема, у 2019 році Асоціація міст України в рамках проекту міжнародної технічної допомоги «Партнерство для розвитку міст» (Проект ПРОМІС) утретє провела конкурс короткострокових ініціатив, що сприяють участі жінок у місцевому економічному розвитку. Однією з переможниць стала ГО «Центр суспільних дій «CIVITAS» з проектом щодо посилення впливу жінок Гощанського району та Смизької ОТГ Рівненської області на ухвалення рішень на місцевому рівні. Ініціатива передбачала створення громадських організацій і мала на меті популяризацію успішних локальних жіночих практик. Активістки переконані, що саме ці інструменти здатні пришвидшити зміну суспільних стереотипів щодо ролі жінок у житті громади.

Для залучення жінок із Гощанської та Смизької громад спершу було проведено якісну інформаційну кампанію: ефіри на обласному телебаченні, публікації в місцевих ЗМІ та інформування в соцмережах. А наприкінці вересня 2019 року у громадському просторі «Майстерня міста Рівне» організували конференцію «Гендерні ініціативи розвивають громади. Історії з досвідом», де зібралися понад 40 активісток із Рівненської, Волинської та Тернопільської областей.

«Спікерки ділилися цінними аспектами свого досвіду участі у громадському та політичному житті громад. Також на заході обговорювали способи та алгоритми формування інклюзивно чутливого середовища в громадах, аналізували наявні стереотипи щодо жінок-керівниць і ділилися власними успішними практиками, які змінюють життя в селах, селищах та містах. Нам вдалося зацікавити широке коло жінок із різних районів Рівненщини. І в результаті утворилися дві ініціативні групи жінок, які після конференції почали працювати над розробкою статутних документів для реєстрації неурядових організацій у своїх громадах», — розповіла Вікторія Костюк, керівниця проекту.

Отже, у рамках проекту в Смізі було створено Агенцію розвитку громад «Інтонія змін», а в Гощі — Платформу жіночих ініціатив «ДіяМи». Розроблення стратегій їхнього розвитку та планування операційної діяльності відбулись під час серії спеціальних освітніх заходів. Стратегічні сесії та тренінги було проведено окремо в Смізі та Гощі, і в кожному селищі до навчання долучились близько 40 жінок. Фактично жінки утворили у своїх громадах окремі команди й разом формулювали мету, місію, завдання та цінності новостворених організацій. Крім досвіду у стратегуванні, учасниці отримали знання у сфері проектного менеджменту. Це допомогло декому з них вдало підготувати заявки на конкурс громадських проектів у своїй громаді та здобути перемогу.

«Агенція розвитку громад «Інтонія змін» обрала своєю цільовою аудиторією сільських жінок віком до 35 років. Наразі діяльність організації сфокусована на двох напрямках: навчання домедичної допомоги та фінансової грамотності. У 2021 році плануємо переорієнтуватися на вужчу спеціалізацію та працювати як організація з розвитку жіночого підприємництва. Будемо допомагати жінкам запускати власні стартапи, щоб у наших громадах все більше жінок ставали самозайнятими та незалежними від чоловіків чи обставин. Адже часто стається так, що жінки, які не можуть «знайти себе» вдома, виїжджають у великі міста або їдуть на заробітки за кордон. Відтак покидають сім'ї, розлучаються, втрачають контакт із дітьми. Хочемо сприяти тому, щоб вони залишались і мали можливість реалізувати себе», — поділилася Вікторія Костюк,

керівниця проекту та голова ГО «Агенція розвитку громад «Інтонія змін».

Створенню ГО «Платформа жіночих ініціатив «ДіяМи» передувала реалізація на базі Гощанської селищної ради гендерного проекту «Історія успіху. Жінка в кадрі», який у 2018 році був визнаний найкращою громадською ініціативою України, що реалізована в малій громаді. Завдяки цьому в Гощанському районі сформувалася команда жінок, які визначили створення дієвої громадської організації одним із пріоритетів для подальшого розвитку громади.

«Зараз Платформа жіночих ініціатив «ДіяМи» організовує неформальні освітні заходи для жінок – мешканок Гощанської громади. Запрошуємо найкращих у своєму напрямі тренерів і спікерів, також допомагаємо жінкам у написанні проектів. Для мене дуже важливо, щоб навчання відбувалося на високому рівні та щоб ми позбувалися в цьому плані провінціалізму. Платформа «ДіяМи» за рік своєї діяльності здобула хорошу репутацію, і жінки вже знають: якщо ми організовуємо захід, то прийти однозначно варто. Провели вже серію заходів із психології, навичок самопрезентації та просування. Учасниці бачать, що здобуті знання вносять реальні зміни в їхні життя. Також радо ділимося досвідом: їздимо в сусідні громади на Рівненщині, розповідаємо про наш шлях створення громадської організації з урахуванням усіх деталей», — розповіла Наталія Калька, співавторка проекту, керівниця ГО «Платформа жіночих ініціатив «ДіяМи».

Крім створення нових організацій, у рамках ініціативи втілено заходи, які популяризують ідею гендерної рівності та висвітлюють потребу залучати жінок до розвитку громад. Одним з інструментів промоції стала серія соціальних відеороликів з історіями жінок, які живуть і працюють у Гощанській та Смизькій громадах. У зйомках взяли участь керівниці закладів освіти і культури, сімейна лікарка, підприємниця, батьки дітей з інвалідністю та керівниці новостворених громадських організацій. Планували, що відеоролики зберуть близько 10 тисяч переглядів, а реальні цифри майже втричі перевершили очікування. Однією з героїнь циклу відеоісторій стала Ірина Гнатюк — багатодітна мама, директорка будинку культури в селі Берег, членкиня молодіжної ради Смизької ОТГ.

«Протягом п'яти останніх років ми із сім'єю живемо в селі Берег Смизької громади. Хоч і переїхали сюди з Миколаївщини й можна сказати, що я «не місцева», мені ніколи не байдуже, що відбувається у громаді та в селі зокрема. Першочергово хочу забезпечити тут якісне дозвілля для дітей і молоді.

Цьогоріч із радістю взяла участь у навчанні, що проходило в рамках гендерної ініціативи. Найбільше зацікавила тема написання стратегії розвитку громадської організації. Ні разу не пошкодувала, що долучилась — було дійсно дуже цікаво, почула безліч корисної інформації. Восени подала свою кандидатуру в депутатки до Смизької селищної ради. Хоч набрати достатньої кількості голосів не вдалось — не засмучуюсь і маю амбіції й надалі рухатись у цьому напрямку. Вірю в потенціал своєї громади й у те, що можу впливати на її життя. Останнім часом спостерігаю, як зростає довкола кількість активних жінок, які хочуть проявляти себе, вчитись, професійно розвиватись, долучатись до громадського життя. Думаю, що різноманітна просвітницька діяльність та освітні заходи мають вагомий вплив на зміну мислення і ставлення до себе серед жінок», — поділилася Ірина Гнатюк, учасниця проекту.

У лютому 2020 року між новоствореними громадськими організаціями, Центром суспільних дій «CIVITAS» та Рівненським регіональним відділенням АМУ було підписано меморандум про створення коаліції «За рівні можливості». Надалі до неї зможуть приєднатися інші неурядові організації та органи місцевого самоврядування. Ініціатори коаліції сподіваються, що набутий ними досвід буде поступово поширюватись на інші райони Рівненщини, а об'єднання організацій стане платформою для взаємодії активісток із сільської місцевості, мотивуватиме до активного громадського життя та участі в ухваленні рішень на місцевому рівні.

«Для мене особисто втілений проект — це неоціненний досвід і колосальний прогрес. Впродовж року відбулося чимало якісних змін, ми набули безліч цінних контактів. Важливо, що проект не просто відбувся: його результати мають продовження та щодня стають більш помітними. Тішуся, що жінки в нашій громаді набувають можливостей реалізації поза межами дому. В ідеалі я б хотіла, щоб якомога більше жінок пішли в місцеві ради й були залучені до різних

активностей. Така діяльність дає ефект «снігової кулі». Отриманий жінками досвід накопичується, інтегрується в сімейне життя, змінює якість дозвілля та спілкування. Оскільки переважна більшість наших учасниць працюють у сфері освіти, вони вносять здобуті знання у школи та дитячі садки. В рамках нашого невеликого селища позитивні зміни є дійсно відчутними», — додала Наталія Калька.

Активістки Гощі та Смиги продовжують комунікувати між собою, генерувати нові ідеї для співпраці та вже тепер стають рушіями локальних змін. Жінки подають свої кандидатури до місцевих рад, набувають досвіду й поступово займають активні позиції у громадах. Надалі вони робитимуть свій голос ще гучнішим, передаватимуть успішний досвід іншим і розвиватимуть таким чином суспільство, у якому жінки та чоловіки матимуть рівні можливості та способи їх реалізації[186].

Незалежно від шляхів захисту порушеного права громадяни та їх об'єднання часто мають проблему відсутності чи недостатності правових знань. Тому з метою надання безоплатної правової допомоги у захисті порушених прав громадськості в Україні діють неурядові організації. Однією з яких є Міжнародна благодійна організація «Екологія-Право-Людина». Її юристи надають безоплатну правову допомогу у захисті порушених прав з доступу до екологічної інформації, якою володіють органи державної влади і місцевого самоврядування[187]. Неурядові організації є важливими інститутами громадянського суспільства. А демократична держава спроможна вирішувати свої проблеми лише в кооперації з інститутами громадянського суспільства[188, с. 72].

Важливе значення має співпраця неурядових організацій з органами місцевого самоврядування з питань навчання та допомоги у розвитку інституцій економічного розвитку громад, розробки і реалізації окремих проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

Інституції місцевого економічного розвитку громад – це один із основних інструментів для активізації життя у громадах, вирішення спільних проблем та створення нових можливостей для території. Зокрема, Асоціація міст України

розробила курс «Створення інституцій місцевого економічного розвитку громад» в рамках проекту USAID “Розробка курсу на зміцнення місцевого самоврядування в Україні”. Цей курс допомагає зрозуміти прикладні аспекти створення, функціонування та забезпечення організаційної сталості інституцій місцевого економічного розвитку громад. Курс є цікавим для представників громад, які стикаються з викликами місцевого економічного розвитку та шукають інструменти для їх вирішення[189].

Також діє Всеукраїнська Асоціація об’єднаних територіальних громад - це об’єднання місцевих рад об’єднаних територіальних громад, яка створена ними з метою більш ефективного здійснення своїх повноважень, узгодження дій органів місцевого самоврядування відповідного рівня щодо захисту прав та інтересів об’єднаних територіальних громад, сприяння їх розвитку.

Асоціація була утворена 25 листопада 2016 року під назвою «Асоціація об’єднаних територіальних громад» за ініціативи трьох об’єднаних територіальних громад: Новоукраїнської ОТГ на Кіровоградщині, Пирятинської ОТГ на Полтавщині та Новоборівської ОТГ на Житомирщині. 16 лютого 2017 року пройшли установчі збори асоціації, у яких брали участь представники близько 60 ОТГ, 37 із яких вже встигли приєднатися до асоціації. Станом на листопад 2019 року членами Асоціації було вже 490 об’єднаних територіальних громад України. Асоціація активно сприяє становленню та розвитку об’єднаних територіальних громад як основи цілісної нової системи потужного і дієвого місцевого самоврядування України.

Під час пандемії коронавірусу, у квітні 2020 року Асоціація ОТГ презентувала спеціалізовану інтернет-сторінку «Громади проти COVID-19, де була розміщена інформація, як організувати роботу виконавчих органів місцевого самоврядування в період карантину, як оптимізувати заходи з протидії COVID-19 на об’єктах житлового господарства[190].

«Діяльність органів місцевого самоврядування після місцевих виборів» – це питання, яке бентежить представників ОТГ, а значить – і Асоціацію ОТГ. Факт – відбулися перші в історії незалежної України місцеві вибори на новій

територіальній основі громад і районів, і найближчим часом на ОТГ чекає складний час організаційно-правової роботи з підготовки перших сесій та налагодження загальної діяльності місцевих рад. Тому, 5 листопада 2020 року, командою Асоціації ОТГ було проведено відповідний вебінар у форматі «запитання – відповідь», що призвів до жвавого діалогу й аудиторія у Zoom та Facebook склала майже 300 учасників, що є маркером актуальності тематики[191].

Органи місцевого самоврядування беруть активну участь у захисті Українських Карпат, зокрема, у рамках ініціативи «Врятуй Боржаву» (англ. – “Save Borzhava”).

Команда захисників Боржави намагається максимально повно висвітлити всі порушення, які призвели до видачі протиправного екологічного висновку і не допустити руйнівного будівництва на особливо цінній природній гірській території Карпат. Адже наслідки цього безвідповідального рішення Департаменту екології та природних ресурсів Закарпатської ОДА можуть бути катастрофічними, а зміни – незворотними.

Нещодавно Постійний Комітет Бернської конвенції рекомендував владі України призупинити проект ВЕС на закарпатській Боржаві.

Окрім того, 5 лютого 2020 року, Керецьківська ОТГ на Свалявщині, на території якої зокрема планується цей скандальний проект, звернулася до ДАБІ з проханням анулювати дозволи на будівництво вітрових електростанцій на Боржавських полонинах, а 4 березня 2020 року - до керівництва області через прокуратуру оскаржити всі видані дозвільні документи[192].

Зухвалі плани бізнесу щодо будівництва потужної і протяжної на 23 км по хребтам вітроелектростанції (ВЕС) у високогір'ї Боржавських полонин сколихнули всю екологічну і наукову громадськість України і спричинили активний спротив інституцій громадянського суспільства на Закарпатті, зокрема Коаліційне об'єднання 34-х громадських організацій, а також – науковців «Форум екологічного порятунку Закарпаття».

Адже ці плани передбачають наймасштабніше техногенне втручання в

унікальну гірську природу Закарпаття за всю його багатовікову історію. При цьому, не зважаючи на серйозні загрози і ризики для природи і ландшафтів та розвитку громад краю. Віховою подією, якою розпочався другий етап боротьби громадськості за порятунок Боржавських полонин, стало надання департаментом екології і природних ресурсів Закарпатської ОДА неадекватного проблемі, капітулянтського позитивного висновку по Звіту з оцінки впливу на довкілля (ОВД)[193].

Активну участь у порятунку Полонини Боржави відіграють також наступні громадські організації: Громадська природоохоронна організація «Екосфера» (м. Ужгород), Міжнародна благодійна організація «Екологія-Право-Людина» (м. Львів), Громадська природоохоронна організація «Emerald-Natura 2000 in Ukraine», Міжнародний інститут людини і глобалістики «Ноосфера» (м. Ужгород), Всеукраїнська екологічна ліга, Національна екологічна рада України, Західноукраїнське орнітологічне товариство, Всеукраїнська федерація дельтапланерного спорту України, Громадське об'єднання «Клуб піших туристів». А також Релігійні організації й об'єднання і Комісії: Комісія з екології та мігрантів Римсько-католицької Конференції єпископів України, Комісія у справах екології Мукачівської греко-католицької єпархії, Міжрелігійний і громадянський природоохоронний Форум Східної Європи (мережеве об'єднання релігійних і громадських екологічних організацій 11 країн) – IRCEF, з головним офісом в м. Ужгороді.

Отже, неурядові організації, в першу чергу екологічні та правозахисні громадські об'єднання, відіграють важливу роль в реалізації проектів економічного розвитку громад та захисті довкілля.

У даному контексті Т.Коломоєць зазначає, що громадяни України, реалізуючи свої права, свободи й покладені на них обов'язки в сфері управління, вступають в адміністративно-правові відносини з державними органами і їхніми підрозділами й посадовими особами, а також з іншими суб'єктами адміністративного права[194, с. 48].

Особливої гостроти набули проблеми, пов'язані з незабезпеченням органами

влади реалізації прав громадськості брати участь у процесі прийняття рішень, що стосуються довкілля; отримання інформації про оцінку впливу на довкілля проектів будівництва об'єктів підвищеної екологічної небезпеки, забезпечення яких безпосередньо пов'язано із виконанням Україною взятих на себе зобов'язань за міжнародними договорами. Як свідчать результати моніторингу Уповноваженого, при прийнятті органами влади рішень про проектування, будівництво об'єктів, експлуатація яких у подальшому може становити загрозу як здоров'ю людини, так і природному середовищу, громадськість прагнуть всіляко відсторонити від прийняття екологічно важливих рішень[195, с. 235 - 236]. Це, на жаль, не відповідає основним положенням Орхуської конвенції, ратифікованої відповідним Законом України від 6 липня 1999 року[196].

Нижче проаналізуємо вплив програми «Велике будівництво» на діяльність селищних рад та селищних голів як місцевих муніципальних органів публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

У Одеській області у 2020 році в рамках програми «Велике будівництво» завершили 12 соціальних об'єктів. Збудовано, відремонтовано та реконструйовано 5 дитячих садочків, 2 школи та 5 спортивних об'єктів.

На реалізацію таких проектів було виділено у 2020 році 361,4 млн грн: з Державного фонду регіонального розвитку – 82,2 млн грн, з Урядової програми «Спроможна школа для кращих результатів» – 15,9 млн грн, з різних джерел державного бюджету – 89,3 млн грн, з бюджетів органів місцевого самоврядування – 139,0 млн грн, з інших джерел – 35,0 млн грн.

Дитячі садочки. В області було заплановано та повністю завершено будівництво та відновлення п'яти садочків. Завдяки завершенню робіт створено 537 нових місць для дошкільнят та 138 нових робочих місць, зокрема було реалізовано наступні проекти:

4. Реконструкція з розширенням дошкільно-навчального закладу загального типу «Ромашка» в смт Овідіополь Овідіопольської селищної ради. Завдяки реконструкції садочок з новими груповими та майданчиками, тіньовими навісами

та фізкультурними майданчиками можуть відвідувати на 112 дітей більше. Загалом, покращено умови навчання та перебування для 180 дошкільнят. Бюджет проєкту – 49,4 млн грн.

5. Будівництво дитячого садка на 120 місць з вбудованими громадськими приміщеннями фізкультурно-оздоровчого призначення в рівні цокольного поверху на території с. Крижанівка Лиманського району Одеської області, кадастровий номер земельної ділянки 5122783200:02:001:2807. Побудували 2-поверховий садочок, утепили фасад, підвели внутрішні та зовнішні інженерні мережі, провели внутрішні оздоблювальні роботи. Садок має спортивний комплекс, теплу підлогу та сонячні батареї на даху. Також для школи придбали необхідне обладнання. Завдяки будівництву створено 120 нових місць для дітей дошкільного віку. Загальна кошторисна вартість проєкту склала 95,4 млн грн.

6. Будівництво дитячого садка на 190 місць, за адресою: вул. Європейська, 11, смт Авангард, Овідіопольський район, Одеська область. У смт Авангард побудували дошкільний навчальний заклад на 190 місць з комфортними ігровими та спальними кімнатами, медичним блоком та харчоблоком. Для школи закупили необхідне обладнання. Також завдяки будівництву нового закладу створено 96 нових робочих місць. Бюджет проєкту – 58,5 млн. грн.

7. Реконструкція комунального дошкільного навчального закладу комбінованого типу ясла садок №17 «Світлячок» по вул. Нахімова, 441, в м. Ізмаїл Одеської області. Завдяки програмі завершено реконструкцію існуючих п'яти блоків: інклюзивна і середня дошкільні групи, дві старші дошкільні групи, ясельна група, молодша та середня групи, адміністративно-господарські приміщення. В результаті реконструкції створено 115 нових місць для навчання дошкільнят та 42 нових робочих місць. Загальна кошторисна вартість проєкту склала 39,3 млн. грн.

8. Капітальний ремонт дитячого садка в с. Єгорівка Роздільнянського району Одеської області. У закладі провели фасадні оздоблювальні роботи, на підлозі уклали плитку, провели водо- та електропроводні мережі, здійснили благоустрій територій. Завдяки ремонту покращено умови навчання для 30 дітей дошкільного

віку. Загальна кошторисна вартість проєкту склала 6,8 млн грн.

Школи. Завдяки програмі «Велике будівництво» 1715 учнів Одещини відтепер навчаються у комфортних та безпечних умовах, зокрема було реалізовано наступні проєкти:

1. Реконструкція Біляївської ЗОШ №2 I-II ступенів – прибудова приміщень актової зали та учбових класів за адресою: I пров. Шевченко, 18 в м. Біляївка, Одеської області.

До будівлі школи прибудували актову залу на 196 місць та учбові класи, утепили фасад, влаштували покрівлю, підвели внутрішні та зовнішні інженерні мережі, виконали внутрішні оздоблювальні роботи. Закупили меблі та звукову апаратуру. У дворі облаштували спортивний майданчик і здійснили благоустрій території. Загальна кошторисна вартість проєкту склала 33,2 млн грн. Школа стала більшою на 145 місць. Умови навчання покращились для 595 учнів.

2. Капітальний ремонт будівлі навчально-виховного комплексу «Загальноосвітній навчальний заклад I-III ступенів – дошкільний навчальний заклад» за адресою: 66700, Одеська область, Захарівський район, смт. Захарівка, вул. Центральна, 140. У будівлі закладу посилено фундамент, демонтовано аварійні відділи стін та перегородок підвалу, посилено стіни та перекриття, замінено вікна та дверей на металопластикові енергозберігаючі. Будівлю під'єднали до внутрішніх та зовнішніх інженерних мереж, провели внутрішні оздоблювальні роботи та влаштували покрівлю. Відтепер 1 120 учнів навчаються у безпечних та комфортних умовах. Загальна кошторисна вартість проєкту склала 90,5 млн. грн.

Спортивна інфраструктура. Завдяки реалізації п'ятих об'єктів спортивної інфраструктури 121 804 мешканців Одещини отримали нову спортивну інфраструктуру, зокрема:

1. Реконструкція спортивного майданчику комунального закладу «Южненська загальноосвітня школа I-III ступенів №1 Южненської міської ради Одеської області». На спортивному майданчику школи влаштували глядацьку трибуну з навісом, бігові доріжки, футбольне поле зі штучним покриттям,

волейбольний та баскетбольний майданчик, поле для міні футболу, тенісний корт, яму з піском для стрибків в довжину, силовий майданчик, майданчик для настільного тенісу, майданчик для воркауту. На території облаштували пішохідні доріжки та здійснили благоустрій прилеглої території. Відтепер 32 583 чоловік населення мають місце для занять різними видами спорту. Вартість проєкту – 32,0 млн. грн.

2. Будівництво стадіону у с. Усатове Біляївського району. Новий стадіон має футбольне та тренувальне поля, трибуну на 600 глядацьких місць, бігові доріжки, майданчики для гри в волейбол та баскетбол, ями для стрибків в довжину та адміністративні будівлі. На території стадіону є місця для паркування, пішохідні доріжки та освітлення. Доступ до нової спортивної інфраструктури мають 8 483 чоловік населення. Загальна кошторисна вартість проєкту склала 42,0 млн. грн

3. Реконструкція спортивного майданчика Кодимської ЗОШ I-III ступенів по вул. Соборній, 113 у м. Кодима Одеської області. У м. Кодима реконструювали спортивний майданчик. Відтепер тут є кругова бігова доріжка, доріжка для розбігу, місце для стрибків у довжину, площадка для різних видів ігор. Покриття замінили на сучасне, встановили сучасні спортивні снаряди. На території облаштували пішохідні доріжки, штучний газон, місця для глядачів, нову загорожу, також замінили та оновили газони. Реконструкція має вплив на 8 639 чоловік населення. Загальна кошторисна вартість проєкту склала 5,5 млн грн.

4. Капітальний ремонт багатофункціонального спортивного майданчика із штучним побиттям в Шевченківському закладі загальної середньої освіти I-III ступенів №2 Кілійської міської ради Одеської області, за адресою: 68332, Одеська область, Кілійський район, село Шевченкове, вулиця 8 березня, будинок. Завершено капітальний ремонт багатофункціонального спортивного майданчика із штучним покриттям. 800 учнів школи можуть займатись спортом та проводити дозвілля на новому майданчику. Загальна кошторисна вартість проєкту склала 5,0 млн грн.

5. Реконструкція незавершеного будівництва загальноосвітньої школи по вул. І. Франка, м. Ізмаїл під спортивну школу. Недобудоване приміщення

реконструювали у спортивну школу, яка складається з п'яти блоків. В них розмістяться великий багатофункціональний спортивний зал з трибунами на 160 місць для командних видів спорту, 25-ти метровий плавальний басейн з трибунами для глядачів на 200 місць, адміністративно-побутовий блок, блок тренажерних залів, зал для змагань по силовим видам спорту з трибунами для глядачів на 40 місць. На території передбачається поле для гри у волейбол, поле для гри в баскетбол та майданчик для гімнастичних вправ, місця для глядачів, майданчик для гри в настільний теніс і для тренувань скейтбордистів, басейн для плавання. Для доступу в будівлю спортивної школи маломобільних груп передбачається пристрій пандусів. Загальна кошторисна вартість проєкту склала 142,9 млн грн. Проєкт має вплив на 71 299 чоловік населення. Завдяки реконструкції створено 22 робочих місця.

Проєкти на Одещині, які будуть завершені у 2021 році. У Одеській області до програми «Велике будівництво 2020» було включено 16 об'єктів. Всі розпочаті проєкти будуть закінчені у 2021 році, зокрема:

1. Будівництво школи на 250 учнів в с. Ставрове Окнянського р-ну (в т.ч. стадіон).
2. Будівництво загальноосвітньої школи II-III ступенів Авангардівського НВК «Дошкільний навчальний заклад (дитячий садок) – загальноосвітня школа I ступенів» за адресою: вул. Добрянського, 26а, смт. Авангард Овідіопольського р-ну Одеської області.
3. Капітальний ремонт Шевченківської загальноосвітньої школи I-III ступенів №2 Кілійської районної ради Одеської області.
4. Капітальний ремонт багатофункціонального спортивного майданчику із штучним покриттям в Граденицька ЗОШ I-III ступенів, яка розташована за адресою: Одеська область, Біляївський р-н, с. Градениці, вул. Центральна, 79[197].

Отже, позитивний вплив має програма «Велике будівництво» на розбудову інфраструктури окремих селищних об'єднаних територіальних громад, а також на діяльність відповідних селищних рад та селищних голів як місцевих

муніципальних органів публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

Неурядові організації відіграють важливу роль у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

Отже, у даному підрозділі охарактеризовано проблематику селищних рад та селищних голів як місцевих муніципальних органів публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

3.3. Сільські ради та сільські голови як місцеві муніципальні органи публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад

У контексті дослідження проблематики дисертації важливе значення має аналіз сільських рад та сільських голів як місцевих муніципальних органів публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

Дослідження сільських рад та сільських голів як місцевих муніципальних органів публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад, сприятиме пошуку оптимальних рішень для вдосконалення сучасного адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад, а також вдосконаленню правозастосовної практики уповноважених суб'єктів у даній сфері.

Саме тому, у даному підрозділі ми охарактеризуємо проблематику сільських рад та сільських голів як місцевих муніципальних органів публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад, в тому числі співробітництво територіальних громад з питань реалізації проектів їх економічного розвитку.

Проблематика сільських рад та сільських голів як місцевих муніципальних органів публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад є актуальною, а окремі її аспекти були предметом дослідження багатьох сучасних науковців, зокрема: Т.Морозовської, О.Сурілової та Н.Хлуденевої.

Співробітництво об'єднаних територіальних громад, в тому числі і сільських, з питань реалізації проектів їх економічного розвитку здійснюється на основі

Закону України «Про співробітництво територіальних громад»[198] від 17 червня 2014 року. Цей Закон визначає організаційно-правові засади співробітництва територіальних громад, принципи, форми, механізми такого співробітництва, його стимулювання, фінансування та контролю.

Згідно ст. 1 даного Закону співробітництво територіальних громад (далі - співробітництво) – це відносини між двома або більше територіальними громадами, що здійснюються на договірних засадах у визначених цим Законом формах з метою забезпечення соціально-економічного, культурного розвитку територій, підвищення якості надання послуг населенню на основі спільних інтересів та цілей, ефективного виконання органами місцевого самоврядування визначених законом повноважень. А договір про співробітництво – це договір про умови співробітництва територіальних громад, що визначає форму співробітництва, зобов'язання та відповідальність сторін - суб'єктів співробітництва, джерела та обсяги його фінансування. Спільний проект – це комплекс спільних заходів, що здійснюються органами місцевого самоврядування суб'єктів співробітництва за рахунок коштів місцевих бюджетів та інших не заборонених законодавством джерел і спрямовані на соціально-економічний, культурний розвиток територій.

Співробітництво територіальних громад ґрунтується на наступних принципах: законності; добровільності; взаємної вигоди; прозорості та відкритості; рівноправності учасників; взаємної відповідальності суб'єктів співробітництва за його результати.

Суб'єктами співробітництва є територіальні громади сіл, селищ, міст. Територіальні громади здійснюють співробітництво через сільські, селищні та міські ради. Співробітництво здійснюється у сферах спільних інтересів територіальних громад у межах повноважень відповідних органів місцевого самоврядування, якщо інше не передбачено законом.

У ст. 4 вищезгаданого Закону визначено форми співробітництва територіальних громад. Так, співробітництво їх здійснюється у наступних формах:

- 1) делегування одному із суб'єктів співробітництва іншими суб'єктами співробітництва виконання одного чи кількох завдань з передачею йому відповідних ресурсів;
- 2) реалізації спільних проектів, що передбачає координацію діяльності суб'єктів співробітництва та акумулювання ними на визначений період ресурсів з метою спільного здійснення відповідних заходів;
- 3) спільного фінансування (утримання) суб'єктами співробітництва підприємств, установ та організацій комунальної форми власності - інфраструктурних об'єктів;
- 4) утворення суб'єктами співробітництва спільних комунальних підприємств, установ та організацій - спільних інфраструктурних об'єктів;
- 5) утворення суб'єктами співробітництва спільного органу управління для спільного виконання визначених законом повноважень.

Співробітництво припиняється у разі попереднього повідомлення суб'єктом співробітництва інших його суб'єктів з виплатою їм компенсації згідно з умовами укладеного договору з урахуванням статей 18-20 цього Закону.

Нижче розглянемо організацію співробітництва об'єднаних територіальних громад, зокрема, і сільських територіальних громад.

Перший етап - Ініціювання співробітництва.

Ініціаторами співробітництва можуть бути сільський, селищний, міський голова, депутати сільської, селищної, міської ради, члени територіальної громади у порядку місцевої ініціативи.

Ініціатор співробітництва забезпечує підготовку пропозиції щодо ініціювання співробітництва, яка подається на розгляд сільської, селищної, міської ради.

Пропозиція щодо ініціювання співробітництва повинна містити мету, обґрунтування доцільності співробітництва, інформацію про сферу його здійснення, форму та очікувані фінансові результати, а також інші необхідні для організації співробітництва умови.

Рішення про надання згоди на організацію співробітництва приймається сільською, селищною, міською радою на підставі попередніх висновків її

виконавчих органів стосовно відповідності інтересам та потребам територіальної громади пропозиції щодо ініціювання співробітництва.

Прийняте в установленому порядку сільською, селищною, міською радою рішення про надання згоди на організацію співробітництва є підставою для сільського, селищного, міського голови для початку переговорів між потенційними суб'єктами співробітництва про його організацію та утворення комісії з підготовки проекту договору про співробітництво (далі - комісія).

Другий етап - Переговори про організацію співробітництва.

Сільський, селищний, міський голова, що представляє територіальну громаду, надсилає пропозицію про початок переговорів з питань організації співробітництва сільським, селищним, міським головам, що представляють відповідні територіальні громади - потенційних суб'єктів співробітництва, та забезпечує утворення комісії, до складу якої входять представники відповідних територіальних громад.

Сільський, селищний, міський голова за рішенням сільської, селищної, міської ради забезпечує протягом 60 днів з дати надходження пропозиції про початок переговорів з питань організації співробітництва її вивчення, оцінку виконавчими органами сільської, селищної, міської ради щодо відповідності потребам територіальної громади, а також проведення громадського обговорення такої пропозиції, після чого вона подається на розгляд відповідної ради для прийняття рішення про надання згоди на організацію співробітництва чи відмову та делегування представника (представників) до комісії.

Третій етап - комісія з підготовки проекту договору про співробітництво.

До складу комісії з підготовки проекту договору про співробітництво (далі – комісія) входять у рівній кількості представники усіх суб'єктів співробітництва.

Склад комісії затверджується спільним розпорядженням сільських, селищних, міських голів, що представляють територіальні громади - суб'єктів співробітництва.

Формою роботи комісії є засідання, що проводяться за рішенням її голови. Рішення, прийняті комісією на своїх засіданнях, оформляються протоколом, що підписується головуючим на засіданні та секретарем.

Головуючими на засіданні комісії є по чергово представники суб'єктів співробітництва. Організаційне забезпечення діяльності комісії здійснюється виконавчими органами сільських, селищних, міських рад - суб'єктів співробітництва. Комісія готує протягом 60 днів з дати її утворення проект договору про співробітництво.

Комісія припиняє свою діяльність з дати набрання чинності договором про співробітництво або прийняття кожною сільською, селищною, міською радою рішення про припинення організації співробітництва.

Четвертий етап - громадське обговорення та схвалення проекту договору про співробітництво.

Сільські, селищні, міські голови забезпечують протягом 15 днів проведення громадського обговорення підготовленого комісією проекту договору про співробітництво, за результатами якого сільські, селищні, міські голови вносять питання про схвалення його проекту на розгляд відповідних рад.

Рішення про схвалення проекту договору про співробітництво приймається сільськими, селищними, міськими радами протягом 30 днів з дати проведення громадського обговорення його проекту.

Договір про співробітництво укладається у письмовій формі сільськими, селищними, міськими головами після схвалення його проекту відповідними сільськими, селищними, міськими радами.

П'ятий етап - Договір про співробітництво.

Співробітництво здійснюється відповідно до договорів про співробітництво, укладених згідно із цим та іншими законами сільськими, селищними, міськими головами від імені сільської, селищної, міської ради після схвалення їх проектів сільськими, селищними, міськими радами.

У договорі про співробітництво, зокрема, зазначається сільська, селищна, міська рада одного із суб'єктів співробітництва, відповідальна за подання звітів

про виконання договору центральному органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері розвитку місцевого самоврядування.

Примірна форма договору про співробітництво визначається центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері розвитку місцевого самоврядування.

Предмет договору про співробітництво визначається відповідно до обраної суб'єктами співробітництва форми співробітництва, передбаченої Законом. Кількість примірників договору про співробітництво повинна бути на один більше, ніж кількість суб'єктів співробітництва. Кожен із суб'єктів співробітництва отримує один примірник договору про співробітництво.

Один примірник договору про співробітництво передається для внесення до реєстру про співробітництво територіальних громад центральному органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері розвитку місцевого самоврядування.

Порядок формування та забезпечення функціонування реєстру про співробітництво територіальних громад затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері розвитку місцевого самоврядування.

Договір про співробітництво набирає чинності через 10 днів з дати його укладення з урахуванням вимог бюджетного законодавства, якщо суб'єкти співробітництва не домовились про інші строки, про що зазначається у договорі.

Нижче розглянемо більш детально окремі форми співробітництва територіальних громад.

1. Делегування виконання окремих завдань.

Для забезпечення виконання повноважень згідно із Законом України "Про місцеве самоврядування в Україні" та підвищення ефективності використання коштів місцевих бюджетів органи місцевого самоврядування суб'єктів співробітництва на підставі договору про співробітництво можуть делегувати одному із суб'єктів співробітництва виконання одного чи кількох завдань з передачею йому відповідних ресурсів.

Договір про співробітництво у частині делегування виконання окремих завдань повинен, зокрема, містити:

1) перелік завдань, що делегуються органу місцевого самоврядування суб'єкта співробітництва;

2) найменування органу місцевого самоврядування суб'єкта співробітництва, якому делегуються завдання інших органів місцевого самоврядування суб'єктів співробітництва;

3) найменування органів місцевого самоврядування суб'єктів співробітництва, які делегують завдання відповідному органу місцевого самоврядування одного із суб'єктів співробітництва;

4) вимоги до виконання органом місцевого самоврядування одного із суб'єктів співробітництва делегованих іншими суб'єктами співробітництва завдань;

5) обсяг коштів місцевих бюджетів, що передаються місцевому бюджету органу місцевого самоврядування суб'єкта співробітництва на виконання делегованих завдань;

6) строк, на який делегуються завдання;

7) форму і порядок звітування про стан виконання та фінансування делегованих завдань;

8) порядок припинення договору та розв'язання спорів під час його виконання.

Фінансування виконання делегованих завдань здійснюється відповідно до вимог Бюджетного кодексу України[199].

2. Реалізація спільних проектів

Договір про співробітництво у частині реалізації спільного проекту повинен, зокрема, містити:

1) мету спільного проекту;

2) строки та умови його реалізації;

3) перелік заходів органів місцевого самоврядування суб'єктів співробітництва, що передбачається здійснити у рамках реалізації спільного проекту;

4) обсяги фінансування спільного проекту органами місцевого самоврядування суб'єктів співробітництва;

5) форму участі органів місцевого самоврядування суб'єктів співробітництва у рамках реалізації спільного проекту;

6) механізм координації діяльності органів місцевого самоврядування суб'єктів співробітництва;

7) порядок припинення дії договору та розв'язання спорів під час його виконання;

8) відповідальність сторін.

Під час підготовки проекту договору про співробітництво у частині реалізації спільного проекту вимоги, передбачені статтями 5-9 цього Закону, можуть не застосовуватися.

3. Спільне фінансування (утримання) підприємств, установ та організацій комунальної форми власності

З метою забезпечення ефективного використання ресурсів територіальних громад на основі спільного застосування наявних в одного із суб'єктів співробітництва об'єктів комунальної інфраструктури співробітництво може здійснюватися у формі спільного фінансування (утримання) підприємств, установ та організацій комунальної форми власності відповідно до вимог Бюджетного кодексу України.

Договір про співробітництво у частині спільного фінансування (утримання) підприємств, установ та організацій комунальної форми власності повинен, зокрема, містити:

1) перелік підприємств, установ та організацій комунальної форми власності, що передбачається спільно (усіма суб'єктами співробітництва) фінансувати (утримувати);

2) обсяг фінансових ресурсів, який органи місцевого самоврядування суб'єктів співробітництва планують виділити для спільного фінансування (утримання) підприємств, установ та організацій комунальної форми власності, а також порядок здійснення видатків з місцевих бюджетів;

3) умови щодо надання (виробництва) підприємствами, установами та організаціями комунальної форми власності, що спільно фінансуються (утримуються) суб'єктами співробітництва, послуг (продукції) для суб'єктів співробітництва;

4) спосіб розподілу між суб'єктами співробітництва отриманих доходів та можливих ризиків, пов'язаних з діяльністю підприємств, установ та організацій комунальної форми власності, що спільно фінансуються (утримуються);

5) форму і порядок подання звітності про результати діяльності підприємств, установ та організацій комунальної форми власності, використання ресурсів, у тому числі фінансових;

6) порядок припинення дії договору та розв'язання спорів під час його виконання.

4. Утворення спільних комунальних підприємств, установ та організацій.

З метою реалізації спільних інфраструктурних проектів і виконання функцій, що становлять спільний інтерес, суб'єкти співробітництва на підставі договору можуть утворювати спільні комунальні підприємства, установи та організації і спільно їх утримувати. Забороняється утворювати спільні комунальні підприємства, установи та організації на базі майна, яке відповідно до закону (рішення органу місцевого самоврядування) не підлягає приватизації.

Договір про співробітництво у частині утворення спільних комунальних підприємств, установ та організацій повинен містити, зокрема:

- сферу діяльності спільних комунальних підприємств, установ та організацій;
- організаційно-правову форму спільних комунальних підприємств, установ та організацій;
- найменування та місцезнаходження спільних комунальних підприємств, установ та організацій;
- структуру органів і служб управління спільними комунальними підприємствами, установами та організаціями, порядок їх призначення та організації діяльності;

- етапи утворення спільних комунальних підприємств, установ та організацій і відповідальність сторін за результати їх діяльності;

- обсяг коштів (майна), що інвестуються органами місцевого самоврядування суб'єктів співробітництва для фінансування (утримання) та забезпечення функціонування спільних комунальних підприємств, установ та організацій, а також строки їх внесення;

- шляхи покриття органами місцевого самоврядування суб'єктів співробітництва можливих збитків, дефіциту коштів та розподілу отриманих доходів спільних комунальних підприємств, установ та організацій;

- порядок припинення дії договору та розв'язання спорів під час його виконання;

- порядок припинення діяльності спільних комунальних підприємств, установ та організацій, а також розподілу між суб'єктами співробітництва майна таких підприємств, установ та організацій;

- умови виходу одного із суб'єктів із співробітництва.

Статут спільного комунального підприємства, установи та організації повинен відповідати законодавству та вимогам, визначеним у договорі. Утворення та реєстрація спільного комунального підприємства, установи та організації здійснюються відповідно до вимог законодавства.

5. Утворення спільного органу управління.

Для спільного виконання визначених законом повноважень, що належать до компетенції органів місцевого самоврядування суб'єктів співробітництва, та з метою економії коштів, необхідних для їх утримання (оптимізації чи зменшення видатків), співробітництво може здійснюватися шляхом утворення суб'єктами співробітництва спільного органу управління.

Договір про співробітництво у частині утворення спільного органу управління повинен містити, зокрема:

- повноваження, що реалізуються спільним органом управління, та його функції;

- мету утворення спільних органів управління;

- спосіб утворення спільного органу управління та його майна;
- найменування та місцезнаходження спільного органу управління;
- порядок призначення (обрання) на посаду, а також звільнення з посади керівника спільного органу управління та інших посадових осіб;
- порядок та обсяги фінансування суб'єктами співробітництва спільного органу управління;
- відповідальність керівника спільного органу управління;
- порядок припинення функціонування спільного органу управління та відповідного розподілу майна, наслідки такого припинення;
- порядок та періодичність звітування спільного органу управління перед суб'єктами співробітництва та відповідними органами місцевого самоврядування;
- порядок припинення дії договору, можливість припинення одним із суб'єктів співробітництва участі у співробітництві та наслідки такого припинення.

Спільний орган управління може утворюватися як окремий виконавчий орган сільської, селищної, міської ради одного із суб'єктів співробітництва або у складі виконавчого органу сільської, селищної, міської ради одного із суб'єктів співробітництва (як структурний підрозділ - департамент, відділ, управління, проектне бюро, агенція тощо).

Державне стимулювання співробітництва територіальних громад здійснюється шляхом:

- передачі об'єктів державної власності у комунальну власність суб'єктів співробітництва;
- надання субвенцій місцевим бюджетам суб'єктів співробітництва у пріоритетних сферах державної політики;
- методичної, організаційної та іншої підтримки діяльності суб'єктів співробітництва.

Держава стимулює співробітництво територіальних громад у разі, якщо:

- посилюється спроможність суб'єктів співробітництва до забезпечення реалізації визначених законом повноважень;

- співробітництво здійснюється більш як трьома суб'єктами співробітництва;
- до співробітництва залучені додаткові ресурси, у тому числі фінансові;
- забезпечується широка участь громадськості у здійсненні співробітництва.

Порядок державного стимулювання співробітництва територіальних громад визначається Урядом України.

Фінансування співробітництва територіальних громад здійснюється за рахунок коштів: місцевих бюджетів суб'єктів співробітництва; самооподаткування; інших не заборонених законодавством джерел, зокрема, державного бюджету, міжнародної технічної і фінансової допомоги, кредитних ресурсів.

Фінансування заходів співробітництва територіальних громад розпочинається з наступного бюджетного періоду. Суб'єкти співробітництва забезпечують відкритий доступ до звітів про використання коштів через власні Інтернет-ресурси.

Моніторинг співробітництва територіальних громад здійснює центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері розвитку місцевого самоврядування.

Суб'єкт співробітництва, що згідно з договором є відповідальним за подання звітів про здійснення співробітництва територіальних громад, подає щороку до кінця I кварталу року, наступного за звітним, такий звіт центральному органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері розвитку місцевого самоврядування.

Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері розвитку місцевого самоврядування:

- оприлюднює кращі практики співробітництва територіальних громад;
- за результатами аналізу звітів про здійснення співробітництва територіальних громад подає в установленому порядку Кабінету Міністрів України пропозиції щодо його державного стимулювання;
- ініціює зміни до законодавства, що регламентує здійснення співробітництва територіальних громад.

Співробітництво територіальних громад припиняється у разі:

- досягнення цілей співробітництва територіальних громад;
- закінчення строку дії договору про співробітництво територіальних громад;
- відмови від співробітництва територіальних громад згідно умов договору про співробітництво одного чи кількох його суб'єктів, що унеможлиблює подальше здійснення співробітництва територіальних громад;
- невиконання суб'єктами співробітництва територіальних громад взятих на себе зобов'язань;
- прийняття судом рішення щодо припинення співробітництва територіальних громад;
- банкрутства утворених у рамках співробітництва територіальних громад підприємств, установ та організацій комунальної форми власності;
- нездійснення співробітництва протягом року з дня набрання чинності договором про співробітництво територіальних громад.

Припинення співробітництва територіальних громад не повинно спричинити зменшення обсягу та погіршення якості надання послуг населенню.

Спірні питання, що виникають у зв'язку з припиненням співробітництва територіальних громад, врегульовуються органами місцевого самоврядування суб'єктів співробітництва територіальних громад шляхом переговорів.

Припинення співробітництва здійснюється за згодою його суб'єктів у порядку встановленому Законом, шляхом укладення відповідного договору сільськими, селищними, міськими головами після схвалення його проекту сільськими, селищними, міськими радами.

Один примірник договору про припинення співробітництва територіальних громад, який набрав чинності в установленому порядку, надсилається центральному органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері розвитку місцевого самоврядування.

На підставі попереднього висновку виконавчого органу сільської, селищної, міської ради одного із суб'єктів співробітництва стосовно наявності хоча б однієї з підстав для припинення співробітництва територіальних громад, передбачених

вище, сільська, селищна, міська рада приймає рішення про припинення співробітництва територіальних громад та письмово звертається до інших суб'єктів співробітництва територіальних громад з пропозицією проведення переговорів про припинення співробітництва територіальних громад.

Повідомлення про припинення співробітництва територіальних громад доводиться суб'єктами співробітництва до відома населення шляхом оприлюднення у місцевих засобах масової інформації.

Проведення переговорів про припинення співробітництва територіальних громад розпочинається протягом 30 днів з дати отримання суб'єктами співробітництва територіальних громад відповідної пропозиції.

Відсутність протягом 30 днів з дати надходження пропозиції щодо проведення переговорів про припинення співробітництва територіальних громад відповіді суб'єктів співробітництва територіальних громад вважається їх згодою на його припинення.

Для економічного розвитку сільських об'єднаних територіальних громад важливе значення Плани соціально-економічного розвитку громад. Зокрема, План соціально-економічного розвитку Піщанської сільської об'єднаної територіальної громад на 2019 рік, затверджений рішенням Піщанської сільської ради від 20.12.2018 р. № 1-9/VII[200]. Також можна виокремити План місцевого економічного розвитку Глибоцької об'єднаної територіальної громади на 2018 рік[201].

Співробітництво територіальних громад - дієвий інструмент для забезпечення розвитку територій. Про це свідчить досвід громад, які скористалися можливістю об'єднати зусилля та фінанси для спільного вирішення питань, з якими впоратися самотужки складно. 975 громад вже активно використовують механізм співробітництва у різних сферах. Вони уклали більше 380 договорів міжмуніципальної співпраці[202].

Нижче розглянемо практику міжмуніципальної співпраці (далі – ММС) за участі сільських територіальних громад, на прикладі реалізації Проекту «Придбання сміттєвоза та контейнерів для покращення матеріально-технічної

бази громад – спільний крок до чистого довкілля Пирятинського краю», який профінансовано німецькими партнерами у рамках проекту Німецького Товариства Міжнародного Співробітництва (GIZ) «Реформа управління на сході України».

На сьогодні проблема поводження з твердими побутовими відходами (далі - ТПВ) у сільській місцевості постає останнім часом не менш гостро, ніж у містах. Так, у більшості сільських населених пунктів Пирятинського району не облаштовано, а часто навіть не відведено місця складування відходів, що призводить до перетворення лісових масивів, узбіч доріг, ярів у несанкціоновані сміттєзвалища. Одночасно у сільській місцевості відсутні спеціалізовані підприємства у сфері поводження з твердими побутовими відходами та відповідна матеріально-технічна база, що має забезпечити надання відповідних послуг та вирішити питання вивозу та утилізації ТПВ. Враховуючи той факт, що більшість бюджетів сільських рад є дотаційними, самостійне придбання ними спецтехніки є неможливим, не кажучи вже про будівництво нового полігону для твердих побутових відходів.

Разом із тим, громада міста Пирятин вже має позитивний досвід, який накопичувався протягом багатьох років, у реалізації заходів щодо створення системи збору, вивозу та утилізації ТПВ. У місті ефективно діє комунальне підприємство, яке надає послуги по вивезенню відходів, функціонує полігон ТПВ.

Слід зазначити, що в рамках реалізації спільного польсько-українського проекту Щецинського регіонального центру Фундації Розвитку місцевої демократії (Польща) та Центрально-українського регіонального навчального центру МГО “Інститут демократії імені Пилипа Орлика” “Прозора Україна” у громадському діалозі у листопаді 2012 року Пирятинською міською радою проведено дві деліберативні майстерні на тему “Формування і впровадження системи організації збирання та вивезення твердих побутових відходів у м. Пирятин”.

Враховуючи результати діяльності майстерень, виконкомом Пирятинської міської ради прийнято відповідне рішення від 29 листопада 2012 року № 342 “Про заходи щодо формування і впровадження системи організації збирання та вивезення твердих побутових відходів у місті Пирятині”.

14 жовтня 2014 року представниками місцевої громади схвалено ідею дискусійного майданчика для зустрічей та спокійного мирного висловлювання думок і формування спільної позиції з питань реформування місцевого самоврядування в Україні та інших суспільно важливих питань, що стосуються м. Пирятин та Пирятинського району, а також утворено Клуб громадського діалогу у м. Пирятині. На засіданнях Клубу громадського діалогу шість сільських рад району – Білоцерківська, Каплинцівська, Дейманівська, Сасинівська, Олександрівська, Харківецька вирішили об’єднати зусилля з Пирятинською міською радою заради вирішення проблеми з відходами на території вищезазначених населених пунктів.

Пирятинською міською радою було підготовлено проект “Об’єднання зусиль громад заради чистого довкілля Пирятинського краю” для його участі у Конкурсі проектів співробітництва територіальних громад Полтавської області, а 06 листопада 2014 року у приміщенні Пирятинської міської ради відбулося підписання заявки Проекту громадами-партнерами.

Після проведення усіх необхідних процедур та реалізації етапів, передбачених чинним законодавством (проведено громадські слухання, консультації із представниками залучених громад, сесії місцевих рад та прийнято відповідні рішення щодо реалізації проекту ММС, підготовлено техніко-економічне обґрунтування для впровадження цього проекту (зокрема, щодо закупівлі відповідної техніки тощо), у квітні 2015 року було здійснено його реєстрацію у Мінрегіоні та внесено у відповідний реєстр проектів ММС.

Основними результатами реалізації даного проекту можна визначити наступні:

- посилення взаємодії між владою та громадою, більший рівень мобілізації членів відповідних територіальних громад у вирішенні проблем поводження з ТПВ;
- підвищення рівня благоустрою територій відповідних громад, покращення стану екології;
- досягнення високого рівня поінформованості громадян щодо вирішення проблем збору, вивозу та утилізації ТПВ;
- зменшення кількості несанкціонованих сміттєзвалищ на території громад-учасниць проекту;
- посилення спроможності місцевих громад, покращення матеріально-технічної бази комунального підприємства “Каштан” з питань поводження з ТПВ.

19 жовтня 2015 року за участі керівництва Пирятинської міської ради, Полтавської обласної ради, Пирятинської районної ради, Пирятинської районної державної адміністрації, проекту Німецького Товариства Міжнародного Співробітництва (GIZ) «Реформа управління на сході України» було презентовано новий сміттєвоз, а також підведено підсумки реалізації згаданого проекту ММС у 2015 році.

Під час зустрічі було наголошено на наступних труднощах в реалізації згаданого проекту ММС: збільшення його ціни у порівнянні до проектної пропозиції (1 080 000,00 грн. у порівнянні з 680 000,00 грн. у проектній пропозиції, у тому числі збільшення внеску проекту – 460 000,00 грн. у порівнянні із 323 000,00 грн. на початку), а також проведення трьох тендерів на придбання сміттєвоза (переможець останнього тендеру – підприємство Будшляхмаш, м. Бровари). Труднощі, що виникли під час реалізації проекту, обумовлюються, на думку місцевих партнерів, збільшенням ціни на техніку та запчастини, а також низькою якістю документів та недостатньою відповідальністю організацій, що подаються на тендер.

Слід також зазначити, що Пирятинська міська рада стала переможцем Полтавського обласного конкурсу проектів місцевого розвитку (IV категорія,

проекти співробітництва територіальних громад) та отримала 300 000,00 грн. із обласного бюджету на 2016 рік для продовження реалізації цього проекту ММС, зокрема для реалізації таких заходів: облаштування майданчиків по збору сміття на території усієї громади та запровадження роздільного збору сміття. Слід зазначити, що на сьогодні в місті облаштовано 15 критих «євромайданчиків» по збору сміття (із урахуванням кращих європейських та вітчизняних практик, а також технології, запропонованої ТОВ «ЕкоЛьвів»). Планується облаштувати 10 додаткових майданчиків (із відповідною сіткою та накриттям), а також розширити збір сміття у сусідніх сільських населених пунктах.

Із обласного екологічного фонду Пирятинська територіальна громада отримала 400 000, 00 грн., що дасть можливість (200 000,00 грн співфінансування із місцевого бюджету) розпочати роботу щодо реконструкції місцевого сміттєзвалища (розроблено технічний проект; обраховано загальний кошторис – понад 5 млн грн.). Все це дає підстави говорити про фінансову сталість цього проекту співробітництва територіальних громад.

Одночасно згаданий проект ММС сприяв об'єднанню Пирятинської міської ради та Олександрівської сільської ради (10 населених пунктів) в нову об'єднану територіальну громаду (вибори представницьких органів нової громади відбулись 25 жовтня 2015 року). Одночасно слід зазначити, що межі реалізації проекту ММС є більшими (Пирятинська міська рада, Білоцерківська, Дейманівська, Олександрівська, Каплинцівська, Сасинівська, Харківецька сільські ради) ніж межі нової об'єднаної територіальної громади, що обумовлює доцільність не тільки продовження реалізації цього проекту ММС, але й підготовки нової більш комплексної муніципальної програми поводження з ТПВ.

У зв'язку з цим 2 листопада 2015 року відбулось чергове засідання Клубу громадського діалогу у м. Пирятині. Учасники засідання погодились із необхідністю переходу від реалізації окремих (точкових) заходів до розробки та впровадження цілісної комплексної програми, що повинна мати відповідну

стратегію та план заходів щодо її реалізації, відповідне фінансове та ресурсне забезпечення тощо.

Нова (п'ятирічна) муніципальна програма поводження з ТПВ, стратегічним результатом реалізації якої має стати вирішення питань із збором та утилізацією твердих побутових відходів на території Пирятинської та сусідніх громад, що беруть участь у проекті ММС, має включати такі складові елементи:

- завершення технічної модернізації комунального підприємства, що здійснює заходи зі збору та вивозу ТПВ;
- облаштування євромайданчиків щодо збору сміття на усій території Пирятинської громади та сусідніх громад, що беруть участь в реалізації проекту ММС;
- запровадження роздільного збору сміття;
- затвердження та впровадження нової схеми вивозу сміття;
- ліквідація стихійних сміттєзвалищ, поліпшення екологічної ситуації;
- реконструкція місцевого сміттєзвалища;
- погодження та затвердження нових (економічно обґрунтованих) тарифів щодо вивозу та утилізації сміття;
- потужна інформаційна кампанія, просвіта усіх категорій населення щодо поводження із ТПВ[203].

Отже, співробітництво об'єднаних територіальних громад має важливе значення для поєднання та оптимізації ресурсів кількох громад для вирішення спільних чи подібних проблем, воно є надзвичайно актуальним для сільських об'єднаних територіальних громад.

Міжнародні неурядові організації та окремі іноземні держави і їх органи публічної влади надають грантову допомогу для реалізації численних проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад в Україні.

Отже, у даному підрозділі охарактеризовано проблематику сільських рад та сільських голів як місцевих муніципальних органів публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

Висновки до Розділу 3

У рамках дослідження проблематики місцевих муніципальних органів публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад, ми проаналізували проблематику міських рад та міських голів як місцевих муніципальних органів публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад, охарактеризували

проблематику селищних рад та селищних голів як місцевих муніципальних органів публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад, проаналізували проблематику сільських рад та сільських голів як місцевих муніципальних органів публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад, і можемо зробити наступні висновки:

1. Важливими є ініціативи із створення та розвитку індустріальних парків в окремих містах України як одного із різновиду проектів економічного розвитку громад, зокрема, Індустріального парку «Свема» у м. Шостка.

2. Перспективною є державна підтримка для створення мережі центрів креативної економіки в містах України з різними соціально-економічними умовами. Створення таких центрів креативної економіки дозволить підвищити інвестиційну привабливість міст, сприятиме розвитку бізнесу у креативному секторі економіки, стимулюватиме підвищення економічної активності в регіонах, культивуватиме смарт-підприємництво, сприятиме зниженню безробіття і еміграції молоді.

3. До місцевих муніципальних органів публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад належать: міські ради та міські голови; селищні ради та селищні голови; сільські ради та сільські голови.

4. Важливе значення має участь міських, селищних та сільських рад України у проектах і програмах міжнародної технічної допомоги, які сприяють розробці та реалізації інноваційних проектів економічного розвитку громад.

5. Позитивний вплив має програма «Велике будівництво» на розбудову інфраструктури окремих селищних об'єднаних територіальних громад, а також на діяльність відповідних селищних рад та селищних голів як місцевих муніципальних органів публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

6. Неурядові організації відіграють важливу роль у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

7. Важливе значення має співпраця неурядових організацій з органами місцевого самоврядування з питань навчання та допомоги у розвитку інституцій економічного розвитку громад, розробки і реалізації окремих проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

8. Співробітництво об'єднаних територіальних громад має важливе значення для поєднання та оптимізації ресурсів кількох громад для вирішення спільних чи подібних проблем, воно є надзвичайно актуальним для сільських об'єднаних територіальних громад.

9. Міжнародні неурядові організації та окремі іноземні держави і їх органи публічної влади надають грантову допомогу для реалізації численних проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад в Україні.

Отже, у даному розділі дисертаційного дослідження ми проаналізували проблематику місцевих муніципальних органів публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

ВИСНОВКИ

У результаті дисертаційного дослідження, виконаного на основі аналізу чинного законодавства України, практики його реалізації, наукових праць, матеріалів юридичної практики, вирішено наукове завдання, що полягає у визначенні суті і комплексній характеристиці адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад, а також автором сформульовано низку нових висновків, рекомендацій та пропозицій щодо його удосконалення. Основними з них є наступні:

1. Адміністративно-правове регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад – це взаємоузгоджена сукупність норм та принципів права, форм і методів адміністративно-правового регулювання, уповноважених суб'єктів і їх діяльність, що мають на меті ефективне забезпечення належного регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

2. Система адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад – це внутрішньо взаємоузгоджена цілісна сукупність норм та принципів права, уповноважених суб'єктів та їх практична діяльність, що мають на меті ефективне забезпечення належного регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад та їх успішної реалізації.

3. Із метою удосконалення адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад доцільно Кабінету Міністрів України ухвалити План заходів на 2021-2023 роки до Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки, який має визначити конкретні спільні заходи центральних та місцевих органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування щодо реалізації регіональної політики,

визначити терміни і відповідальних за виконання таких заходів, а також індикатори оцінки результатів їх виконання.

4. Нині в Україні перспективним є створення мережі Центрів сталого розвитку сільських територій на регіональному рівні у кожній з областей, з метою створення сприятливих умов для ефективного економічного розвитку об'єднаних територіальних громад, налагодження партнерства бізнесу та влади, активізації сільського розвитку та диверсифікації підприємницької діяльності.

5. Адміністративно-правове регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад здійснює вагомий вклад у формування спроможних об'єднаних територіальних громад.

6. Адміністративно-правове регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад сприяє покращенню аналітичної бази для діагностики та нових можливостей економічного розвитку об'єднаних територіальних громад в умовах нової економіки, євроінтеграції України та пандемії COVID-19.

7. Міністерство розвитку громад і територій України є провідним органом публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

8. До місцевих муніципальних органів публічного управління у сфері адміністративно-правового регулювання проектів економічного розвитку об'єднаних територіальних громад належать: міські ради та міські голови; селищні ради та селищні голови; сільські ради та сільські голови.

9. Перспективною є державна підтримка для створення мережі центрів креативної економіки в містах України з різними соціально-економічними умовами. Створення таких центрів креативної економіки дозволить підвищити інвестиційну привабливість міст, сприятиме розвитку бізнесу у креативному секторі економіки, стимулюватиме підвищення економічної активності в регіонах, культивуватиме смарт-підприємництво, сприятиме зниженню безробіття і еміграції молоді.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 року. Відомості Верховної Ради України. 1997. № 24. Ст.170.
2. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 5 лютого 2015 року. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 13. Ст.9.
3. Бутнев В.В. К понятию механизма защиты субъективных прав. Субъективное право: проблемы осуществления и защиты. Владивосток, 1989. С. 9-17.
4. Права громадян у сфері виконавчої влади: адміністративно-правове забезпечення реалізації та захисту: монографія. за заг. ред. В. Б. Авер'янова. Д.: Ін-т держ. і права ім. В.М. Корецького НАН України ; Ліра ЛТД, 2008. 588 с.
5. Нестерова Т. А. Защита трудовых прав в России: юридическая сущность и приоритетная роль государственных органов: дис.... доктора юрид. наук : 12.00.05. Пермь, 2005. 511 с.
6. Лазур Я.В. Загальні проблеми дослідження правовідносин у сфері адміністративно-правового забезпечення реалізації прав і свобод громадян. Публічне право. 2011. № 2. С. 33-39.
7. Вершинин А. П. Меры защиты субъективных прав по гражданскому законодательству. Проблемы совершенствования законодательства о защите субъективных гражданских прав : сб. науч. тр. Ярославль, 1988. С. 12-13.
8. Авер'янов В. Нова доктрина українського адміністративного права: концептуальні позиції. Право України. 2006. № 5. С. 11-16.
9. Константій О. Види заходів захисту (відновлення) в адміністративному судочинстві. Вісник Вищої ради юстиції. Київ, 2011. №2(6). С. 69-78.
10. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 року. Відомості Верховної Ради. 2005. № 35-36, 37. Ст. 446.

11. Виконавча влада і адміністративне право. За заг. ред. В.Б.Авер'янова. К.: Видавничий Дім «Ін-Юре», 2002. 668 с.
12. Про звернення громадян: Закон України від 12 жовтня 1996 року. Відомості Верховної Ради. 1996. № 47. Ст. 256.
13. Проект Адміністративно-процедурного кодексу України № 2789 від 18 липня 2008 року. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=33073&pf35401=125659> (дата звернення: 05.08.2020).
14. Офіційний сайт Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. URL: <http://www.ombudsman.gov.ua> (дата звернення: 05.08.2020).
15. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: Закон України від 23 грудня 1997 року. Відомості Верховної Ради України. 1998. № 20. Ст. 99.
16. Словничок юридичних термінів: навч. посіб. Уклад. В. П. Марчук. К. : МАУП, 2003. 128 с.
17. Беленчук І.А. Адміністративне право України: Навч. посіб. К.: А.С.К., 2003. 176 с.
18. Адміністративне право України: підручн. За ред. Ю.П. Битяка. Х.: Право, 2000. 528 с.
19. Нашинець-Наумова А.Ю. Методи адміністративно-правового регулювання діяльності корпорацій в Україні. Юридичний вісник. 2012. № 2(23). С. 56-59.
20. Кісіль З.Р. Адміністративне право: навчальний посібник. К.: ЦУЛ, 2011. 698 с.
21. Алфьоров С.М. Адміністративне право. Загальна частина: навчальний посібник. К.: ЦУЛ, 2011. 216 с.
22. Чорна А. Сутність і значення адміністративно-правового забезпечення прав суб'єктів підприємницької діяльності у сфері оподаткування. Visegrad Journal on Human Rights. 2017. № 1/1. Р. 128-133.

23. Основи демократії. Права людини та їх забезпечення в умовах суспільних змін: Навч. посіб. О.В.Філонов, В.М.Субботін, В.В.Пашутін, І.Я.Тодоров. К.: Знання, 2008. 215 с.
24. Моторний Ю. Окремі проблеми правового захисту громадян в Україні. Юридичний Вісник України. 2005. № 33. С. 9-15.
25. Калініченко О. Теоретико-правові ідеї захисту прав, свобод та обов'язків людини і громадянина. Право України. 2005. № 5. С. 21-24.
26. Права громадян у сфері виконавчої влади: адміністративно-правове забезпечення реалізації та захисту: монографія. за заг. ред. В. Б. Авер'янова. Д.: Ін-т держ. і права ім. В.М. Корецького НАН України ; Ліра ЛТД, 2008. 588 с.
27. Боровик О.Н. Сутність правового забезпечення процесів екологоорієнтованого господарювання. Науковий вісник НЛТУ України. 2012. Вип. 22.10. С. 72-78.
28. Сурілова О.О. Порівняльне екологічне право: Навчальний посібник. О.: Феникс, 2010. 220 с.
29. Рябець К.А. Екологічне право України: Навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2009. 438 с.
30. Конституція України від 28 червня 1996 року. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
31. Лісовий кодекс України від 21 січня 1994 року (в редакції Закону України від 08.02.2006 року). Відомості Верховної Ради України. 2006. №21. Ст. 170.
32. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 року. Відомості Верховної Ради УРСР. 1984. Додаток до № 51. Ст.1122.
33. Кодекс про надра України від 27 липня 1994 року. Відомості Верховної Ради України. 1994. № 36. Ст. 340.
34. Водний кодекс України від 06 червня 1995 року. Відомості Верховної Ради України. 1995. № 24. Ст.189.
35. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 року. Відомості Верховної Ради України. 2002. № 3-4. Ст. 27.

36. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року. Відомості Верховної Ради України. 2003. №№ 40-44. Ст. 356.
37. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року. Відомості Верховної Ради України. 2011. №№ 13-14, 15-16, 17. Ст.112.
38. Повітряний кодекс України від 19 травня 2011 року. Відомості Верховної Ради України. 2011. № 48-49. Ст. 536.
39. Кодекс цивільного захисту України від 02 жовтня 2012 року. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 34-35. Ст. 458.
40. Про свободу совісті та релігійні організації: Закон України від 23.04.1991 року. Відомості Верховної Ради УРСР. 1991. № 25. Ст. 283.
41. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25 червня 1991 року. Відомості Верховної Ради України. 1991. № 41. Ст. 546.
42. Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні: Закон України від 16 листопада 1992 року. Відомості Верховної Ради України. 1993. № 1. Ст. 1.
43. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19 листопада 1992 року. Відомості Верховної Ради України. 1993. № 4. Ст. 19.
44. Про молодіжні та дитячі громадські організації: Закон України від 01.12.1998 року. Відомості Верховної Ради України. 1999. № 1. Ст. 2.
45. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності: Закон України від 15.09.1999 року. Відомості Верховної Ради України. 1999. № 45. Ст. 397.
46. Про політичні партії в Україні: Закон України від 05.04.2001 року. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 23. Ст.118.
47. Про телекомунікації: Закон України від 18 листопада 2003 року. Відомості Верховної Ради України. 2004. № 12. Ст. 155.
48. Про міжнародні договори України: Закон України від 29 червня 2004 року. Відомості Верховної Ради України. 2004. № 50. Ст. 540.
49. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 07 липня 2010 року. Відомості Верховної Ради України. 2010. № 41-42, № 43, № 44-45. Ст. 529.

50. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13 січня 2011 року. Відомості Верховної Ради України. 2011. № 32. Ст. 314.
51. Про громадські об'єднання: Закон України від 22 березня 2012 року. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 1. Ст. 1.
52. Про благодійну діяльність та благодійні організації: Закон України від 05.07.2012 року. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 25. Ст. 252.
53. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05 липня 2012 року. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 27. Ст. 282.
54. Про прокуратуру: Закон України від 14 жовтня 2014 року. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 2-3. Ст. 12.
55. Про оцінку впливу на довкілля: Закон України від 23 травня 2017 року. Відомості Верховної Ради України. 2017. № 29. Ст. 315.
56. Про Конституційний Суд України: Закон України від 13 липня 2017 року. Відомості Верховної Ради України. 2017. № 35. Ст. 376.
57. Про заборону на проведення суцільних рубок у гірських ялицево-букових лісах Карпатського регіону: Закон України в редакції від 30 жовтня 2019 р. Відомості Верховної Ради України. 2019. № 51. Ст. 383.
58. Про центральні органи виконавчої влади: Закон України від 17 березня 2011 року. Відомості Верховної Ради України. 2011. № 38. Ст. 385.
59. Про інформування громадськості з питань, що стосуються довкілля: Постанова Верховної Ради України від 04 листопада 2004 року. Відомості Верховної Ради України. 2005. № 2. Ст. 72.
60. Про Положення про Державну екологічну інспекцію України: Указ Президента України від 13.04.2011 № 454/2011. Офіційний вісник України. 2011. № 29. Ст. 1260.
61. Про затвердження Положення про Міністерство розвитку громад та територій України: Постанова Кабінету Міністрів України від 30 квітня 2014 р. № 19 (в редакції Постанови Кабінету Міністрів України від 25 вересня 2019 р. № 850). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/197-2014-%D0%BF#Text> (дата звернення: 25.08.2020).

62. Про врегулювання питань щодо спеціального використання лісових ресурсів: Постанова Кабінету Міністрів України від 23 травня 2007 р. № 761. Офіційний вісник України. 2007. № 39. Ст. 1550.

63. Про затвердження Положення про Державне агентство лісових ресурсів України: Постанова Кабінету Міністрів України від 8 жовтня 2014 р. № 521. Офіційний вісник України. 2014 р. № 82. Ст. 2333.

64. Загальна декларація прав людини ООН від 10 грудня 1948 року. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_015 (дата звернення: 22.05.2017).

65. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права ООН від 16 грудня 1966 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_043 (дата звернення: 22.05.2017).

66. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права ООН від 16 грудня 1966 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_042 (дата звернення: 22.05.2017).

67. Конвенція ООН про право міжнародних договорів, Відень, 1969 рік. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_019 (дата звернення: 25.08.2020).

68. Конвенція Європейської економічної комісії ООН про оцінку впливу на довкілля у транскордонному контексті (Конвенція Еспо) від 25 лютого 1991 року. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_272 (дата звернення: 01.12.2020).

69. Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Орхуська конвенція) від 25.06.1998 року. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_015 (дата звернення: 25.08.2020).

70. Віденська Конвенція про охорону озонного шару від 22 березня 1985 року. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_088 (дата звернення: 01.12.2020).

71. Конвенція про охорону біологічного різноманіття від 5 червня 1992 року. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_030 (дата звернення: 01.12.2020).

72. Про ратифікацію Конвенції про охорону біологічного різноманіття: Закон України від 29 листопада 1994 року. Відомості Верховної Ради України. 1994. № 49. Ст. 433.

73. Конвенція про міжнародну торгівлю дикими видами флори та фауни, яким загрожує зникнення від 3 березня 1973 року. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_129 (дата звернення: 01.12.2020).

74. Про приєднання України до Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення: Закон України від 14 травня 1999 року. Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 28. – Ст. 232.

75. Конвенція Ради Європи про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 року. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 22.08.2020).

76. Європейська хартія місцевого самоврядування від 15 жовтня 1985 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text (дата звернення: 22.08.2020).

77. Прикінцевий акт наради з питань безпеки та співробітництва в Європі від 1 серпня 1975 р. Права людини в Україні. Вип. 21. К., 1998. С. 187 – 208.

78. Декларація Будапештської зустрічі на найвищому рівні від 6 грудня 1994 р. Права людини в Україні. Вип. 21. К., 1998. С. 327 – 337.

79. Угода між Урядом України та Урядом Республіки Польща про співробітництво в галузі охорони навколишнього середовища від 24 січня 1994 року. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/616_073 (дата звернення: 25.08.2020).

80. Угода між Урядом України та Урядом Словацької Республіки з питань водного господарства на прикордонних водах від 14 червня 1994 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/703_061 (дата звернення: 26.11.2020).

81. Угода між Міністерством охорони навколишнього природного середовища України та Міністерством навколишнього природного середовища Словацької республіки про співробітництво у захисті навколишнього

природного середовища від 30 вересня 1994 р. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/703_057 (дата звернення: 25.08.2020).

82. Угода між Урядом України та Урядом Республіки Молдова про спільне використання та охорону прикордонних вод від 23 листопада 1994 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/498_051 (дата звернення: 26.11.2020).

83. Угода між Урядом України та Урядом Республіки Польща про співробітництво в галузі водного господарства на прикордонних водах від 10 жовтня 1996 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/616_166 (дата звернення: 26.11.2020).

84. Угода між Урядом України та Урядом Румунії про співробітництво в галузі водного господарства на прикордонних водах від 30 вересня 1997 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/642_059 (дата звернення: 26.11.2020).

85. Угода між Урядом України та Урядом Угорської Республіки з питань водного господарства на прикордонних водах від 11 листопада 1997 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/348_059 (дата звернення: 26.11.2020).

86. Меморандум між Урядом України та Урядом Канади про співробітництво з питань зміни клімату, включаючи заходи, що проводяться спільно від 28 січня 1999 року. URL: <http://canada.mfa.gov.ua/ua/ukraine-ca/legal-acts/memorandum1999> (дата звернення: 25.08.2020).

87. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Білорусь про спільне використання та охорону транскордонних вод від 16 жовтня 2001 р. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/112_031 (дата звернення: 26.11.2020).

88. Рамкова конвенція про охорону та сталий розвиток Карпат від 22 травня 2003 року. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/998_164 (дата звернення: 25.08.2020).

89. Про ратифікацію Рамкової конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат: Закон України від 07 квітня 2004 року. Відомості Верховної Ради України. 2004. № 32. Ст. 383.

90. Протокол про стале управління лісами до Рамкової конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат від 27 травня 2011 року. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/998_532 (дата звернення: 19.09.2020).

91. Про ратифікацію Протоколу про стале управління лісами до Рамкової конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат: Закон України від 16 жовтня 2012 року. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 43. Ст. 621.

92. Справа «Дубецька та інші проти України» (Заява № 30499/03): Рішення Європейського суду з прав людини від 10 лютого 2011 року. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/974_689 (дата звернення: 26.08.2020).

93. Справа «Гримковська проти України» (Заява № 38182/03): Рішення Європейського суду з прав людини від 21 липня 2011 року. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/974_729 (дата звернення: 26.08.2020).

94. Справа «Хамер проти Бельгії» (Заява № 21861/03): Рішення Європейського суду з прав людини від 27 листопада 2007 року. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-118634%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-118634%22]}) (дата звернення: 26.08.2020).

95. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23 лютого 2006 року. Відомості Верховної Ради України. 2006. № 30. Ст. 260.

96. Порядок забезпечення представництва України під час розгляду справ у Європейському суді з прав людини: затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2004 р. Офіційний вісник України. 2004. № 17. Ст. 1183.

97. Куц Г. Застосування норм Європейської Конвенції та прецедентної практики Європейського Суду з прав людини судами України. Право України. 2002. № 2. С. 18 – 24.

98. Рум'янцева В. Звернення громадян України до Європейського суду з прав людини: огляд стану. Право України. 2004. № 3. С. 145 – 146.

99. Суд ухвалив рішення у справі щодо анулювання дозволу на виконання будівельних робіт будівництва вітрової електростанції на Полонині Боржава. URL: <https://court.gov.ua/archive/873349/> (дата звернення: 01.12.2020).

100. Медведєва М.О. Право на сприятливе довкілля в контексті універсальних стандартів прав людини. Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2009. Випуск 83(Частина II). С. 161–165.

101. Бойко Я.М., Гапак Н.М., Завадяк Р.І. Лісове господарство як складова сталого розвитку регіону. Науковий вісник Ужгородського університету: Серія: Економіка. 2012. Вип. 3 (37). С. 71–74.

102. Свидовець. Край льодовикових озер і букових пралісів. URL: <https://freesvydovets.org/> (дата звернення: 01.12.2020).

103. Про нас. URL: <https://freesvydovets.org/about-us/> (дата звернення: 01.12.2020).

104. Вирубка лісів. URL: <https://freesvydovets.org/vyrubka-lisiv/> (дата звернення: 01.12.2020).

105. Проблеми, пов'язані з водою. URL: <https://freesvydovets.org/water-problems/> (дата звернення: 01.12.2020).

106. Захист особливо цінного масиву Свидовця. URL: <http://epl.org.ua/law-posts/zahyst-osoblyvo-tsinnogo-masyvu-svydovtsya/> (дата звернення: 01.12.2020).

107. Сталий розвиток і довкілля. URL: <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/sustainable-development-and-environment.html> (дата звернення: 01.12.2020).

108. Сталий розвиток і довкілля: Ключові напрями. URL: <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/sustainable-development-and-environment/in-depth.html> (дата звернення: 01.12.2020).

109. Тёпфер К. Глобальная экологическая перспектива (ГЕО-3) (Global Environmental Outlook 3): Третий доклад ЮНЕП. URL: <http://www.unepcom.ru/publications/geo3.html> (дата звернення: 01.12.2020).

110. Глобальная экологическая перспектива ГЕО-4 (Global Environment Outlook, GEO-4): Четвёртый доклад ЮНЕП от 25 октября 2007 г. URL: <http://www.unepcom.ru/publications/geo4.html> (дата звернення: 01.12.2020).

111. Глобальная экологическая перспектива ГЕО-5 (Global Environment Outlook, GEO-5): Пятый доклад ЮНЕП от 25 июня 2012 г. URL: <http://www.unepcom.ru/publications/geo5.html> (дата звернення: 01.12.2020).

112. Глобальная экологическая перспектива - 6 (Global Environment Outlook (GEO-6): Шестой доклад ЮНЕП от 30 августа 2019 г. URL: <https://roscongress.org/materials/globalnaya-ekologicheskaya-perspektiva-6/> (дата звернення: 01.12.2020).

113. Початкова реалізація прискореного вилучення з обігу гідрохлорфторвуглеводів (ГХФВ) у регіоні країн з перехідною економікою (КПЕ). URL: <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/projects/initial-implementation-of-accelerated-hcfc.html> (дата звернення: 01.12.2020).

114. Раханський А. Десять років в Парламентській асамблеї Ради Європи. К.: Фенікс, 2006. 272 с.

115. Статутна резолюція № (94) 3. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/6734%BF#Text> (дата звернення: 03.12.2020).

116. Статутна резолюція № (2000) 1. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/6719%BF#Text> (дата звернення: 03.12.2020).

117. Про ратифікацію Європейської хартії місцевого самоврядування: Закон України від 15 липня 1997 року. Відомості Верховної Ради України. 1997. № 38. Ст. 249.

118. Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними громадами та органами влади (1980 рік). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/6459%BF#Text> (дата звернення: 03.12.2020).

119. Європейська хартія міст (1992 рік). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/6789%BF#Text> (дата звернення: 03.12.2020).

120. Європейська хартія регіональних мов або мов меншин (1992 рік) . URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_014#Text (дата звернення: 03.12.2020).

121. Європейська конвенція про участь іноземців у громадському житті на місцевому рівні (1992 рік). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/689%BF#Text> (дата звернення: 03.12.2020).

122. Європейська хартія про участь молоді у житті муніципальних і регіональних утворень (1992). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/649%BF#Text> (дата звернення: 03.12.2020).

123. Європейська конвенція про ландшафти (2000 рік) // Інфодиск: Законодавство України. Версія 8.0.0. – Березень 2010 р.

124. Європейська хартія міст (Маніфест нової урбаністики) . URL: <http://www.slg-coe.org.ua/wp-content/uploads/2015/05/Principle-9.-European-chart.pdf> (дата звернення: 26.12.2020).

125. Заблоцька Л.Г., Федорова А.Л., Шинкаренко Т.І. Політико-правові аспекти діяльності Ради Європи: Навчальний посібник. К. Фенікс, 2007. 224 с.

126. Орхуський центр. URL: <https://mepr.gov.ua/content/orhuskiy-centr.html> (дата звернення: 26.12.2020).

127. Оргуський інформаційно-просвітницький центр. URL: <https://www.facebook.com/OrhusCentrKyiv/> (дата звернення: 26.12.2020).

128. Звіт про роботу Інформаційно-просвітницького Орхуського центру за 2019 рік. URL: http://dea.edu.ua/img/source/%D0%90%D0%BD%D0%BE%D1%82%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F_%D0%97%D0%B2%D1%96%D1%82_%20%D0%9E%D1%80%D0%B3%D1%83%D1%81%D1%86%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%80_%202019.pdf (дата звернення: 26.12.2020).

129. Measuring Progress: A Practical Guide From the Developers of the Environmental Performance Index (EPI). URL: http://www.epi.yale.edu/sites/default/files/downloads/YCELP_Measuring_Progress_Manual.pdf (дата звернення: 26.12.2020).

130. Індекс екологічної ефективності. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Індекс_екологічної_ефективності (дата звернення: 26.12.2020).

131. Country Rankings on the 2014 EPI. URL: <http://www.epi.yale.edu/epi/country-rankings> (дата звернення: 26.12.2020).
132. Україна піднялася на 44 місце за "індексом екологічної ефективності". URL: <http://eco.com.ua/content/ukrayina-pidnyalasya-na-44-misce-za-indeksom-ekologichnoyi-efektyvnosti> (дата звернення: 26.12.2020).
133. Україна опинилася на 109 місці за індексом екологічної ефективності. URL: <https://ua-energy.org/uk/posts/ukraina-opynylasia-na-109-mistsi-za-indeksom-ekolohichnoi-efektyvnosti> (дата звернення: 26.12.2020).
134. Україна за екологічною ефективністю - найгірша серед кращих? URL: <https://www.dw.com/uk/%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B0-%D0%B7%D0%B0-%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%BE%D1%8E-%D0%B5%D1%84%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8E-%D0%BD%D0%B0%D0%B9%D0%B3%D1%96%D1%80%D1%88%D0%B0-%D1%81%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B4-%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%89%D0%B8%D1%85-18062020/av-53853087> (дата звернення: 26.12.2020).
135. Про DOBRE. URL: <https://uacrisis.org/uk/decentralization/pro-dobre> (дата звернення: 29.12.2020).
136. Програма DOBRE. URL: <https://uacrisis.org/uk/decentralization> (дата звернення: 29.12.2020).
137. Програма USAID DOBRE оголосила список 25 нових громад-партнерів. URL: <https://uacrisis.org/uk/chetverta-kogorta-usaid-dobre> (дата звернення: 30.12.2020).
138. Центр сталого розвитку сільських територій. URL: <https://sectoral.minregion.gov.ua/sectorals/b0168ac0-2072-11eb-ba4a-b356ee544eea#expectedResults> (дата звернення: 25.08.2020).

139. Угода про фінансування Дунайської транснаціональної програми (Interreg V-B Danube - CCI 2014TC16M6TN001) від 15.12.2017 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_002-17#Text (дата звернення: 23.08.2020).

140. Про ратифікацію Угоди про фінансування Дунайської транснаціональної програми (Interreg V-B Danube - CCI 2014TC16M6TN001): Закон України від 19 вересня 2018 року. Відомості Верховної Ради України. 2018. № 43. Ст. 348.

141. Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності: Закон України від 11 вересня 2003 року. Відомості Верховної Ради України. 2004. № 9. Ст. 79.

142. Про порядок участі центральних органів виконавчої влади у діяльності міжнародних організацій, членом яких є Україна: Постанова Кабінету Міністрів України від 13 вересня 2002 №1371. Офіційний вісник України. 2002. № 38. Ст. 1776.

143. Мінрегіон прийняв Державну стратегію регіонального розвитку на 2021-2027 роки. URL: https://lb.ua/economics/2020/08/07/463474_minregion_priynyav_derzhavnu.html (дата звернення: 18.09.2020).

144. Підтримка децентралізації в Україні – Фаза II. Перелік діючих проєктів (програм) МТД, бенефіціаром/реципієнтом яких є Мінрегіон. URL: <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2021/01/perelik-diyuchyh-proyektiv-mtd.docx> (дата звернення: 17.01.2021).

145. Підтримка децентралізації в Україні. Перелік діючих проєктів (програм) МТД, бенефіціаром/реципієнтом яких є Мінрегіон. URL: <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2021/01/perelik-diyuchyh-proyektiv-mtd.docx> (дата звернення: 17.01.2021).

146. Про засади державної регіональної політики: Закон України від 5 лютого 2015 року. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 13. Ст. 90.

147. Агенція регіонального розвитку Закарпатської області. URL: <https://www.minregion.gov.ua/press/news/agencziya-regionalnogo-rozvytku-zakarpatskoyi-oblasti-2/> (дата звернення: 17.01.2021).

148. Забезпечення розвитку сталого туризму в українських Карпатах. URL: <https://www.zakrda.com/%D0%B4%D1%96%D1%8E%D1%87%D1%96-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B8-%D0%B0%D0%B3%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%97/%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%BE%D0%BA-%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D0%BE-%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B8%D0%B7%D0%BC%D1%83-%D0%B2-%D0%BA%D0%B0%D1%80%D0%BF%D0%B0%D1%82%D0%B0%D1%85> (дата звернення: 18.09.2020).

149. ТОП 100 проєктних ідей. URL: <https://www.zakrda.com/%D1%82%D0%BE%D0%BF-100-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%94%D0%BA%D1%82%D0%BD%D0%B8%D1%85-%D1%96%D0%B4%D0%B5%D0%B9> (дата звернення: 18.01.2021).

150. Про державну службу: Закон України від 10 грудня 2015 року. Відомості Верховної Ради України. 2016. № 4. Ст. 43.

151. Про державні цільові програми: Закон України від 18 березня 2004 року. Відомості Верховної Ради України. 2004. № 25. Ст. 352.

152. Лопушанський Р.І. Використання недеревних продуктів лісу. URL: <http://skoledlg.com.ua/mekhanizmy-hromadskoho-kontroliu-v-lishospakh-lvivskoho-oulmh/vykorystannia-nederevnykh-produktiv-lisu> (дата звернення: 26.08.2020).

153. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27 лютого 2014 року. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 13. Ст. 22.

154. Про статус гірських населених пунктів в Україні: Закон України від 15 лютого 1995 року. Відомості Верховної Ради України. 1995. № 9. Ст. 58.

155. Про перелік населених пунктів, яким надається статус гірських: Постанова Кабінету Міністрів України від 11 серпня 1995 р. № 647. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/647-95-%D0%BF#Text> (дата звернення: 03.12.2020).

156. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року: затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 6 серпня 2014 р. № 385. Офіційний вісник України. 2014. № 70. Ст. 1966.

157. Про затвердження Державної програми розвитку регіону українських Карпат на 2020-2022 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 20 жовтня 2019 р. № 880. Офіційний вісник України. 2019. № 86. Ст. 2899.

158. Державна програма розвитку регіону українських Карпат на 2020-2022 роки: затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 20 жовтня 2019 р. № 880. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/880-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 03.12.2020).

159. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 9 квітня 1999 року. Відомості Верховної Ради України. 1999. № 20-21. Ст.190.

160. Стратегія розвитку гірських територій - один із пріоритетних напрямів діяльності обласної влади. URL: <https://loda.gov.ua/news?id=33411> (дата звернення: 04.12.2020).

161. Науковці, практики і представники ГО об'єднали зусилля навколо питання розвитку еколого-економічних систем гірських територій. <https://loda.gov.ua/news?id=36983> (дата звернення: 07.12.2020).

162. Співробітництво задля економічного зростання Карпат (громад Закарпатської, Львівської, Чернівецької, Івано-Франківської областей). URL: <https://sectoral.minregion.gov.ua/sectorals/a2a7d870-1902-11eb-af94-63125dc1814e> (дата звернення: 03.09.2020).

163. Про культуру: Закон України від 14 грудня 2010 року. Відомості Верховної Ради України. 2011. № 24. Ст.16.

164. Про службу в органах місцевого самоврядування: Закон України від 7 червня 2001 року. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 33. Ст.175.

165. Кращі практики місцевого самоврядування: обмін досвідом задля подальшого успішного розвитку громад. <https://km-oblrada.gov.ua/krashhi-praktiki-miscevogo-samovryaduv/> (дата звернення: 03.09.2020).

166. Маковський В. Транскордонне співробітництво. URL: <https://zakarpattya.gov.ua/zakarpattya/evropejskyj-vybir/transkordonne-spivrobitnytstvo/> (дата звернення: 16.01.2021).

167. Про Національний архівний фонд та архівні установи: Закон України від 24 грудня 1993 року. Відомості Верховної Ради України. 1994. № 15. Ст. 86.

168. Проект «Міжмуніципальне співробітництво: цілеспрямований соціальний захист громадян. Реконструкція та дооснащення Решетилівського трудового архіву – шлях до покращення обслуговування населення та енергозбереження (Решетилівський район)». URL: https://ims-ukraine.org/sites/default/files/_%D0%9A%D1%80%D0%B0%D1%89%D1%96%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B8%20%D0%9C%D0%9C%D0%A1.pdf (дата звернення: 16.01.2021).

169. "Школи громадської активності" - інноваційна модель залучення учнівської молоді до активного життя громади. URL: <https://dfrr.minregion.gov.ua/Project-annotation?PROJT=498> (дата звернення: 03.01.2021).

170. Про столицю України - місто-герой Київ: Закон України від 15 січня 1999 року. Відомості Верховної Ради України. 1999. № 11. Ст. 79.

171. Про військово-цивільні адміністрації: Закону України від 3 лютого 2015 року. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 13. Ст. 87.

172. Про державну підтримку інвестиційних проектів із значними інвестиціями: Закон України від 17 грудня 2020 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1116-20/card6#Public> (дата звернення: 03.01.2021)

173. Про доступ до об'єктів будівництва, транспорту, електроенергетики з метою розвитку телекомунікаційних мереж: Закон України від 7 лютого 2017 року. Відомості Верховної Ради України. 2017. № 11. Ст.101.

174. Про статус депутатів місцевих рад: Закон України від 11 липня 2002 року. Відомості Верховної Ради України. 2002. № 40. Ст. 290.

175. Реєстраційна кратка Програми і Проекту № 005696-СУ. URL: <https://dfrr.minregion.gov.ua/Project-annotation-full?PROJT=5696> (дата звернення 03.01.2021)

176. Співробітництво громад. URL: <https://decentralization.gov.ua/cooperation> (дата звернення 03.01.2021)

177. Международное экологическое право: Учебник. Отв. ред. Р.М. Валеев. М.: Статут, 2012. 639 с.

178. Партнерство для розвитку міст. Перелік діючих проєктів (програм) МТД, бенефіціаром/реципієнтом яких є Мінрегіон. URL: <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2021/01/perelik-diyuchyh-proyektiv-mtd.docx> (дата звернення: 17.01.2021).

179. Фокус ПРОМІС. URL: <http://pleddg.org.ua/ua/pro-promis/fokus-promis/> (дата звернення: 17.01.2021).

180. Коломия: перше в місті соціальне підприємство, де працюють люди з інвалідністю. URL: <http://pleddg.org.ua/ua/2021/kolomiya-pershe-v-misti-socialne-pidpr/> (дата звернення: 17.01.2021).

181. Вінниця першою в Україні запроваджує міський стандарт гостинності. URL: <http://pleddg.org.ua/ua/2020/vinnicya-pershoyu-v-ukraini-zaprovadzhuie/> (дата звернення: 17.01.2021).

182. Ладижин: підприємці вирощують і збирають рослини для кооперативу «Голден Флора». URL: <http://pleddg.org.ua/ua/2020/ladizhin-pidpriemci-viroshhuyut-i-zbira/> (дата звернення: 17.01.2021).

183. Загальна концепція водопостачання, каналізування, відведення дощових та дренажних вод для населених пунктів Воловецької селищної ради Закарпатської області та її поетапна реалізація. URL: <https://dfrr.minregion.gov.ua/Project-annotation?PROJT=883> (дата звернення 03.01.2021).

184. Створення підрозділу місцевої пожежної охорони для забезпечення доступності послуг у сфері надання пожежної допомоги на території сільських населених пунктів новоствореної Понінківської селищної об'єднаної територіальної громади. URL: <https://dfrr.minregion.gov.ua/region-tz?NID=2441> (дата звернення: 17.01.2021).

185. Про органи самоорганізації населення: Закон України від 11 липня 2001 р. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 48. Ст. 254.

186. Рівненщина: жінки посилюють свій вплив на ухвалення рішень місцевого рівня. URL: <http://pleddg.org.ua/ua/2020/rivnenshhina-zhinki-posilyuyut-sviy-vpli/> (дата звернення: 17.01.2021).

187. Міжнародна благодійна організація «Екологія-Право-Людина». URL: <http://www.epl.org.ua> (дата звернення: 18.01.2021).

188. Основи демократії. Права людини та їх забезпечення в умовах суспільних змін: Навч. посіб. О.В.Філонов, В.М.Субботін, В.В.Пашутін, І.Я.Тодоров. К.: Знання, 2008. 215 с.

189. Створення інституцій місцевого економічного розвитку громад. Асоціація міст України. URL: https://courses.prometheus.org.ua/courses/course-v1:AMU+INST101+2017_T4/about (дата звернення: 18.01.2021).

190. Історія Асоціації – історія становлення нового місцевого самоврядування України!!! URL: <https://www.hromady.org/%d0%bf%d1%80%d0%be-%d0%b0%d1%81%d0%be%d1%86%d1%96%d0%b0%d1%86%d1%96%d1%8e/%d1%96%d1%81%d1%82%d0%be%d1%80%d1%96%d1%8f/> (дата звернення: 19.01.2021).

191. Успішні разом: Асоціація ОТГ допомагає ОМС адаптуватися після місцевих виборів. URL: <https://www.hromady.org/%d1%83%d1%81%d0%bf%d1%96%d1%88%d0%bd%d1%96-%d1%80%d0%b0%d0%b7%d0%be%d0%bc-%d0%b0%d1%81%d0%be%d1%86%d1%96%d0%b0%d1%86%d1%96%d1%8f-%d0%be%d1%82%d0%b3->

[%d0%b4%d0%be%d0%bf%d0%be%d0%bc%d0%b0%d0%b3%d0%b0/](#)

(дата

звернення: 19.01.2021).

192. 12 березня в Ужгороді – суд у справі скасування "екологічного висновку" щодо будівництва ВЕС на Боржаві. URL: <https://zakarpattyia.net.ua/News/200169-12-bereznia-v-Uzhhorodi-%E2%80%93-sud-u-spravi-skasuvannia-ekolohichnoho-vysnovku-shchodo-budivnytstva-VES-na-Borzhavi> (дата звернення: 19.01.2021).

193. Заява Форуму екологічного порятунку Закарпаття щодо Боржавських полонин від 29.03.2019 року. URL: <http://life.ko.net.ua/?p=78718> (дата звернення: 19.01.2021).

194. Адміністративне право України: Підручник. Т.О.Коломєць, Ю.В.Пирожкова., Н.О. Армаш та ін.; за заг. ред. Т.О.Коломєць. К.: Істина, 2009. 480 с.

195. Щорічна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини за 2013 рік. URL: http://www.ombudsman.gov.ua/images/stories/062013/Dopovid_062013.pdf (дата звернення: 19.01.2021).

196. Про ратифікацію Конвенції про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля від 25.06.1998 року: Закон України від 6 липня 1999 року. Відомості Верховної Ради України. 1999. № 34. Ст. 296.

197. Завдяки «Великому будівництву 2020» на Одещині збудовано, відремонтовано та реконструйовано 12 соціальних об'єктів. URL: <https://www.minregion.gov.ua/press/news/zavdyaky-velykomu-budivnyctvu-2020-na-odeshhyni-zbudovano-vidremontovano-ta-rekonstrujovano-12-soczialnyh-obyektiv/> (дата звернення 19.01.2021)

198. Про співробітництво територіальних громад: Закон України від 17 червня 2014 року. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 34. Ст. 1167.

199. Бюджетний кодекс України від 8 липня 2010 року. Відомості Верховної Ради України. 2010. № 50-51. Ст. 572.

200. План соціально-економічного розвитку Піщанської сільської об'єднаної територіальної громад на 2019 рік, затверджений рішенням Піщанської сільської ради від 20.12.2018 р. № 1-9/VII. URL: <https://pishchanska.otg.dp.gov.ua/ua/nasha-gromad%D0%B0/programa-rozvitku> (дата звернення 19.01.2021).

201. План місцевого економічного розвитку Глибоцької об'єднаної територіальної громади. URL: https://rada.info/upload/users_files/04417004/d1e8d96cb8cae0d80f96382d8291347b.docx (дата звернення 19.01.2021).

202. Програма «Спільно» показала, як громади користуються можливістю міжмуніципального співробітництва. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/10979> (дата звернення 19.01.2021).

203. Проект «Придбання смітєвоза та контейнерів для покращення матеріально-технічної бази громад – спільний крок до чистого довкілля Пирятинського краю». URL: https://ims-ukraine.org/sites/default/files/_%D0%9A%D1%80%D0%B0%D1%89%D1%96%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B8%20%D0%9C%D0%9C%D0%A1.pdf (дата звернення 19.01.2021).